

גלילה רון-פדר

נאדיה

סיפורה של תלמידה ערביה

גלילה רון־פדר / **נאדיה**

גלילה רון־פדר

נאדיה

סיפורה של תלמידה ערביה

הוצאת מלוא בע"מ

איורים: גילי אבידור

מהדורה תשיעית – 1994

דפוס "חדקל" בע"מ – תל־אביב
הוצאת מלוא בע"מ, שדרות רוטשילד 107, טל' 03-5621561 – תל־אביב

התוכן

איורים: גלי אבידור

מהדורה תשיעית – 1994

הוצאת מנוא בע״מ, שדרות רוטשילד 107, טל' 03-5621561 – תל־אביב

נאדיה, ילדה ערביה מכפר במשולש, הרוקמת חלום להיות רופאה ולנהל את המרפאה המקומית.
כדי להגשים את חלומה וכדי להגדיל את סיכוייה להתקבל לבית הספר לרפואה באוניברסיטה העברית בירושלים, היא מחליטה לעבוֹר ללמוד בבית ספר יהודי.
נאדיה נרשמת לבית ספר יהודי עם פנימיה, ומתקבלת. קליטתה בפנימיה רצופה קשיים. היא מנסה להשתלב בחברה היהודית ולהכיר אותה; יחד עם זאת היא מתעקשת, בגאווה, לשמור על יחודה ועל ערביותה ולהוכיח לידידיה בכפר שאין לה כוונה להתרחק מהם. מצבה המיוחד מעורר בעיות רגישות.
בספר אין מגמות פוליטיות כלשהן, והוא מעורר מחשבות בנושא החיים בצוותא של תלמידים יהודים ותלמידים ערבים.

תודתי נתונה לאלוף הר־אבן ממוסד ון־ליר בירושלים, על שעודדני לכתוב ספר זה ועל הערות שהעיר לי במהלך הכתיבה. אני מודה גם לחוה אפלבוים ממוסד ון־ליר על עזרתה.

ירושלים – שבט תשמ"ה גלילה רון־פדר

חלק ראשון – תמי ונורית

פרק א'

בגלל הפחד לא הצלחתי להרדם במשך כל הלילה. ניסיתי את כל התנוחות האפשריות, אך לשוא. שכבתי על הגב, שכבתי על הבטן, שכבתי על צד ימין והתהפכתי לצד שמאל. כלום לא עזר. השינה לא באה. מחוגי השעון הזדחלו כמו חלזונות. שתים עשרה ועשר דקות. שתים עשרה ואחת עשרה דקות. שתים עשרה ושתים עשרה דקות. עד שפתאום התחלתי לחשוב שהבוקר כבר לא יגיע לעולם. הזמן יעצר, ואני אשכב כך לנצח, מחכה לשמש שתזרח.

ליד המיטה שלי ניצבה המזוודה כמו גוש מלבני כהה בחשכת החדר. לא יכולתי שלא לראות אותה. הבטתי בה. רציתי לסלק אותה ממחשבותי, אבל היא נתקעה בעקשנות. כאילו אמרה: לא תצליחי להימלט. אני כאן, מוכנה, הכל ארוז. הכל מסודר. השמש תזרח והלילה יחלוף. מחר את נוסעת. אין אפשרות לסגת. את נוסעת... נוסעת... נוסעת...

המזוודה ממש דיברה אלי. ממש צעקה. נאלצתי לאטום את אוזני בידי כדי לא לשמוע אותה. אבל גם זה לא עזר. הצעקות באו מבפנים, מחרישות אוזניים. אז קמתי וסילקתי את המזוודה החוצה אל מקום אחר. אל מעבר לדלת. אחר כך חזרתי למיטה וניסיתי להרדם, ושוב לא הצלחתי.

התיישבתי ונשענתי כשגבי אל הקיר. במיטה שמתחת לחלון זזה לוטפיה אחותי מתחת לשמיכה הדקה. פתאום התיישבה. שיפשפה את עיניה והביטה בי בתוך החושך שהופר באורו של הירח המלא.

״נאדיה?״ שאלה.
״כן״, אמרתי.
״את לא ישנה?״ שאלה.
״לא״, אמרתי.
״מה קרה?״
״סתם״, משכתי בכתפיים, ״לא הצלחתי להרדם״.

היא הסירה את השמיכה ובאה למיטה שלי. חשבתי: מאז מלאו לי שלוש שנים אנחנו גרות יחד באותו חדר. יותר מעשר שנים. אף פעם לא נפרדנו זו מזו. גם כשנסעתי מהכפר לחדרה, או לתל אביב, היא נסעה איתי. ואם היא נסעה, נסעתי אני איתה. ופתאום, אני עוזבת אותה והיא נשארת. אני נוסעת והיא לא באה איתי. למה הייתי צריכה לבחור בדרך זאת? הרי אף אחד לא הכריח אותי. הרי יכולתי להישאר בבית ולהמשיך ללמוד בבית הספר התיכון בכפר. למה לא לקחתי בחשבון הרגשה נוראה זו? למה לא ראיתי אז, כשהחלטתי, את המראות המאיימים האלה שאני רואה עכשיו, בלילה אינסופי זה?

״נאדיה!״ לוטפיה תפסה את ידי, ״מה יש לך?״
שתקתי.
״את רועדת״, היא אמרה.
״זה יעבור״, מילמלתי.
״קר לך?״ קולה נשמע מודאג.
״קצת״, אמרתי.
״תתכסי״, אמרה לוטפיה.

רציתי להסביר שזה לא בגלל הקור, אבל לא אמרתי. רציתי לומר: אני מפחדת נורא, אבל גם את זה לא אמרתי. כבר דיברנו על נושא זה עשרות פעמים, ובכל פעם הכחשתי את הפחד. לוטפיה תמהה מנין היה לי האומץ לקבל החלטה כל כך קשה, ואני צחקתי. אני כבר לא ילדה קטנה, אמרתי לה. אסתדר כמו שכולם יסתדרו. אסתדר כמו שהבנות היהודיות תסתדרנה.

היא העריצה אותי על אומץ ליבי. ילדה ערביה כמעט בת ארבע עשרה שמעולם לא עזבה את הכפר שלה ליותר מכמה שעות, נרשמת ללמוד בבית ספר יהודי עם פנימיה. בבית ספר שבו לומדים כמעט רק תלמידים יהודים. בית ספר שבו מקבלים

חופשה ונוסעים הביתה רק פעם בשלושה שבועות.

לוטפיה חזרה ונגעה בי.

"אולי את חולה?" שאלה.

"לא", אמרתי.

"אולי אדליק את האור?" הציעה.

"לא כדאי", אמרתי, "תעוררי את עליה" והצבעתי לעבר המיטה השלישית שניצבה בחדר, מיטתה של עליה, אחותנו הקטנה.

לוטפיה נאנחה.

"את מפחדת" אמרה, "אני יודעת".

"אני לא מפחדת", אמרתי, "אני רק מתרגשת".

"את לא צריכה להתבייש בזה", אמרה בקול מרגיע, "אם אני הייתי במקומך, הייתי מפחדת פחד מוות".

שתקתי. חשבתי: איך תתיחסנה אלי הבנות? עם מי אגור בחדר? האם תהיינה בנות שתסרבנה לגור איתי? "לא רוצות לגור עם ערביה, אדון מנהל! לא רוצות!". נשכתי את שפתי בכעס. למה הייתי צריכה לתקוע את עצמי לתוך הצרה הזאת? הייתי יכולה להמשיך ללמוד בבית הספר התיכון של הכפר, וגמרנו.

אבל אני הייתי התלמידה הטובה ביותר בכיתה שלי. כל התעודה מלאה ציונים לשבח. ואבא אמר: את צריכה להמשיך ללמוד בבית ספר יהודי כדי שיהיה לך יותר קל להמשיך באוניברסיטה. ואני חשבתי: אם אוציא תעודת בגרות טובה בבית ספר יהודי לא יהיו לי קשיי שפה, ואז יהיה לי סיכוי הרבה יותר טוב להתקבל ללימודי רפואה. זה היה השיגעון שלי – להיות רופאה.

בבת אחת הפסקתי לרעוד. המחשבה על לימודי הרפואה הרגיעה אותי. אם אלמד בבית ספר יהודי ואצליח, יהיה לי הרבה יותר קל. יש לי מטרה. אז למה לי לחשוב על כל הפרטים הקטנים והמשניים? אני אלמד ואצטיין. כל היתר ממני והלאה.

דחפתי את לוטפיה.

"לכי לישון", אמרתי לה, "אני בסדר".

"בטוחה שתרדמי?" שאלה.

״אני מקווה״, אמרתי.

היא ירדה מהמיטה שלי.

״אני אתפלל בשבילך״ אמרה, ״שיקבלו אותך שם יפה ולא יעשו לך צרות״.

״תודה״, אמרתי לה.

״לילה טוב״, לחשה לוטפיה.

״לילה טוב״, השבתי.

לוטפיה חזרה למיטה שלה ואני ניסיתי להרדם, ושוב לא הצלחתי. בדימיוני ראיתי את המידשאות רחבות הידיים של בית הספר. ראיתי את עצמי יושבת לבדי וכולם מצביעים עלי. לא נמצאה בת אחת שהיתה מוכנה לגור איתי. והבנים צחקו. ״ערביה״ אמרו כולם. ״ע-ר-ביה״. והבנות הדגישו: למה היתה צריכה לבוא ללמוד איתנו? מה זה, כבר אין להם בתי ספר משלהם?

אחר כך ראיתי את עצמי יושבת בכיתה. המורה מדברת ואני לא מבינה שום דבר. היא שואלת שאלות וכולם מצביעים כדי להשיב לה, חוץ ממני. אינני מבינה את השאלות. אינני מבינה גם את השפה שהיא מדברת. זו עברית אחרת. אולי עברית עתיקה. אולי עברית מיוחדת רק של היהודים. למה היא צריכה לדבר בשפה זאת? האם זה רק מפני שהיא רוצה להוכיח לי עד כמה אינני שייכת לכאן.

קודם היה לי קר, ועכשיו התחלתי להזיע. אמרתי לעצמי: שטויות. אלה הן רק הזיות. אין ליהודים עברית סודית. העברית שאת מכירה היא אותה עברית שלהם. לוטפיה נרדמה. קמתי ויצאתי לשתות מים. בדרכי חלפתי על פני חדר הבנים. כולם ישנו. גמאל אחי הבכור, וחסן אחי הצעיר ומחמוד האמצעי. ששה ילדים אנחנו, חשבתי, ורק אני הייתי צריכה לקבל החלטה זאת – לעזוב את הכפר וללמוד בבית ספר יהודי עם פנימיה.

פרק ב׳

בבוקר חדרו קרני השמש בעד החלון הפתוח אל תוך החדר. השמיים היו כחולים כחולים. למרות שלא עצמתי עיין במשך כל הלילה, הרגשתי את עצמי רעננה לגמרי. התלבשתי במהירות. באור היום פחדתי פחות. ככה זה תמיד: בלילה נראים הדברים הרבה יותר מפחידים ומאיימים.

אכלתי ארוחת בוקר ועליתי לקומה השניה של הבית כדי להיפרד מסבא. הוא ברך אותי ברכה ארוכה. הבטחתי לו לשקוד על הלימודים ולעשות ככל יכולתי כדי להצטיין. סבא שתק. חייך חיוך עצוב. לא יודעת למה היה החיוך שלו עצוב. אולי דאג לי ושתק – כדי לא להדאיג אותי? אולי חשש שלא אצליח להצטיין? שהלימודים יהיו קשים כל כך ואני לא אעמוד בקשיים?

אמא הכינה לי ממתקים לדרך. נפרדתי מכולם בשקט, כאילו כל הפרידה הזאת היא עניין של יום יום. בידי הימנית נטלתי את המזוודה ובשמאלית החזקתי את התיק החום עם הממתקים. אמא חיבקה אותי.

״תשמרי על עצמך, נאדיה״, אמרה.

״אני אהיה בסדר״, אמרתי.

״שלא תשכחי מי את ומאין את באה״, אמרה אמא.

״אני לא אשכח״ הבטחתי לה.

סבא הביט בי בעד החלון של הקומה השניה. אבא ליווה אותי אל הכביש ואחר כך נפרד והלך. הלכתי לאט עם המזוודה והתיק

החום. מרחוק הבחנתי בעזיזה שרצה לקראתי. היא היתה החברה הטובה ביותר שלי. למדנו באותה כיתה בבית הספר היסודי של הכפר וישבנו תמיד זו ליד זו. גם שיעורים נהגנו להכין יחד. עזיזה היתה בטוחה שגם בבית הספר התיכון נמשיך להיות חברות כאלה צמודות. כשסיפרתי לה בשעתו על החלטתי להרשם לפנימיה, היא היתה המומה. במשך שבוע לא דיברה איתי. אולי נעלבה. אולי לא הבינה. אולי היתה משוכנעת, כמו רבים אחרים, שאני עושה טעות.

"נאדיה!" היא צעקה, "חכי רגע!"

הנחתי את המזוודה.

"אני מחכה!" החזרתי בצעקה.

היא הגיעה אלי מתנשפת.

"באתי לומר לך שלום", אמרה.

"שלום", חייכתי.

"אני אלווה אותך לתחנה", אמרה עזיזה, "אם לא איכפת לך".

"למה שיהיה איכפת לי?" התפלאתי, "להפך".

עזיזה משכה בכתפיה.

"ודאי תשתני שם", אמרה.

"בחייך, עזיזה", אמרתי, "למה שאני אשתנה?"

הגענו אל תחנת האוטובוס ועצרנו. שני ילדים חצו את הדרך. בכפר שלנו אין כבישים סלולים.

גם האוטובוס נכנס בדרך העפר, ומשאיר בעקבותיו עננים של אבק. הבטתי בילדים. ממול, בפתח הקיוסק ישבו שני גברים ושתו קפה. הכרתי את שניהם וברכתי אותם בניד ראש. למרות שהכפר שלנו גדול, אני מכירה את כל תושביו.

עזיזה התיישבה על המזוודה שלי.

"חשבת על זה שתצטרכי לדבר שם רק עברית?" שאלה, "רק רק עברית?"

"אני אסתדר", אמרתי.

היא חייכה חיוך עצוב.

"רק עברית", מילמלה, "מהבוקר עד הערב רק עברית. את עוד תשכחי לדבר ערבית. לא חשבת על זה?"

״לא״, אמרתי.

״אז כדאי שתחשבי״, אמרה עזיזה.

״אין לי מה לחשוב כי אני לא אשכח לדבר ערבית״, השתדלתי להישמע מאד בטוחה בעצמי, ״וחוץ מזה, בחייך, הרי אני לא נוסעת לחוץ לארץ. אני בסך הכל עוברת לפנימיה ובחופשים אבוא הביתה״.

״כבר שמעתי על ילדים ערבים שלמדו בפנימיה יהודית ובגלל הלימודים האלה וההשפעה שהם קיבלו שם, התרחקו מהכפר ומהבית ומהחברים שלהם״, אמרה עזיזה.

״אני חושבת שלי זה לא יקרה״, הנחתי את כף ידי על כף ידה כדי להרגיע אותה, ״אני חושבת שאפילו אם אהיה רק עם יהודים במשך מאה שנה, לא אשכח מי אני ומאין באתי״.

עזיזה השפילה את מבטה.

״יש להם מנהגים לגמרי אחרים,״ אמרה.

״אני יודעת״, אמרתי.

״והבנות בגיל שלנו בכלל מתלבשות אחרת וחושבות אחרת״, אמרה.

״אל תדאגי״, השבתי

היא השתעלה.

״אני כן דואגת״, אמרה.

״למה?״ שאלתי.

״כי...״ היא התקשתה לבטא את מה שהרגישה, ״כי... את מבינה, אני יודעת בדיוק מה יקרה״.

״מה יקרה?״ שאלתי.

״את תפסיקי להיות חברה שלי״, קולה רעד.

ענן אבק בישר את בואו של האוטובוס. הוצאתי את הארנק מהתיק החום ובדקתי אם המזוודה סגורה.

״אני לא אפסיק להיות חברה שלך״, אמרתי לעזיזה.

״זה מה שאת אומרת עכשיו״, היא לא השתכנעה, ״אבל אחרי שתכירי את הבנות ההן, בפנימיה, אני בטוחה שתשתני ותשני את דעתך. אם תתחברי איתן, כבר לא תרצי להתחבר איתי. אני יודעת איך זה. שמעתי. הן מודרניות כאלה, ואת תרצי להיות מודרנית כמוהן״.

אגד

נאנחתי.

"האוטובוס בא", אמרתי.

"תזכרי את השיחה הזאת", אמרה לי עזיזה, "אני הזהרתי אותך".

"אזכור אותה", הבטחתי.

האוטובוס נעצר בתחנה, ונכנסתי. הודות לוויכוח עם עזיזה לא חשבתי על אותם דברים שהפחידו אותי. על הרגעים הראשונים. על המבוכה. על המבטים שינעצו בי. על הרגשת הזרות.

התיישבתי ליד החלון ונופפתי בידי לעזיזה. נדמה לי שהיא בכתה. נשמתי עמוק ונשכתי את שפתי כדי שגם אני לא אפרוץ בבכי. בעד החלון הבטתי בכפר שלי. בתי האבן. הפרדסים. המטעים. עצי הברוש. המיסגד. המרפאה, בה עבדתי בהתנדבות בחופשים. עזרתי לרופאה הערביה שבאה מחיפה לטפל בחולים. חבשתי ילדים שרוטים ופצועים. כאן גמלה ההחלטה בליבי ללמוד רפואה כדי לחזור לכפר ולהיות הרופאה המקומית. בכפרים ערביים שכנים כבר נפוצה התופעה הזאת, ואני חלמתי להביא אותה גם לכפר שלנו.

האוטובוס התחיל לנסוע ואני המשכתי לנופף לעזיזה. יצאנו אל הכביש הראשי, ובתי הכפר הפכו להיות קטנים יותר וצפופים יותר ורחוקים יותר. הנה אני לבדי. נאדיה אבו יוסוף נוסעת לבדה אל פנימיה זרה, להתחיל חיים חדשים.

הכביש הראשי התפתל ובתי הכפר נעלמו. זהו זה, אמרתי לעצמי, עכשיו מתחיל המבחן האמיתי.

עכשיו תצטרכי להוכיח לעצמך ולכולם, שאכן יש לך די כוח לעמוד בכל זה.

פרק ג׳

בחדרה היה עלי להחליף אוטובוס. ישבתי בתחנה המרכזית במשך שעה והמתנתי לאוטובוס שיביא אותי ל״ארזים״, זה שמה של הפנימיה אליה נרשמתי. כיוון שלא היה לי מה לעשות, הוצאתי ספר מהתיק החום וניסיתי להתרכז בכתוב. זה היה ספר בעברית, רומן. אף פעם בחיים שלי לא קראתי ספר בעברית להנאתי. אם קראתי, קראתי רק בערבית. אבל עכשיו, אחרי שנרשמתי ל״ארזים״ ידעתי שאני מוכרחה להשתלט על השפה, אחרת לא יהיה לי שום סיכוי להסתדר בבית הספר.

שתי בנות באו והתיישבו על הספסל מולי. אחת נשאה על כתפיה תרמיל ענק, והשניה תיק גדול מבד חאקי צבאי. לאחת היו צמות בלונדיניות ארוכות, כאילו לא הסתפרה מהיום שבו נולדה. לשניה היו שערות קצוצות. שתיהן ליקקו ארטיק. קולניות כאלה. מאושרות כאלה. פזלתי אליהן מעל הספר. כל כך זרות, חשבתי. כל כך אחרות. ונזכרתי בעזיזה המקפידה לאסוף את שערותיה במטפחת.

״ברגע שאני מגיעה לחדר אני מתחילה לכתוב מכתבים״, אמרה הקצוצה, ״הבטחתי לחבר׳ה שלי בחיפה מכתבים מפורטים״.

״אני שונאת לכתוב מכתבים״, אמרה הבלונדינית.

״את רוצה להגיד לי שגם ליריב לא תכתבי?״ שאלה הקצוצה.

הבלונדינית חייכה ועצמה את העיניים כאילו היא חולמת.

"יריב זה משהו אחר", אמרה, "אלה מכתבים אחרים".

ניסיתי להתעמק בספר שלי אבל לא הצלחתי. לא יכולתי להסיר את עיני משתי הבנות. הן היו בנות גילי, ואף על פי כן נראו כל כך שונות. הבלונדינית לבשה מכנסיים קצרצרים שמהם בלטו שתי רגליים שזופות וארוכות. מחולצתה נגזרו השרוולים במספריים. היא נעלה סנדלים בצבע חום ואת הקרסול הימני שלה הקיפה שרשרת דקה מחרוזים צבעוניים.

הקצוצה כרכה סרט גומי סביב ראשה, סרט שהסתיר חלק ממצחה. גם היא לבשה חולצת טריקו שממנה נגזרו השרוולים במספריים, ולבשה מכנסי ג'ינס ארוכים. היא נעלה נעלי ספורט חדשות.

ואני? כשיצאתי מהכפר חשבתי שאני לבושה בסדר. זאת אומרת מאוד מודרני. מכנסי ג'ינס, חולצה משובצת ונעלי ספורט. והנה בכל זאת אני כל כך שונה. הג'ינס שלי שונים כל כך מהג'ינס של הנערה קצוצת השיער, ושרוולי החולצה שלי כל כך בולטים על רקע השרוולים שנגזרו מהחולצות שלהן. האם זה רק נדמה לי? האם אני מושכת תשומת לב בבגדים האלה? האם כך מתלבשות כל הבנות שעומדות ללמוד איתי ב"ארזים"?

בפעם המי־יודע־כמה חזרתי אל הספר שלי. רעש האוטובוסים לא נתן לי להתרכז. מבטי נמשך אל שתי הבנות כאל מגנט. הבלונדינית בעלת הצמות הוציאה חפיסת מסטיק מהתיק שלה.

"רוצה?" שאלה את הקצוצה.

"יש לי צרות עם הסתימות שלי", אמרה הקצוצה.

"זה מסטיק ללא סוכר" השיבה בעלת הצמות.

הקצוצה, למרות שאמרה שיש לה צרות עם הסתימות שלה, לקחה אחד. העלתה את רגליה על הספסל וישבה ישיבה מזרחית.

"אני משתגעת לדעת איזה בנים יהיו בפנימיה" אמרה.

המלה פנימיה הכתה בי. ידעתי. מהרגע שבו ראיתי אותן היתה לי הרגשה שגם הן נוסעות ל"ארזים". שתי בנות בגילי. אותה תחנת אוטובוס. חבילות. ידעתי.

בבת אחת חטפתי כאב בטן. נשמתי כמה נשימות עמוקות כדי להרגיע את עצמי, אבל הנשימות לא עזרו. שתי הבנות שישבו על הספסל במרחק שלושה מטרים ממני הפחידו אותי כל כך עד שממש רציתי לברוח. לעולם לא אוכל להסתדר עם בנות כאלה, חשבתי. הן נראות כל כך מתנשאות. כל כך אחרות. כל כך זרות. על מה אדבר איתן? האם נמצא איזשהו נושא משותף? האם יהיה להן איזשהו עניין בי?

בעלת הצמות התחילה לחטט בתרמיל הענק שלה עד שמצאה את מה שחיפשה. הוציאה ווקמן והצמידה את האוזניות לאוזניה.

"הבאתי קסטות של רוד סטיוארט" אמרה לחברה שלה.

"עזבי אותי עם רוד סטיוארט" ביטלה הקצוצה את דבריה, "אני לא סובלת את המוסיקה שלו".

בעלת הצמות לא הגיבה. כנראה שקעה במוסיקה שבקעה מהקסטה לאוזניה. הקצוצה משכה בכתפיה. הביטה לצדדים במבט כאילו מיואש, והבחינה בי. שוב משכה בכתפיה, הפעם כמו לומר לי שאין עם מי לדבר. ניסיתי לחייך.

"רק רוד סטיוארט יש לה בראש", אמרה לי והצביעה לעבר בעלת הצמות.

"כן" אמרתי, למרות שבכלל לא ידעתי מי זה רוד סטיוארט.

"אני דווקא דלוקה על זמרים ישראלים", היא המשיכה, "יש לנו מספיק זמרים טובים בארץ" וחייכה, "קחי למשל את דוויד ברוזה".

שוב חייכתי. גם את דוויד ברוזה לא הכרתי. פטפון לא היה לנו בבית והרדיו תמיד היה מכוון לתחנות ערביות. שמענו גם מוסיקה באנגלית, אבל אני מעולם לא התעמקתי בשמות הזמרים. גם עזיזה לא התעניינה בנושא זה.

קצוצת השיער התקרבה אלי וגררה איתה את התיק הגדול. בעלת הצמות בכלל לא שמה לב אליה. היא המשיכה להיות שקועה בעולם הפרטי שלה.

"מה את אומרת?" שאלה אותי הקצוצה, מדגישה את המילה 'את' כאילו היא יודעת בדיוק מי אני, או שזה רק היה נדמה לי.

"כלום", אמרתי.

״אני מתכוונת לעניין הזמרים״ והצביעה על החברה שלה, ״איזה זמר את מעריצה?״

חייכתי חיוך נבוך. אף פעם בחיים שלי לא הערצתי זמר. יש להן עולם מושגים אחר, חשבתי. לגמרי אחר. כאילו הן ואני בכלל לא שייכות לאותו כוכב לכת. כאילו אחת מאיתנו תיירת כאן. וזו אני. אני יודעת. זו אני. שום דבר לא יעזור לי. אני אהיה יוצאת דופן. יוצאת דופן לתמיד. ולא מפני שלא למדתי בבית ספר יסודי יהודי. לא בגלל זה. את זה הן היו שוכחות לי. אבל שלא אעריץ שום זמר? האם על כך הן מסוגלות לעבור לסדר היום?

נשכתי את שפתי. למה אינני עונה? מדוע אינני אומרת ככה, פשוט: תשמעי חברה, אני לא מעריצה שום זמר, לא אחד ששר באנגלית ולא אחד ששר בעברית. אני באתי הנה כדי ללמוד ולהשיג ציונים גבוהים כי אני מתכננת להרשם לאוניברסיטה העברית בירושלים כדי ללמוד רפואה. זה מה שיש לי בראש. לא שום דבר אחר. וחוץ מזה, אם את דווקא רוצה לדעת, אז אני ערביה. ע־ר־ביה...

הקצוצה התקרבה אלי עוד יותר.

״היי!״ אמרה, ״אל תגידי לי שגם את דלוקה על רוד סטיוארט״.

״לא״, אמרתי.

היא כמו נשמה לרווחה.

״ידעתי״, אמרה.

שתקתי. היא נאנחה כאילו התיאשה ממני.

״ודיוויד ברווזה?״ שאלה.

נענעתי בראשי לשלילה.

״חשבתי ככה״, הודתה, ״אז מי?״

״אף אחד״, אמרתי כמעט ללא קול.

״אף אחד?״ היא לא האמינה למשמע אוזניה, ״אף אחד?״

״אף אחד״, חזרתי ואמרתי.

״את עובדת עלי...״, היא קרצה לעברי, ״מנסה לשחק את תפקיד הניטרלית, האז?״

רציתי להגיד לה שלא. כבר ניסחתי את התשובה: אני לא

עובדת עלייך, ולא רק שאני לא עובדת עלייך, אלא שאני גם לא יודעת בדיוק מי זה רוד סטיוארט וגם לא מי זה דיוויד ברוזה. אבל בדיוק ברגע שבו עמדתי לפתוח את פי, נכנס האוטובוס לתחנה, וקצוצת השיער פנתה ממני אל החברה הבלונדינית שלה שהמשיכה להאזין למוסיקה שהיתה מיועדת רק לאוזניים שלה. אז הרמתי את המזוודה שלי והתחלתי להתקדם בתור אל עבר האוטובוס.

פרק ד'

כשעצר האוטובוס בתחנה של "ארזים" ירדנו שלושתינו. קצוצת השיער, בעלת הצמות ואני. בעלת הצמות היתה עדיין צמודה אל הווק־מן שלה, שקועה בעולמות אחרים. קצוצת השיער פִצחה גרעיני חמניות וירקה את הקליפות. תחילה לא הבחינה בי. אולי לא העלתה בדעתה שגם אני נסעתי לכאן. רק כשהאוטובוס התרחק גילתה שירדתי באותה תחנה.

"היי!" קראה לעברי, "מה את עושה כאן?"

חייכתי.

"מה שאת", אמרתי.

"למה לא אמרת שאת נוסעת לארזים?" היא שאלה.

משכתי בכתפי ולא עניתי. כאילו סתם לא אמרתי. כאילו זה באמת עניין פעוט. כאילו גם אני, כמוה, ספונטנית כזאת. לא אומרת כי לא מתחשק לי ואומרת כשכן מתחשק לי. כאילו לאי האמירה שלי אין כל קשר לזה שאני ערביה וחוששת מהתגובה של אלה שלא מוכנים לתדהמה שאני גורמת להם.

היא חייכה.

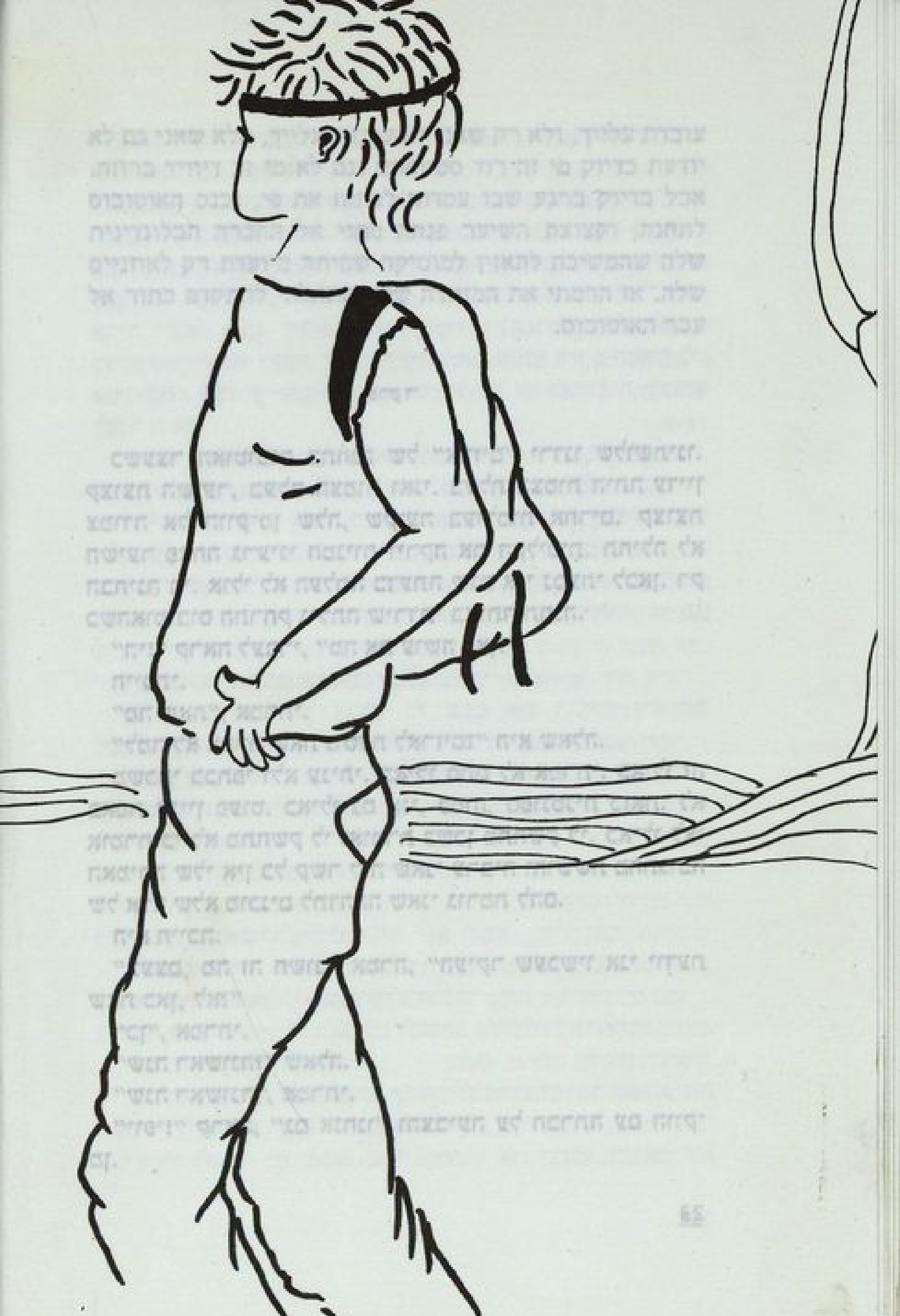
"בעצם, מה זה חשוב" אמרה, "העיקר שעכשיו אני יודעת שאת כאן, לא?"

"כן", אמרתי.

"שנה ראשונה?" שאלה.

"שנה ראשונה", אמרתי.

"יופי!" קראה, "גם אנחנו" והצביעה על חברתה עם הווק־מן.

שתקתי. צעדנו כמה צעדים מבלי לומר מלה ואני שקלתי בפעם המי־יודע־כמה אם להגיד לה או לא. אם אגיד לה זה עלול להשמע כאילו יש לי רגשי נחיתות, כי הרי אף אחד לא שאל אותי, אז למה אני אומרת? ואם לא אגיד לה, זה גם כן עלול להשמע כאילו יש לי רגשי נחיתות ואני מסתירה את זה שאני ערביה. לכל הרוחות! איזה מלכוד! כל כך הבהילו אותי בכפר מהיחס שיגלו כלפי. אמרו שיסתייגו ממני. אמרו שינסו להכשיל אותי. אמרו שהם לא אוהבים ערבים ואת המצליחים הם שונאים במיוחד. אמרו ואמרו ואמרו, ואני צחקתי. בעצם למה שיסתייגו ממני? שאלתי בכפר במין ביטחון מוזר, הרי אינני שונה מהם? הרי אני בן אדם. הרי לא פגעתי באף אחד.

קצוצת השיער שוב עצרה.

"היי!" אמרה, "בכלל לא אמרתי לך איך קוראים לי".

עצרתי גם אני.

"תמי", הניחה את התיק שלה על השביל ושלחה יד כדי ללחוץ את ידי.

"נאדיה", אמרתי.

לחצנו ידיים. בעלת הצמות המשיכה להתקדם כאילו אין לה שום קשר אלינו. אולי בכלל לא הרגישה שתמי עצרה כדי ללחוץ את ידי. תמי העיפה מבט לעברה, ונאנחה.

"היא קצת לא נורמלית", אמרה וסימנה באצבעה על מצחה כדי להדגיש את כוונתה.

חזרתי והרמתי את המזוודה שלי.

"תגידי", היא פנתה אלי, "יש לך כבר עם מי להיות בחדר?"

"לא", אמרתי.

"שמעתי שגרים שלושה בחדר", אמרה תמי, "מה דעתך לגור איתנו?"

תקעתי את מבטי בשביל. עכשיו אני חייבת להגיד לה, חשבתי. לא כל אחת תהיה מוכנה לגור בחדר עם ערביה. יש כאלה שהן קיצוניות. אני בטוחה שיש כאלה. זה לא יכול להיות אחרת. יש בישראל יהודים כאלה וישנם יהודים אחרים. ישנם יהודים שמתחברים עם ערבים וזה לא מפריע להם, וישנם כאלה ששונאים ערבים. איך אני יכולה לדעת לאיזה סוג משתייכת

תמי? למה היא לא שאלה אותי מה פתאום קוראים לי נאדיה? למה היא בכלל לא התייחסה אל השם שלי, האם לא הרגישה שזה שם ערבי? או אולי זה בכלל לא שם ערבי? אולי ישנן גם יהודיות ששמן נאדיה, כמו שישנן ערביות ששמן דינה?

נשכתי את שפתי. אם היתה שואלת אותי משהו בקשר לשם שלי, זה היה הרבה יותר קל. הייתי אומרת: אני ערביה, וזהו. כי היא הרי שאלה. אבל עכשיו, היא לא שאלה, אז מה פתאום אגיד את זה? אני עוד עלולה להשמע כאילו אני מצהירה הצהרה. כאילו זו עמדה. או חס וחלילה כאילו זו הזהרה: תשמעי יא תמי, כדאי לך להתרחק ממני כי...

"נו?" האיצה בי, "מה את אומרת?"

הצבעתי על החברה שלה.

"אולי היא לא תסכים?" אמרתי.

"למה שהיא לא תסכים?" שאלה תמי.

"אני לא יודעת", אמרתי.

היא צחקה צחוק מבטל.

"עזבי אותה", אמרה, "היא בין כה וכה תתחבק כל הזמן עם הווק־מן שלה".

צחקתי.

"את יכולה לראות את העניין כסגור", אמרה תמי, "את איתנו ואני אטפל בזה. אני מכירה את אחד המדריכים של הפנימיה. יש לי קשרים כאן. שני אחים שלי למדו ב'ארזים'."

"תודה רבה", אמרתי.

"את לא צריכה להיות מנומסת כזאת", והסיטה מעט את הסרט ממצחה, "בעצם אני צריכה להודות לך ולא את לי. את תצילי אותי מנורית", והיא חזרה והצביעה על בעלת הצמות.

הגענו אל השער ואני עדיין לא הצלחתי לומר את מה שביקשתי לומר. מדשאה ענקית נפרשה לפנינו. חשבתי על בית הספר התיכון שבכפר. בניין, מגרש וגדר. אין ירק. וכאן, כמו עולם אחר. פרחים ועצים והכל נקי כל כך. אבל שם אני מכירה את כולם, והם מכירים אותי. וכאן הכל זר. חשבתי על עזיזה שמתחילה היום ללמוד שם. לה אין חששות. היא ממשיכה עם כל החברות המשותפות שאיתן למדנו ביסודי. האם גם היא

חושבת עליי? האם היא מעלה בדעתה שכך נראה בית הספר?

תמי עזבה אותי עם החבילות ונכנסה לחדר המזכירות.

״חכי כאן״, אמרה.

התיישבתי על הדשא ועקבתי אחריה במבטי. שני נערים בג׳ינס חלפו על פני והביטו בי בסקרנות. מיהרתי והפניתי את מבטי למקום אחר. אחד אמר לשני שאני בכלל לא רעה, וחברו השיב לו:

״מה לא רעה? חתיכה שיגעון!״

שמעתי את תמי אומרת למזכירה שהיא ונורית מבקשות לגור עם נאדיה בחדר. המזכירה זוקפת את צווארה ומביטה בה. עם נאדיה? היא שואלת. עם נאדיה. אומרת תמי. הערביה? שואלת המזכירה. איזו ערביה? שואלת תמי. מה פתאום ערביה? כי יש לנו רק נאדיה אחת, אומרת המזכירה, והיא ערביה מכפר במשולש. לא יתכן, אומרת תמי, הרי היא בכלל לא אמרה לי.

כבשתי את פני בכפות ידי. אני יודעת. תיכף היא תחזור הנה ותגיד: תשמעי נאדיה, אני מצטערת, אבל פתאום נזכרתי שישנה מישהי אחרת שהבטחנו לה לגור איתנו בחדר. לא יודעת איך זה פרח מזכרוני. אני מקווה שאת סולחת לי. בטח תמצאי בנות אחרות שתשמחנה לגור איתך. לא, זה לא קשור לדברים ששמעתי במזכירות. מה פתאום שזה יהיה קשור?

או שתגיד: תשמעי נאדיה, אבל יש לנו בעיה עדינה מאד. את מוכרחה להבין. אח של נורית נהרג בהתקפה של מחבלים. לא, אני לא מתכוונת לומר שאת קשורה למחבלים. חס וחלילה. מה פתאום שאגיד דבר כזה. אבל תקחי בחשבון שרק שלושה חודשים עברו מאז. ותחשבי גם על ההורים של נורית. מה הם יגידו אם ישמעו שהיא גרה עם ערביה מהמשולש באותו חדר...

הרמתי את עיני. ראיתי את תמי יוצאת מחדר המזכירות. נשמתי עמוק. הנה עכשיו יגיע ההלם. עוד צעד ועוד צעד. כיווצתי את עפעפי כדי להבחין בתווי פניה, אבל ללא הצלחה. עד שהיא ניפנפה לעברי במפתחות וצעקה:

״בואי נאדיה, יש לנו חדר! תפסתי את החדר עם הנוף הכי יפה...״ ואני, לא יודעת למה, הרגשתי מחנק בגרון. בקושי הצלחתי שלא לפרוץ בבכי מרוב התרגשות.

פרק ה'

הלכנו אל החדר זו לצד זו ולא דיברנו, כאילו משהו קרה. תמי רישרשה במפתחות בעצבנות. חצינו את המדשאה הגדולה בצעדים חפוזים ופנינו אל עבר בניין בן שלוש קומות. ניסיתי לפזול אליה. האמנם משהו השתנה בהבעתה, או שזה רק נדמה לי? עלינו אל הקומה העליונה ותמי בדקה את מספרי החדרים, עד שהגיעה אל חדר מספר 301. אז עצרה, הניחה את התיק שלה על הריצפה ופתחה את הדלת.

נכנסנו. החדר היה חשוך, ובכל זאת, למרות החושך הבחנתי מיד בשלוש מיטות שניצבו לאורך הקירות. ליד כל מיטה עמד שולחן כתיבה קטן, ומעליו מדף. תמי הדליקה את האור והרימה את התריס ופתחה לרווחה את החלון. נשמה נשימה עמוקה, שאפה אויר מלוא ריאותיה, וסימנה לי להתקרב אליה. התקרבתי לאט. החדר היה כל כך שונה מהחדר שלי בבית. קטן כל כך. מבעד לחלון נשקף נוף ירוק. עצים ומדשאות ועוד עצים ועוד מדשאות, ובין המדשאות הבהיקו באורן של קרני השמש מים כחולים של בריכת שחיה חבויה.

חזרתי ופניתי אל החדר. התקרה הנמוכה גרמה לי הרגשה מוזרה. כאילו היא מאיימת ליפול עלי. אצלנו בבית התקרה כל כך רחוקה וגבוהה עד שהיא בכלל לא מעיקה.

הנחתי את המזוודה שלי על אחת המיטות ויצאתי אל המסדרון לחפש את השירותים. כשיצאתי הבחנתי בנורית שהתנהלה בקפיצות בקצב המוסיקה של הווק־מן. נענעתי לה

בראש והיא החזירה לי ניענוע סימלי, ונבלעה בחדר מספר 301. מצאתי את השירותים בקצה השני של המסדרון.

כשחזרתי היתה דלת החדר סגורה. עמדתי רגע, מהססת. האם לפתוח את הדלת ולהכנס ככה, כאילו זה באמת החדר שלי, או שמא עלי לדפוק? אף פעם לא גרתי בפנימיה עם בנות זרות. איש לא הדריך אותי איך עלי להתנהג במצבים כאלה. ואולי אני מפריעה להן? ואולי הן סגרו את הדלת בכוונה כדי שלא אכנס? ואולי הן מתלבשות או מסתודדות?

נשענתי על הקיר ולא ידעתי מה לעשות, ואז שמעתי את קולה של נורית מאחורי הדלת.

"אני ממש לא מבינה אותך!" היא אמרה, ונימה של כעס היתה בקולה, "לא יכולת ללכת לברר פרטים לפני שהזמנת אותה לגור איתנו?"

נשימתי נעצרה. הנה זה בא, חשבתי. כל מה שסיפרו לי. כל ההזהרות שהזהירו אותי. לא יקבלו אותך כאילו את אחת משלהם, שמעתי את קולה של עזיזה מדבר בתוכי, שלא יהיו לך אשליות.

"בחייך!" שמעתי את קולה של תמי במין ביטול כזה, "איזה פרטים רצית שאברר?"

"יכולת לברר מי היא", אמרה נורית.

"איך יכולתי לדעת שהיא ערביה?" שאלה תמי.

"אני לא מדברת על זה שהיא ערביה" אמרה נורית, "לא מזמינים מישהי לגור בחדר לפני שמבררים מי היא. אולי היא טיפוס עצבני? אולי היא משוגעת".

תמי צחקה בקול.

"אל תגזימי!" אמרה.

"אני לא מגזימה" השיבה נורית. "עכשיו כבר אי אפשר להגיד לה ללכת".

"ואני גם לא מתכוונת להגיד לה ללכת", אמרה תמי, "אם את דווקא רוצה לדעת, זה בכלל לא מזיז לי שהיא ערביה. אז מה אם היא ערביה? היא עשתה לי משהו רע?"

"לא אמרתי", אמרה נורית.

"אז למה זה מפריע לך?" שאלה תמי.

"לא אמרתי שזה מפריע לי", אמרה נורית.

"אז למה את לא רוצה לגור איתה באותו חדר?" שאלה תמי.

"לא אמרתי שאני לא רוצה לגור איתה באותו חדר", אמרה נורית, "אמרתי רק שהיית צריכה לברר את זה קודם. חוץ מזה, מה שלא תגידי, היא שונה".

"גם אני שונה ממך", אמרה תמי.

"זה משהו אחר", אמרה נורית.

"זה דווקא הרבה יותר מעניין לגור עם מישהי שונה", אמרה תמי.

נורית השתעלה.

"אני לא מבינה למה את מתלהבת כל כך", אמרה, "אנחנו עוד יכולות להידפק כהוגן".

"למה להידפק?" שאלה תמי.

"אני יודעת", נורית היססה, "בחייך, תמי, היא באה מכפר ערבי. יש לה בטח מנהגים לגמרי אחרים מאשר לנו. את יודעת בדיוק למה אני מתכוונת. מנהגי ניקיון, ריח, כל מיני דברים".

שוב פרצה תמי בצחוק.

"את מדברת כמו אחת עם דיעות קדומות!" אמרה, "מה עובר לך בראש, נורית? את חושבת שהיא מלוכלכת או משהו כזה?"

"אני לא יודעת", אמרה נורית.

"היא נראית בדיוק כמונו", הדגישה תמי.

"נראית זה לא אומר", התעקשה נורית, "אם היא חיה בכפר ערבי, יש לה מנהגים אחרים. כל אחד יודע שהערבים בכפרים הם קצת, את יודעת, פרימיטיבים".

"אם היא היתה פרימיטיבית, היא לא היתה מתקבלת לארזים", אמרה תמי.

התחלתי להרגיש את עצמי כמו איזו מרגלת. עומדת ככה מאחורי הדלת ומקשיבה. זו היתה הרגשה איומה. שוב הרגשתי מחנק בגרון. נסוגותי לאחור. רציתי לאטום את אוזני כדי לא לשמוע את הדברים שהן דיברו. רציתי לקבור את עצמי. רציתי לברוח. לקחת את המזוודה, לחצות את המדשאות הנקיות האלה ולעלות על האוטובוס הראשון לחדרה. לחזור הביתה. אל אמא. אל אבא. אל עזיזה. אל הבתים המוכרים והאנשים הידידותיים.

מי צריך את הצרות האלה? למה אני צריכה לשמוע שאני פרימיטיבית? למה אינני מסוגלת להשיב? מדוע לא נכנסתי אל החדר כששמעתי את נורית אומרת שיכול להיות שאני אינני נקיה כי אני ערביה? למה אני משפילה את עצמי כל כך? למה אני נותנת להן להשפיל אותי? איפה הכבוד שהבטחתי לעצמי שאשמור עליו? מה קורה לי?

חזרתי אל השירותים. פתחתי את הברז ושטפתי את פני. בחנתי את עצמי במראה. עיני היו אדומות. שפתי רעדו. הכל נעשה כל כך שחור, בבת אחת, עד שלרגע רציתי למות.

מישהו צעד במיסדרון. נכנסתי אל אחד מחדרי השימוש וסגרתי את הדלת על הבריח.

"נאדיה?" זה היה קולה של תמי.

לא הייתי מסוגלת לענות.

"נאדיה?" היא חזרה שוב, "את שם?"

"כן", אמרתי.

"קרה משהו?" קולה של תמי נשמע מודאג.

"לא", אמרתי.

"אז למה את לא יוצאת?" היא שאלה.

"אני כבר יוצאת", אמרתי.

הורדתי את המים כאילו באמת רק עכשיו סיימתי את עניני בחדרון הקטן, ויצאתי אל תמי. היא בחנה אותי בחשד.

"כבר חשבתי שטבעת", אמרה.

"לא טבעתי", אמרתי.

"דאגתי לך", אמרה תמי, "חשבתי ששמעת את מה שנורית אמרה ונפגעת".

עשיתי את עצמי כאילו אני לא מבינה על מה היא מדברת.

"מה נורית אמרה?" שאלתי.

"היא קצת נבהלה מזה שאת ערביה", תמי חייכה, "אבל אני הרגעתי אותה. אל תדאגי, את יכולה לסמוך עלי. נורית היא אחת עם דיעות קדומות ולוקח לה זמן עד שהיא מתרגלת. אבל כשהיא מתרגלת, היא באמת על הכיפק! אז תשמעי לי: אל תפגעי ממנה, גם אם לפעמים היא תגיד משהו קצת פוגע. בסדר?"

חייכתי חיוך רפה. היה משהו כובש בדיבורה הישיר של תמי, ואני נכבשתי. מצב הרוח השחור, כמו שהשתלט עלי, הירפה ממני. פתאום חשבתי: בחיי שאני רוצה להיות חברה של הנערה הזאת. בחיי שאני רוצה להיות חברה שלה.

"בסדר", אמרתי לתמי, ואחר כך חזרנו שתינו אל החדר, כאילו כל מה שהיה, בכלל לא היה.

פרק ו'

עד שירד הערב הספקנו לסיים לסדר את החדר, להכיר את השכנות שלנו מחדר 302 וגם לסייר בשטח בית הספר. את הסיור הוביל אחד המדריכים, בחור צעיר וגבה קומה ששמו אודי. הוא הראה לנו את המעבדות המשוכללות, את חֲדר המחשבים ואת אולם הספורט, ואנחנו צעדנו בעיקבותיו והתפעלנו. אחר כך הוליך אותנו אל הבריכה ואחד הבנים הסיר את החולצה שלו וזינק למים, למרות מזג האויר הסתוי. בן אחר לא היסס והצטרף אליו במכנסיים ארוכים. קפיצתו של הבן השני גררה את הבנות להתלהבות, וכולן החלו למחוא כפיים ולקרוא קריאות עידוד. חוץ ממני. אולי בגלל שלא היה לי אומץ. אולי בגלל שפתאום, שוב הרגשתי זרה כל כך. מה פתאום למחוא כפיים לבן שקופץ למים? האם אני מכירה אותו? האם הוא מכיר אותי?

הבריכה, שריגשה כל כך את כולם, לא עשתה עלי רושם מיוחד. אף פעם בחיים שלי לא הייתי בבריכה. גם לשחות לא ידעתי. אצלנו בכפר אין בריכה ולכן רוב האנשים לא יודעים לשחות. בקיץ, כשחם מאד, אנחנו נוסעים לים, אבל רק לעיתים רחוקות. נכנסים קצת, משתכשכים במים הרדודים, ויוצאים. אחר כך חוזרים הביתה ובכלל לא מעלים בדעתנו לקנא בחברי הקיבוצים שבסביבה על כך שיש להם בריכה.

לא הבטתי בבנים ששחו במים, כי לא היה לי נעים. לעומת זאת עדיין הייתי נסערת מהמעבדות. איזה מעבדות! איזה ציוד!

בבית הספר התיכון בכפר שלנו לא היו מעיזים אפילו לחלום על ציוד כזה. גם חדרי הלימוד נראים כל כך אחרים בהשוואה לחדרי הלימוד כאן. כאילו זה עולם אחר. כאילו קו עבה מפריד.

שני הבנים יצאו רטובים מהמים, ותמי דחפה אותי במרפקה.

"מה את אומרת על הגבוה?" שאלה.

"מה?" לא הבנתי.

"שאלתי מה את אומרת על הגבוה", חזרה תמי והצביעה על הנער הרטוב שרעד עכשיו מקור ולכן רץ במקום כדי להתחמם.

"מה את רוצה שאגיד?" עדיין לא הבנתי.

"תגידי מה דעתך", אמרה תמי.

"אני לא יודעת", משכתי בכתפי, "אני לא מכירה אותו".

היא צחקה.

"אני מתכוונת לפי המראה", אמרה, "הוא לא חתיך?"

שוב משכתי בכתפי.

"לא יודעת", אמרתי.

"מה זאת אומרת לא יודעת", אמרה תמי, "תסתכלי ותראי. את לא חושבת שהוא גברי שיגעון? תסתכלי על העיניים. אני מתכוונת למבט".

לא עניתי לה. רציתי לענות, אבל לא היתה לי תשובה. בכפר שלנו היה נער אחד ששמו עבד. הוא היה מבוגר ממני בשנתיים. פעם אחת חלמתי עליו חלום, ובבוקר התעוררתי והתביישתי בעצמי על החלום הזה. חלמתי שאנחנו רוקדים יחד. לא יודעת למה. הרי אצלנו בכפר מעולם לא התקיימו מסיבות שבהן רקדו בנים ובנות. ואף על פי כן חלמתי שאנחנו רוקדים יחד, אולי בהשפעת איזה סרט טלוויזיה שראיתי. באותו יום, כשחזרתי מבית הספר, ראיתי אותו הולך מולי. מיד סטיתי מהדרך. כל כך הסמקתי שפחדתי שהוא ירגיש בזה. אבל עבד בכלל לא הרגיש. נפנף לי בידו לשלום, והמשיך ללכת.

לא סיפרתי לאף אחד על החלום שחלמתי, גם לא לעזיזה. ישנם דברים שאותם צריכים לשמור בלב. ישנם דברים שלא מקובל לדבר עליהם. אבל בלילות, לפני שנרדמתי, המשכתי לחשוב עליו. הוא היה הנער המקסים ביותר שפגשתי, והיו לו עיניים גדולות באופן מיוחד.

תמי הרגישה בשתיקתי.

"מה קורה לך?" שאלה.

"שום דבר", אמרתי.

"את נראית נבוכה כאילו מי יודע מה אמרתי", אמרה תמי.

"זה שום דבר", חייכתי, "פשוט, אני לא רגילה".

"לא רגילה למה?" שאלה תמי.

נשמתי נשימה עמוקה, מתאמצת למצוא את המילים המדוייקות.

"אני לא רגילה שמדברים כך על בנים", אמרתי.

"מה זאת אומרת כך?" תמי בכלל לא הבינה על מה אני מדברת.

"ככה" חזרתי ואמרתי.

"את מתכוונת למה שאמרתי על העיניים שלו?" היא ניסתה לברר.

"אני מתכוונת ככה, בכלל" אמרתי, "אצלנו בכפר זה... את מבינה, לא יכול לקרות מצב כזה שבת תתלהב כך מבן שהיא בכלל לא מכירה..."

תמי פרצה בצחוק.

"למה?" אמרה, "מה רע בזה?"

"לא אמרתי שזה רע", ניסיתי להסביר, "אמרתי רק שאצלנו זה לא מקובל".

היא כיווצה את עפעפיה.

"את רוצה להגיד לי שלפי דעתך רק לבן מותר להתפעל מבת, ולבת אסור להתפעל מבן?" קראה ונימה של כעס היתה בקול שלה, כאילו בדברים שאמרתי ניסיתי לנקוט עמדה בעד נחיתותה של האשה לעומת הגבר.

הנער שקפץ קודם למים ואחר כך רץ במקום כדי להתחמם, חזר ולבש את החולצה שהסיר. תמי נעצה בו מבט גלוי מאד, והוא קלט את מבטה. מיד נמלטו עיניו ממנה ופנו להביט בי. לרגע התלכדו המבטים שלנו. הוא הביט בי ככה, ישר לעיניים, ואני הבטתי בו קצת בפזילה. היו לו עיניים כחולות גדולות. מיהרתי להסב ממנו את ראשי.

"אני בכלל לא דיברתי על בנים ובנות", אמרתי לתמי.

"אז על מה דיברת?" היא שאלה.

"דיברתי על משהו יותר כללי". קיוויתי שעכשיו אצליח להסביר לה למה אני מתכוונת, "אצלכם בגיל ארבע עשרה בנים ובנות מתנהגים הרבה יותר בחופשיות מאשר אצלנו".

היא נשענה בגבה על הגדר של הבריכה.

"את מתכוונת לזה שמבקשים חברות?" שאלה.

"מבקשים חברות?" לא הבנתי.

היא נאנחה מין אנחה כזאת כאילו אני קצת מוגבלת ולא תופסת מה מדברים אלי.

"כשבן אוהב בת ורוצה להיות חבר שלה, הוא מבקש ממנה חברות", הסבירה.

"אה", אמרתי.

"ואחר כך", המשיכה תמי, "זאת אומרת אחרי שהבת מסכימה, הם חברים. ואז זה תלוי בהם כמה הם נועזים", "אם הם חבר'ה לענין, הם מתחבקים ומתנשקים וכל זה..."

"ואם לא?" שאלתי.

אבל על השאלה הזאת תמי לא ענתה לי. באותו רגע קרב אלינו הנער הרטוב, מנער טיפות של מים משערותיו הכהות, ותמי עזבה אותי וקרבה אליו וככה, בלי שום בושה או היסוס שאלה אותו לשמו. הנער אמר ששמו רונן, ותמי, למרות שלא נשאלה, אמרה מיד ששמה תמי. הוא חייך ולחץ את ידה, והיא חייכה ולחצה את ידו. וכשנפרדו ידיהם אמרה תמי לרונן שהוא גבר לענין, ורונן אמר לה תודה רבה. ואני חשבתי: עזיזה לא תאמין לי אם אספר לה את הסיפור הזה, איך ניגשה נערה בגילנו אל נער שמצא חן בעיניה והציגה את עצמה ואמרה לו שהוא גבר לענין. אני מכירה אותה. היא תהיה בטוחה שתמי פשוט נערה לא מחונכת. שהיא תגדל להיות מאד מושחתת, ואני עוד עלולה להיות מושפעת ממנה, חס וחלילה.

ניתקתי מהגדר ופניתי להמשיך בסיור שהוביל אודי המדריך, והשארתי מאחורי את תמי ואת רונן. לא חשבתי שתמי מושחתת או נערה לא מחונכת. ידעתי שזה רק הלך מחשבה אחר, וצורת התנהגות שונה. בכל זאת לא הייתי מסוגלת להבין איך היא דיברה במין ביטחון כזה, ואפילו לא הסמיקה.

פרק ז'

בערב נשארתי לבד בחדר. תמי ונורית כבר הצליחו להתיידד עם כמה בנים ויצאו לטייל איתם בחוץ לאור הירח, ואני ניצלתי את השקט ונכנסתי למיטה עם ספר. ניסיתי לקרוא אבל לא הצלחתי. בעצם ידעתי שאין לי שום סיכוי להצליח. כל כך הרבה דברים קרו לי במשך היום. שינוי כל כך קיצוני חל בחיי. אז איך אוכל להתרכז באיזשהו סיפור לא הכי מעניין? הרי אני בסך הכל בן אדם.

הנחתי את הספר פתוח על הריצפה, והבטתי בתיקרה. תיקרה זרה. כל כך לבנה. כל כך נמוכה. תיקרה שאני לא מכירה. תיקרה השייכת לעולם אחר. כל כך שונה מהתיקרה הגבוהה בבית שלנו. מה עושה עכשיו לוטפיה? האם סיימה לאכול ארוחת ערב והיא עוזרת לאמא להדיח את הכלים? האם היא חושבת עליי? האם היא מתגעגעת? ואבא? האם הוא בבית, חזר מהעבודה ועכשיו צופה בטלוויזיה, או שמא עלה למעלה לשבת עם סבא? ואמא? האם היא עדיין דואגת לי? חרדה שלא אסתדר? ועזיזה?

דמעות של געגועים הציפו את עיני. הבדידות נעשתה בבת אחת כבדה באופן נורא. רק אני כאן. כולם בבית החם, ורק אני בחדר הקר והצפוף הזה לבדי. הקירות האלה אינם הקירות שלי, והקולות הבוקעים מן החדר השני אינם קולות שאני מכירה. והריחות. כולם מדברים עברית. רק עברית. הם אחרים. נורית ותמי ורונן ואודי המדריך. גם הם לא הכירו אלה

את אלה. גם הם היו זרים אלה לאלה, והנה, תוך שעות ספורות, נעלמה כל הזרות. כבר הם צוחקים ביחד ומטיילים ביחד. ורק אני נותרתי זרה. לא מסוגלת להתקרב. לא מסוגלת לצחוק איתם. לא מסוגלת לשכוח את המרחק המפריד ביני לבינידם.

כבשתי את פני בכר, והתייפחתי. ממש בכיתי. מזמן לא בכיתי ככה. רציתי לקום ולהחזיר את כל בגדי אל המזוודה ולחזור הביתה. עכשיו. בלילה. אפילו ברגל.

בחוץ, מעבר לדלת, נשמעו צעדים, מישהו הלך שם, נועל סנדלים וגורר את רגליו על הריצפה, עד שנעצר. אחר כך נשמעה דפיקה קלה.

זינקתי מהמיטה ומיהרתי למחות את הדמעות שהרטיבו את פני. מי זה יכול להיות?

"כן?" אמרתי.

"אפשר להכנס?" שאל קול של נער.

הלב שלי התחיל לדפוק במהירות.

"תמי ונורית לא כאן", מיהרתי להגיד.

"לא חשוב", אמר הנער, "אני יכול להכנס?"

הייתי פרועה. מיהרתי והסטתי לאחור את שערותי. בכלל לא הייתי מוכנה לדבר כזה. נער דופק על הדלת כשאני שוכבת במיטה. מה עושים? האם להכניס אותו? האם להגיד לו שאני כבר בפיג'מה? האם ככה זה יהיה תמיד? בנים יכנסו ויצאו ולא תישאר לי שום פינה פרטית?

הוא השתעל מאחורי הדלת.

"מה העניינים?" שאל, "את מתלבשת או מה?"

"אתה יכול להכנס", השבתי בקול רועד.

הדלת נפתחה והנער שקפץ למים במכנסים ארוכים עמד בפתח. עכשיו היה יבש. גם שערותיו היו יבשות ומסורקות. הוא לבש בגדים אחרים. כשראה אותי, חייך.

"שלום", אמרתי.

"שלום", אמר.

"אתה מחפש את תמי?" שאלתי.

"לא", אמר.

"את נורית?" שאלתי.

״לא״, אמר.
״אז מה רצית?״ שאלתי.
הוא משך בכתפיו.
״יושבים שם כמה חבר׳ה על הדשא״, אמר, ״חשבתי שאולי תרצי להצטרף״.
תקעתי את מבטי בסנדליו.
״תודה״, אמרתי, ״אבל אני קוראת עכשיו״.
״קוראת?״ הוא צחק, ״בחייך, מה פתאום לקרוא? יש שם שני חבר׳ה עם גיטרה. כדאי לך לבוא. ואודי המדריך הבטיח להביא אבטיחים״.
המשכתי להביט בסנדליו, כי לא היה לי אומץ להישיר את מבטי אל עיניו התכולות.
״אני מצטערת״, אמרתי.
הוא גחן אל הספר. הרים אותו מהריצפה, דיפדף בו בביטול, ואחר כך סגר אותו בדפיקה.
״לא יכול להיות שהשטויות האלה מעניינות אותך!״ קבע בביטחון.
לא זזתי.
״נו?״ אמר.
גם עכשיו לא זזתי. הוא התקרב אלי. התחלתי לרעוד. פתאום נזכרתי בכל מיני דברים שאמרה לי עזיזה על הנערים היהודים. שהם שחצנים כאלה. שאין להם טיפה של כבוד לנערות. שהם מנצלים אותן. וגם בדברים שאמרה תמי נזכרתי. שבנים מבקשים חברות מבנות, ואחר כך הם מתחבקים ומתנשקים, הכל תלוי עד כמה הם נועזים. אבל אני אינני כזאת. אצלנו בנים לא מבקשים חברות מבנות בגיל הזה. אצלנו לא מתחבקים ומתנשקים. אצלנו בנים לא באים ככה פתאום ומזמינים בת לבוא איתם החוצה לשיר על הדשא.
הוא שלח את ידו כדי לתפוס את זרועי, אבל אני חמקתי. התיישבתי על המיטה מתנשפת, כאילו ביקש להתנפל עלי. הוא נרתע לאחור. אני חושבת שלא הבין את התגובה שלי.
״הי״, אמר, ״מה יש לך?״
״שום דבר״, קולי רעד.

"מה עשיתי לך שאת מתנהגת כך?" לא הבין.
כבשתי את פני בכפות ידי.
"כלום", אמרתי.
הוא קרב אל המיטה והתיישב לידי.
"תגידי", אמר, "את בטוחה שאת בסדר?"
"אני בטוחה", אמרתי.
"טוב", חזר וקם, "אם את באמת לא רוצה לצאת לשיר עם כולם, אז לא צריך" ופנה אל הדלת.
הרגשתי איום ונורא. לא כך רציתי להתנהג. לא כך הייתי צריכה להתנהג. בסך הכל היתה לו כוונה טובה. בסך הכל רצה להזמין אותי להיות עם כולם. ואני נהגתי כמו טיפשה. במין היסטריה כזאת כאילו ביקש לחנוק אותי או לפגוע בכבודי.
הוא יצא מהחדר, אבל מיד חזר, מחצית גופו בפנים ומחצית גופו בחוץ.
"דרך אגב", אמר, "לא הצגתי את עצמי, קוראים לי רונן".
"נאדיה", אמרתי.
"נעים מאד נאדיה", אמר.
עכשיו יצא יציאה סופית. ניגשתי אל החלון והבטתי החוצה. רונן פסע על השביל, ידיו נתונות בכיסי מכנסיו. הוא הלך לאט, שורק מנגינה חרישית.
חזרתי אל המיטה, והשארתי את החלון פתוח. היתה לי הרגשה מחורבנת. לא בכיתי, אבל הגרון שלי היה חנוק. ובאותו זמן, מהדשא, עלו ובאו קולות של שירה עליזה. מישהו ניגן על גיטרה והאחרים שרו. היו אלה שירים שלא הכרתי. מנגינות זרות. מנגינות אחרות. כל כך לא דומות למנגינות המסתלסלות שאמא מפזמת במטבח. קלילות כאלה. שונות כל כך ממני. כאילו מדגישות את חוסר הסיכוי שלי להיות אחת מהם.

פרק ח'

קצת לפני חצות חזרו תמי ונורית אל החדר. הן נכנסו על קצות בהונותיהן, כנראה מפני שהיו בטוחות שאני ישנה. שכבתי במיטה ופני אל הקיר. נורית ציחקקה. תמי התיישבה על הריצפה וחלצה את נעליה.

"בכלל לא תארתי לי שיהיו כאן חבר'ה כל כך נחמדים", אמרה.

"אני ידעתי שמה שלא יהיה, כאן ארגיש יותר טוב מאשר בבית המחורבן שלי", אמרה נורית.

תמי השתעלה.

"מענין למה שלחו לכאן את רונן", אמרה.

"ודאי יש לו בעיות בבית", השיבה נורית, "הורים לא שולחים ילד סתם לפנימיה".

"למה?" קולה של תמי היה צרוד כאילו הצטננה או עישנה סיגריות, "למה את אומרת את זה? אני מכירה כאלה שהלכו לפנימיה מרצונם".

התהפכתי והפניתי אליהן את ראשי. נורית הבחינה בי ראשונה.

"את לא ישנה?" שאלה.

"לא", אמרתי.

"את רוצה להגיד שכל הזמן שכבת לך ככה?" התפלאה נורית.

העמדתי פנים כאילו אני נדהמת מעצם המחשבה הזאת.

״מה פתאום״, אמרתי.
״אז מה עשית?״ שאלה נורית.
״קראתי״, שיקרתי לה.
היא קרבה אל המיטה שלי והסיטה מעט את השמיכה. אחר כך התיישבה. בשתי ידיה החלה לפרום את הצמות הארוכות. תמי נטשה את החלון ונטלה כיסא והעמידה אותו סמוך למיטה שלי.
״תגידי״, שאלה נורית, ״גם בבית שלך היית כזאת שכל הזמן קוראת ספרים?״
״אני אוהבת לקרוא״, אמרתי.
נורית עזבה את הצמות והרימה את הספר שלי מהריצפה והתבוננה בו. לפי מבטה יכולתי לנחש שהיא לא קראה את הסיפור.
״גם בכפר שלך קראת ספרים רק בעברית?״ שאלה.
״מה פתאום״, צחקתי.
״אז איזה ספרים?״ שאלה נורית.
״ספרים בערבית״, אמרתי.
״יש ספרים לנוער בערבית?״ היא התפלאה.
תמי פרצה בצחוק.
״אמרתי לך שלנורית יש דיעות קדומות״, הזכירה, ״היא בכלל לא תופסת שאתם בני אדם בדיוק כמונו״.
נורית נעצה בה מבט חד.
״תשתקי״, אמרה, ״אני שואלת כי אני רוצה לדעת. זה הכל״, ואחר כך פנתה אלי, ״מה בסך הכל עשיתי?״ שאלה, ״בדיוק כמו שאת לא יודעת עלי כל מיני דברים, אני לא יודעת עלייך כל מיני דברים. זה הכל״.
חייכתי.
״באמת בערבית אין כל כך הרבה ספרים לנוער כמו שיש לכם״, אמרתי, ״אבל לי זה לא מפריע. אני אוהבת לקרוא ספרי היסטוריה וגם סיפורים עממיים״.
״אני מסוגלת לקרוא רק רומנים״, אמרה נורית.
״אני מעדיפה עיתונים״, בקולה של תמי נשמעה נימה של התנצלות, ״יש לכם עיתוני נוער בערבית?״

״לא״, אמרתי.

״אז איך אַת יודעת פרטים על זמרים שאת מעריצה?״ שאלה נורית.

״אני לא מעריצה זמרים״, השבתי לה.

התשובה הזאת ממש הממה אותה.

״את לא מעריצה את רוד סטיוארט?״ קראה.

״לא״, אמרתי, והפעם לא חשתי כל מבוכה. להפך, פתאום שמחתי להסביר את עצמי. גילוי הלב נתן לי הרגשה טובה של שיחרור ממועקה.

היא קמה.

״זה כל כך מוזר״, אמרה.

שתקתי. היא התכופפה לעברי כאילו ביקשה לבחון אותי מקרוב.

״אם את לא מעריצה זמרים, אז את מי את מעריצה?״ שאלה.

צחקתי.

״אני מעריצה אשה אחת״, אמרתי.

״זמרת?״ שאלה נורית.

תמי גיחכה.

״זאת, רק זמרים יש לה בראש״, אמרה.

״מה יש לך?״ כעסה נורית, ״את לא יודעת שיש זמרות ערביות? יש אחת שאפילו אני יודעת את השם שלה. אום... משהו. אום... לעזאזל, פרח לי מהראש״.

״אום כולתום״, עזרתי לה.

״בדיוק, אום כולתום״ אמרה נורית, ״היה לנו פעם גנן ערבי שהיה דלוק עליה״.

״כן״, אמרתי, ״היא שרה נהדר. אבל אני לא התכוונתי אליה. התכוונתי לרופאה אחת, ערביה שמקבלת חולים במרפאה של הכפר שלנו״.

תמי ונורית החליפו ביניהן מבטים.

״אז מה בענין הרופאה הזאת?״ שאלה נורית.

״אותה אני מעריצה״, אמרתי.

״את מעריצה רופאה?״ היא לא הבינה.

״בדיוק״ אמרתי. ״אתן אולי לא מבינות את זה כי אצלכם זה

רגיל, אבל אצלנו אין הרבה רופאות. כשאשה מחליטה ללכת ללמוד רפואה ולעבוד אחר כך במקצוע הזה, היא צריכה להתגבר על הרבה מכשולים".

תמי ונורית שתקו. פתאום נפלה דממה בחדר. הרגשתי קצת מוזר. כאילו אני איזו נואמת. כאילו אני מטיפה למשהו.

תמי קמה ופנתה אל הארון ופתחה אותו ובחנה את פניה בראי.

"ואת רוצה להיות רופאה כמוה?" שאלה.

"כן", אמרתי, "לכן באתי ל'ארזים'".

"בגלל זה באת ל'ארזים'?" נדהמה נורית.

"בדיוק", אמרתי, "כדי ללמוד טוב ולקבל תעודת בגרות טובה של בית ספר יהודי. ככה קל יותר להתקבל לאוניברסיטה".

תמי סגרה את הארון בדפיקה.

"את רוצה להגיד לי שכבר עכשיו את מתכננת מה לעשות אחרי שתקבלי תעודת בגרות?" שאלה.

"כן", אמרתי.

"מוזר", אמרה תמי.

"אני אפילו לא מתכננת מה אעשה מחר", אמרה נורית.

"אולי מפני שאת טיפוס אחר", ניסיתי להסביר, אבל נורית נענעה בראשה לשלילה.

"זה בכלל לא קשור בטיפוס", אמרה, "וזה לא רק אני. תאמיני לי, אני לא מכירה בת אחת בגיל שלי שכבר מתכננת מה תעשה כשתהיה גדולה. בחייך, הרי יש לנו עוד כל כך הרבה שנים עד אז, ואחר כך הצבא, ואחרי הצבא..." ופתאום כיסתה את פיה בכף ידה כאילו ביקשה לעצור את המלים שיצאו, והסבה ממני את פניה. אחר כך קמה.

"כבר נורא מאוחר", אמרה, "מה אנחנו יושבות ומתפלספות בשעה כזאת", ופנתה אל הדלת, "אני הולכת להתרחץ" הוסיפה.

"גם אני", הצטרפה אליה תמי.

פרק ט'

שוב הייתי לבד. חזרתי והפניתי את ראשי אל הקיר. הפעם אנסה להרדם ויהי מה. כי אם גם הלילה זה לא אשן, איך יהיה לי כוח להתחיל ללמוד מחר? משכתי את השמיכה מעל ראשי כדי שהאור שבחדר לא יפריע לי. "לילה טוב" אמרתי לעצמי, כאילו אני ממלאת את מקומה של לוטפיה. "לילה טוב לך נאדיה".

בעצם רציתי להמשיך את השיחה עם נורית ותמי. רציתי להסביר להן שזה לא נורא, מה שאמרו על הצבא. זה קורה ויקרה. הן תלכנה לצבא, ואני לא. למרות שאנחנו גרות בחדר אחד ולומדות באותו בית־ספר, אני אשאר ערביה והן תישארנה יהודיות. אנחנו יכולות להיות חברות, אבל גם החברות הטובה ביותר בעולם לא תטשטש את ההבדלים. ואני הרי רוצה להשאר ערביה. לא באתי לכאן כדי להפוך ליהודיה. באתי לכאן כדי ללמוד. כדי להשיג ציונים גבוהים. כדי לחזור אחר כך אל הכפר שלי ולהיות בו רופאה.

חייכתי אל עצמי. משום מה נדמה היה לי שנורית לא מבינה אותי נכון. שהיא חושבת שהייתי מעדיפה להיות יהודיה. שבאתי ללמוד כאן כי אני רוצה להיות כמו כל היהודים. שאם הבחירה היתה בידי, הייתי בוחרת לעצמי מוצא אחר.

רציתי לומר לה: זה לא נכון, נורית. אני שמחה להיות ערביה בדיוק כמו שאת שמחה להיות יהודיה. אין לי בעיות עם זה. אם יש לי בעיות, הן אחרות. הן נובעות מזה שאני שונה כאן.

ועוד משהו, תדעי לך נורית, אני לא מתביישת בשום דבר. אני לא יודעת מה עבר בראש שלך כשהזכרת את הצבא, אבל אם חשבת שאני מתביישת בזה שאני לא הולכת לצבא, אז גם בענין הצבא את טועה. נכון, אני לומדת אתכם ומחבבת אתכם והכל. נכון, אנחנו אזרחים של מדינת ישראל. אבל אנחנו מיעוט. ולא סתם מיעוט, אלא מיעוט עם בעיות מיוחדות. תארי לעצמך, נורית, אח של אבא שלי, דוד שלי, גר בירדן. כן, ממש בירדן. ואם תפרוץ מלחמה בין ישראל לבין ירדן כמו שכבר קרה בשנת 1967, האם את מתארת לעצמך אותנו נלחמים נגד בני המשפחה שלנו?

כל כך נסחפתי עם הנאום הפנימי הזה, שבכלל לא שמתי לב שהזמן עובר. עד ששמעתי את קולותיהן של תמי ונורית שחזרו מהמקלחת. השארתי את ראשי מתחת לכר. מאד רציתי להגיד לנורית את אותם דברים שאמרתי לה בליבי, אבל החלטתי לא לפתוח עכשיו בהרצאות. היא עלולה לפרש את דברי לא נכון. היא עלולה לחשוד בי שאני מתכוונת לפתוח בויכוח פוליטי. והגרוע מכל, היא עלולה לא להבין אותי.

הן פתחו את הדלת.

"ששש...", אמרה תמי, "נדמה לי שנאדיה כבר ישנה".

שמעתי את צעדיהן בתוך החדר.

"את חושבת שהיא נפגעה ממה שאמרתי על הצבא?" שאלה נורית.

"אין לי מושג" אמרה תמי.

"אני נשבעת לך שבכלל לא היתה לי כוונה רעה", אמרה נורית, "זה פשוט נפלט".

"אני יודעת", אמרה תמי.

שמעתי חריקה של מיטה. כנראה נכנסה אחת מהן למיטתה. אחר כך כבה האור. בכל זאת לא זזתי, כי לא רציתי להשמיע רחשים חשודים.

"תמי...", לחשה נורית.

"כן..."

"את ישנה?"

"השתגעת? מה חשבת, שאני נרדמת בשניה?"

נורית נאנחה.

"את יודעת על מה אני חושבת?"

"על מהז" שאלה תמי.

"זה דווקא מאוד מעניין לגור בחדר אחד עם ערביה", אמרה נורית, "אני לומדת דברים שכלל לא ידעתי".

"כן", אמרה תמי.

"האמת היא שאף פעם לא הכרתי ערבי ככה מקרוב", אמרה נורית, "חוץ מהגנן שלנו".

תמי שתקה.

"מעניין איזו תלמידה היא תהיה", אמרה נורית.

"היא באה לכאן בעיקר כדי ללמוד", אמרה תמי, "אז היא ודאי תצליח".

"את חושבת שהיא רוצה להצליח כדי להוכיח משהו, דווקא בגלל שהיא ערביה?" שאלה נורית.

"לא יודעת", אמרה תמי, "אבל זה ברור שהיא תנסה להיות יותר בסדר מכולם כדי שלא יגידו לה על כל דבר שהיא ערביה".

"את מדברת שטויות", אמרה נורית, "אף אחד לא יגיד לה דבר כזה".

"גם אם לא יגידו לה, היא תחשוב שרוצים להגיד ומתאפקים ולא אומרים". השיבה תמי.

אחת מהן פיהקה פיהוק קולני.

"מעניין איך יהיו היחסים שלה עם הבנים", אמרה נורית.

"היא דווקא נורא חתיכה" אמרה תמי.

"היא חתיכה, אבל היא לא תלך עם אף אחד מהבנים כאן", אמרה נורית.

"מניין את יודעת?"

"רואים עליה", אמרה נורית.

"ואם היא פתאום תתאהב?" שאלה תמי.

נורית צחקה.

"בחייך", אמרה, "אחת שמעריצה רופאות, לא מתאהבת. אחת כזאת, רק לימודים יהיו לה בראש".

נשכתי את שפתי מתחת לשמיכה. שוב נוצר בתוכי הצורך

החזק הזה להסביר לשתי הבנות האלה כמה דברים. להגיד להן משהו כמו: חכו רגע! אל תקבעו עמדה לפני שאתן מבררות אִתי מה נכון ומה לא נכון. הרי אתן בכלל לא מבינות. אצלכן זה ברור שהנשים רוצות לעשות קריירה. אצלכן הבעלים מקבלים את זה. אבל אצלנו זה עדיין בחיתולים. רוב הנשים יושבות בבית או יוצאות לעבוד בשדה. וכשאשה ערביה, במיוחד אחת שגדלה בכפר ולא בעיר, מחליטה לבנות לעצמה קריירה, היא מתחילה מאבק קשה וממושך. בגלל זה אני זקוקה להרבה יותר כוחות. בגלל זה אני חייבת להצליח. בגלל זה אני...

נורית השתעלה.

"יללה", אמרה, "בואי נלך לישון. את יודעת מה השעה?"

"מה?"

"אחת ארבעים וחמש", אמרה נורית.

"לא רע", אמרה תמי.

"אז לילה טוב", ברכה נורית.

"לילה טוב", אמרה תמי, "הלילה לפחות יש לי על מי לחלום".

אחר כך השתררה דממה בחדר, ואני העזתי להסיר מעל ראשי את השמיכה. הנאום שלי, שנקטע על ידי השיעול של נורית לא הושלם. פתאום נפלה עלי עייפות כבדה, כזאת שלא הרגשתי מעולם. עיני נעצמו, ולפני שהספקתי לספור עד שלוש, נרדמתי.

[illegible]

תמי שתקה.

"מעניין איך תלמידה היא תהיה", אמרה [illegible]

[illegible] תצליח".

"את חושבת שהיא [illegible]

בגלל שהיא צריכה?" שאלה נורית.

"לא יודעת", אמרה תמי, "אבל [illegible]

[illegible] צריכה".

[illegible]

אחת מהן פיהקה פיהוק קולני.

"מעניין איך יהיו היחסים שלה עם הבנים", אמרה נורית.

"היא דווקא נראה חתיכה" אמרה תמי.

"היא חתיכה, אבל היא לא תלך עם אף אחד מהבנים כאן", אמרה נורית.

"מניין את יודעת?"

"רואים עליה", אמרה נורית.

"ואם היא פתאום תתאהב?" שאלה תמי.

נורית צחקה.

"בחייך", אמרה, "אחת שמעריצה רופאות, לא מתאהבת. אחת כזאת, רק לימודים יהיו לה בראש".

נשכתי את שפתי מתוך [illegible]. שוב נעצר בתוכי הצורך

חלק שני – רונן

פרק י׳

יום הלימודים הראשון שלנו ב״ארזים״ נפתח בשיחה עם מנהל בית־הספר, דויד גורן. לבוש בחולצת טריקו בהירה ומכנסי ג׳ינס, עלה המנהל על הבמה וסיפר לנו על המקצועות שאותם אנחנו עתידים ללמוד, על החובות שנהיה חייבים למלא ועל הזכויות הרבות שיהיו לנו.

השיחה נערכה באולם הכינוסים. לא רק תלמידי הפנימיה התכנסו לשמוע אותו, אלא גם תלמידי החוץ. כי ב״ארזים״, כך הבהיר לנו המנהל, לומדים תלמידים שונים: ילדי האיזור שבית הספר משמש להם בית ספר אזורי, השבים לבתיהם אחרי הלימודים. עולים חדשים שהגיעו לישראל. תלמידים אחדים מארצות חוץ, שהוריהם שלחו אותם לכאן כדי שילמדו בבית ספר ישראלי ובעברית, וכן גם כמה תלמידים ערבים. וכשאמר המנהל ערבים, העביר את עיניו על פני המאזינים, כאילו חיפש אותם. השתעל, ואחר כך אמר שבעניין זה הוא רוצה להרחיב קצת את הדיבור.

הערבים הלומדים ב״ארזים״, כך אמר, הם אזרחי מדינת ישראל בדיוק כמו חבריהם היהודים. נכון, אמר דויד גורן, הם מיעוט, אבל אנחנו, כלומר העם היהודי, שהיה מיעוט במשך אלפיים שנה, יודע בדיוק עד כמה קשים חייו של מיעוט. לכן הוא מבקש בכל לשון של בקשה מהתלמידים היהודים של בית־הספר לכבד את רגשותיהם של התלמידים הערבים ולהתיחס אליהם כשווים אל שווים. מתוך ניסיון, הוא יודע שזה

בהחלט אפשרי. על כך יכולים להעיד תלמידי הכיתות הבוגרות שהצליחו ליצור יחסי קירבה וידידות בינם לבין חבריהם הערבים.

שוב הפסיק המנהל, ועכשיו עבר רחש בין התלמידים. רבים היפנו את ראשיהם לאחור, מחפשים משהו או מישהו. אני חושבת שחיפשו את אותם ערבים שהזכיר המנהל. גם אני. מוזר, עד לאותו רגע הייתי בטוחה שאני היחידה. אבל הוא לא דיבר על ערביה אחת. הוא אמר ערבים, בלשון רבים.

לפני ישבו תמי ורונן זה לצד זו. תמי ישבה כמו קפואה ולא זזה. רונן, לעומת זאת, הפנה את מבטו לאחור, ראה אותי, המשיך לחפש, ואחר כך גחן אל תמי.

"את יודעת למי הוא מתכוון?" שאל בלחש.

"אני יודעת על אחת", השיבה תמי, גם היא בלחש.

"מי?" שאל רונן.

"זאת שאיתנו בחדר", אמרה תמי.

"נורית?" הוא צחק.

"טמבל", תמי לא הפנתה את ראשה לא לימין ולא לשמאל אולי מפני שחששה לפגוש במבט שלי, "נורית נראית לך ערביה? ראית בחיים ערביה בלונדינית?"

הוא משך בכתפיו.

"מה יש", אמר.

"אני התכוונתי לנאדיה" אמרה תמי.

"נאדיה?" הוא נדהם לא פחות מאשר קודם.

"מה שאתה שומע", אמרה תמי.

"בכלל לא רואים עליה", אמר רונן.

דויד גורן המנהל, הניף את ידו לבקש שקט, ודממה צייתנית השתלטה על האולם. הוא חזר לדבר, ניתח את תופעת המיעוט הקיימת במצבים שונים, לא רק לאומיים. גם שמנים הם מיעוט, הדגיש. וגם נמוכים. גם מרכיבי משקפיים ואפילו ג'ינג'ים. אחר כך ניסה להסביר לשומעים את הקשיים המיוחדים שיהיו לתלמידים הערבים וגם לעולים החדשים ולתלמידים מחוץ לארץ. קשיי השפה. וכיוון שאלה הם קשיים שניתן להתגבר עליהם בעזרת חברים, ביקש המנהל מתנדבים מקרב הקהל

שיהיו מוכנים לעזור למתקשים.

כמה ידיים הורמו. גם רונן הצביע, ובהתלהבות רבה. המנהל סקר את הידיים המורמות וחיוך מלא סיפוק פשט על פניו.

"אני רואה שהמחזור הזה לא יבייש את בית הספר!" אמר.

אחר כך ביקש המנהל מכל המתנדבים לפנות אל המשרד שלו, וגם כמובן מהתלמידים הזקוקים לעזרה.

הרגשתי נורא. מעולם עד היום לא נזקקתי לעזרה. להפך, תמיד עזרתי לאחרים. והנה פתאום אני זקוקה לטובות, ועוד מיהודים.

על פתח משרדו של המנהל צבאו המתנדבים והנזקקים. הראשונים קולניים, האחרונים מבויישים. חוץ ממני הגיעו לשם עוד שלושה נערים ערבים, לא מהכפר שלי. שמו של אחד מהם, כך התברר לי אחר כך, הוא מוחמד. שם השני – אמין. השלישי לא הציג את עצמו בפני ולכן לא ידעתי מי הוא ומאין הגיע ל"ארזים".

היינו ארבעה ערבים, שני עולים חדשים מארצות הברית, ושני תלמידים מצרפת, בסך הכל שמונה. עלינו התחרו כעשרה או תריסר מתנדבים. כל אחד רצה לעזור, במיוחד לעולים החדשים. כל אחד ניסה לשכנע את המנהל שהוא המתאים מכולם. כל אחד צעק.

"אני מצטער", אמר דויד גורן, "אבל ככה זה לא ילך".

רונן פזל לעברי. השתדלתי לחמוק ממבטו. עמדתי כמו גולם לצידו של אמין והייתי נבוכה מאד. מישהו אמר שלעזור לאמריקאי זו הדרך הבטוחה ביותר להשתלט על אנגלית גזעית. מישהו אחר השיב שגם צרפתית היא שפה שכדאי לרכוש. נשענתי על הקיר ולבי פעם בעוז. אף פעם לא עמדתי במצב כל כך מביך.

רונן פילס לעצמו דרך אל המנהל וניסה לשכנע אותו שיטיל עליו את התפקיד לעזור לי. הוא הצביע לעברי.

המנהל עקב אחרי אצבעו והביט בי ואחר כך הביט ברונן.

"אני חושב שהיא תעדיף בת מתנדבת", אמר.

"למה?" רונן נראה כאילו נפגע.

"ככה יותר פשוט", אמר המנהל.

"אבל אני לא מתכוון..." המילים יצאו מגומגמות מפיו, "אני לא מתכוון להתחיל איתה או משהו" הוא נשם עמוק, "רק לעזור".

דויד גורן הניח את זרועו על כתפו של רונן בתנועה ידידותית.

"אני יודע", אמר, "ובכל זאת".

רונן נראה מאוכזב.

"אם לא לעזור לה", אמר, "אז אני מוכן לעזור לערבי אחר".

"זו הצעה יותר מקובלת", חייך המנהל.

אני חושבת שהם הכירו זה את זה, לפי הדרך שבה שוחחו ביניהם. המנהל הזמין אליו את אמין והציג אותו בפני רונן. אחר כך קרא לי. המתנדבת שהתנדבה לעזור לי היתה רינת. נערה ממושקפת. היא הושיטה את ידה ללחוץ את ידי. החזרתי לחיצה. היו לה עיניים קטנות וקצת מבויישות. היא היתה שונה לגמרי גם מתמי וגם מנורית. עד כדי כך שההבדלים שנראו לי כל כך גדולים בין תמי לנורית, הטשטשו לגמרי. הן היו כמו תאומות ליד רינת.

בצד שמעתי את רונן מציג את עצמו בפני אמין. הוא דיבר בקול רם, אולי מפני שקיווה שדבריו יגיעו לאוזני. אינני יודעת למה, אבל רונן, באופן גלוי ביותר, עשה הכל כדי שאדע שהצמידו אותו לאמין. האם קיווה לשדר לי משהו? האם רצה להסביר לי משהו?

בכיתה הושיבו אותי לצידה של רינת. שתינו שתקנו. המנהל הסביר לנו שמעתה נהיה כיתה ט' ראשונה ואת רוב המקצועות נלמד ביחד. יהיו כמובן גם מקצועות בחירה, אמר, אבל את אלה נתחיל ללמוד רק אחרי החגים.

כתבתי את שמי באותיות עבריות על כל המחברות שקיבלתי. שוב השתלטה עלי הרגשה של זרות. אף פעם בחיים שלי לא כתבתי את שמי בעברית על מחברת, והנה אני יושבת בבית ספר יהודי, בין תלמידים יהודים, ואין ביניהם אחד שמעלה בדעתו עד כמה אין המעשה הפשוט הזה, טבעי לגבי. עד כמה הוא קשה לי. עד כמה עלי להתרכז כדי לא להתבלבל.

למדנו אנגלית ומתמטיקה וסיימנו את היום הראשון בשיעור

תנ״ך. ובשיעור תנ״ך, שוב הרגשתי את עצמי כאילו אני על כוכב אחר. באנגלית איכשהו הסתדרתי. גם במתמטיקה, למרות שאת החומר שהתחלנו ללמוד לא הכרתי, אבל כשהמורה לתנ״ך קרא פרק מתוך הספר, נפלה עלי אימה. לא הבנתי אף מילה. וכשאני אומרת אף מילה, אני מתכוונת בדיוק למה שאני אומרת. כי באותו שיעור לא הבנתי לא את המלים הבודדות, לא את המשפטים השלמים, וגם לא את התוכן של הפרק באופן כללי.

נשכתי את שפתי ועקבתי בעיניים אחרי המלים שלא אמרו לי כלום, ושוב שאלתי את עצמי: האם עשית את הצעד הנכון, נאדיה? האם לקחת בחשבון את כל הקשיים הבלתי צפויים שיצוצו יום יום בלי שתהיי מוכנה לקראתם?

פרק י"א

אחר הצהריים, כשישבתי באולם הקריאה יחד עם רינת וניסיתי להבין איך בכלל לומדים תנ"ך בבתי הספר היהודים, נכנס רונן. הוא לבש מכנסי ספורט קצרים וחולצת טריקו ושערותיו היו רטובות, כנראה מהבריכה. הישיר את צעדיו אלינו, בהחלטיות. כאילו קבע לעצמו מטרה, ואותה התכוון להשיג, עכשיו.

"איכפת לך לשחרר אותה רגע?" שאל את רינת והצביע עלי, כאילו הייתי ילדה שהאחרים מחליטים מתי לשחרר אותה ומתי לא.

רינת הביטה בו בעד זגוגיות משקפיה.

"מה?" לא הבינה.

"אני רוצה לדבר רגע עם נאדיה", אמר רונן.

"אנחנו מכינות שיעורים עכשיו", אמרה רינת.

רונן העביר את ידו בשערותיו הרטובות.

"עזבי רגע את השיעורים", אמר, "זה לא יקח הרבה זמן".

רינת משכה בכתפיה.

"מצידי זה בסדר", אמרה.

"אני עסוקה עכשיו" אמרתי אני.

"שתי דקות", אמר רונן.

ניסיתי להתחמק, אבל הוא היה עקשן ותקיף. כאילו יש לו זכויות עלי. כאילו אני חייבת לציית. האם לזה התכוונה עזיזה כשאמרה לי שהנערים היהודים חצופים? שהם שחצנים. שהם

בטוחים שהכל מגיע להם, ואין להם טיפה של כבוד או נימוסים.
קמתי, למרות שבלב כעסתי נורא.
״טוב״, אמרתי, ״שתי דקות״.
״אני אחכה כאן״, אמרה רינת.
יצאתי בעקבות רונן אל מחוץ לאולם הקריאה. הוא הוביל אותי החוצה. חשבתי שיעצור ויגיד מה שרצה להגיד, אבל הוא המשיך ללכת.
״הי״, אמרתי, ״מה זה?״
״מה קרה?״ הוא הביט אלי, לאחור.
״לאן אתה הולך?״ שאלתי.
רונן הצביע לעבר עץ אורן רחב צמרת שהתנשא במרכז המדשאה.
״לשם״, אמר.
נגררתי אחריו באי רצון עד שעצר מתחת לעץ. אחר כך התיישב על הדשא. אינני רגילה להתנהגות כזאת. עזיזה צדקה. הם אחרים. הם מתייחסים בדרך לגמרי אחרת לבנות. הם שחצנים.
״שבי״, אמר רונן.
התיישבתי.
רונן הרכין את ראשו ובחש בשערותיו הרטובות, עכשיו בשתי ידיו. היה נבוך, למרות שהתאמץ להסתיר את המבוכה שלו.
״רציתי להגיד לך משהו״, אמר.
״אני שומעת״, אמרתי.
״היתה לי שיחה ארוכה עם תמי״, אמר רונן.
״כן״, אמרתי.
״היא הסבירה לי כל מיני דברים בקשר אליך״, אמר.
הרגשתי כמו אחת שכולם מדברים עליה מאחורי גבה ומרגישים כאילו הם יודעים עליה הכל. רציתי לקום ולהסתלק משם ולחזור אל אולם הקריאה כדי להמשיך במאמצי לפענח את הפרק שלמדנו בתנ״ך, אבל איכשהו, לא יודעת למה, לא זזתי. הייתי קפואה. כמו פסל. מניחה לדבריו של רונן לחלוף לידי, מבלי לגעת בי.

״שבי,״ אמר רונן, והתיישבתי

12

״כן״, אמרתי.

״תראי״, הוא לא ידע בדיוק איך להגיד את הדברים שרצה להגיד, ״אני רציתי רק שלא תפרשי את ההתנהגות שלי לא נכון״.

שתקתי.

״אני רציתי בסך הכל לשמח אותך״, אמר רונן.

המשכתי לשתוק.

״ראיתי שלא יצאת עם תמי ונורית וחשבתי לעצמי שאולי את מין אחת שמתביישת״, קולו קצת רעד, ״מין ביישנית כזאת. אז החלטתי להזמין אותך להצטרף. זה הכל״.

״זה בסדר״, אמרתי.

״לא היו לי שום כוונות״, אמר רונן.

״זה בסדר״, חזרתי ואמרתי.

״תראי״, הוא עדיין נשמע מהסס מאד, ״אני לא מכחיש את זה ששמתי עליך עין. אבל...״

עכשיו קמתי. אני חושבת שהסמקתי כמו אני לא יודעת מה. יש להם מנהגים מאד מוזרים לחבר׳ה האלה. רק אתמול הגענו הנה. הוא בכלל לא מכיר אותי וכבר מדבר ככה. שמתי עלייך עין. איזה ניסוח! אבא היה מזדעזע לו ראה אותי עכשיו כך, מתחת לעץ, עם הנער הזה ששם עלי עין. האם רק הנושא הזה ממלא להם את הראש? האם רק בשביל זה באו הנה ל״ארזים״? האם אינם מסוגלים לקלוט שאני באתי לכאן רק כדי ללמוד. רק כדי ללמוד.

התחלתי ללכת, אבל רונן הדביק אותי.

״את לא מבינה למה אני מתכוון״, אמר.

״למה אתה מתכוון?״ שאלתי.

הוא המשיך להסס.

״תמי הסבירה לי שאצלכם לא מתיידדים עם בנים״, אמר, ״שאצלכם, בגיל שלנו, בנות לא מדברות עם בנים״.

צחקתי.

״למה את צוחקת?״ הוא שאל והביט בי בעיניים מוזרות.

״זה לא מה שאמרתי לתמי״, הדגשתי. ״גם הבנות בכפר שלנו מדברות עם בנים. ואנחנו גם לומדים יחד!״

״לא חשוב״, הוא אמר.

״כן חשוב״, אמרתי אני, ״אני הסברתי לתמי דברים אחרים לגמרי, והיא כנראה לא הבינה אותי״ וחשבתי: לעזאזל, איך נתקעתי לשיחה המביכה הזאת?

רונן נעמד מולי וחסם לי את הדרך.

״בעצם, מה שהתכוונתי להגיד זה רק שאני רוצה להכיר אותך, זה הכל״ הוא השתעל, ״אני בכלל לא מדבר על אהבות או דברים כאלה״.

שתקתי. ניסיתי לעקוף אותו אבל הוא זז ולא נתן לי.

״בסדר?״ שאל.

לא השבתי.

״סתם להכיר״, חזר והדגיש, ״כמו שתמי ונורית רוצות להכיר אותך״.

משכתי בכתפי.

״תן לי לעבור״, אמרתי.

״אז תבטיחי שלא תחשדי שיש לי כוונות״, הוא חייך.

עכשיו החזרתי לו חיוך.

״בסדר״, אמרתי, ״בסדר״ כדי שיתן לי לעבור. אבל עמוק בפנים, בכלל לא הייתי שלמה עם הבסדר הזה, אולי מפני שחשדתי בו שהוא לא התכוון לדברים שאמר.

פרק י"ב

בחדר, באחד הערבים, כשהיינו רק שתינו, סיפרה לי תמי על משפחתה. היא הצעירה ביותר במשפחה, כך אמרה. יש לה שני אחים יותר מבוגרים, והיא השלישית. אבא שלה היה מנהל סניף בנק. יום אחד התאהב באחת הפקידות והתחיל להעדר מהבית. תחילה רק בשעות אחר הצהריים, בימים שבהם היה הבנק סגור. אחר כך גם בערבים. אחר כך גם בלילות. לבסוף קם בוקר אחד, ארז את החפצים שלו בשתי מזוודות והסתלק לגמרי מהבית.

"אמא שלי ירדה לגמרי מהפסים" אמרה תמי וקולה רעד, ועיניה היו נעוצות בציפורניה, כאילו איננה מדברת אלי אלא אל עצמה, "ממש ירדה מהפסים. התחילה לשתות ולשתות בלי סוף. התחילה לצעוק על כל דבר קטן. התחילה פשוט להשתגע".

לא העזתי להביט בה. חשבתי: תמי עשתה עלי רושם כל כך אחר. כאילו העולם מחייך אליה. כאילו היא בטוחה בעצמה וביכולת שלה למצוא חן בעיני האחרים. כאילו הכל בסדר. אבא, אמא, אחים שלמדו ב"ארזים". בית חם. התיאור הזה ממש לא התאים לה. לא נדבק אליה. ורק הקול הרועד היה עדות חד משמעית לכך שהיא מדברת על עצמה ועל הבית שלה ולא על מישהי אחרת.

תמי משכה באפה והרימה את מבטה אלי.

"מה את אומרת?" שאלה.

משכתי בכתפיים.
"לא יודעת מה להגיד", הודיתי, "בכלל לא תארתי לעצמי שזה ככה".
תמי גיחכה גיחוך ציני.
"הסיפור שסיפרתי לך הוא רק חלק קטן מהטינופת", אמרה, "אם הייתי ממשיכה ומספרת לך על כל הטיפוסים שאמא שלי הכניסה אחר כך למיטה שלה, היית רוצה להקיא".
המשפט האחרון הזה שהיא אמרה על אמא שלה, גרם לי הרגשה לא טובה בבטן. כאילו המלים פגעו בי באופן אישי. כאילו חוסר הכבוד שלה אל אמא שלה נוגע גם בי, ואם היא מעזה לדבר ככה באוזני, היא מניחה שאני יכולה להזדהות עם מחשבות כאלה. האם אין לבנות האלה שום פיקות על המלים שהן משמיעות? איך אפשר לדבר ככה על אמא?
"את שותקת", אמרה תמי.
"כן", אמרתי.
"למה?" שאלה תמי.
"אני לא יודעת מה להגיד", אמרתי.
"תגידי מה שבא לך", אמרה תמי.
"אני לא יכולה", אמרתי.
"למה?" שאלה תמי.
"לא יודעת", אמרתי, "אני לא יכולה לדבר כמוך. אני צריכה לחשוב על מה שאני אומרת".
תמי צחקה.
"את כל כך לא ספונטנית!" אמרה.
"אולי", אמרתי.
"זה איום ונורא להיות כל כך שקולים", אמרה תמי.
"אני חושבת שאת לא צודקת", אמרתי, "כשנזהרים בדברים שאומרים, אף פעם לא מתחרטים".
תמי קמה וניגשה אל החלון. היא היתה יחפה ולבשה מכנסיים קצרצרים. גם החולצה שלבשה היתה קצרה מאד, ולכן נחשף פס שחום מהבטן השזופה שלה.
"אני לא מתחרטת על מה שאני אומרת", השיבה לי, "וחוץ מזה, בחייך, נאדיה, מלים הן בסך הכל מלים".

כיווצתי את עפעפי כאילו ביקשתי לראות אותה יותר טוב.

"את רוצה להגיד לי שלא תתחרטי על מה שאמרת על אמא שלך?" שאלתי.

"למה שאתחרט?" אמרה תמי, "זה בדיוק מה שהיא".

כמעט הושטתי את ידי כדי לאטום את אוזני.

"איך את יכולה לדבר עליה ככה?" שאלתי.

"אם היית יודעת איך היא התנהגה אלי ואיזה מלים אמרה לי..." תמי הסתירה את פניה בכפות ידיה, "אם זה היה קורה לך, גם את היית מתנהגת ככה. לא תשכנעי אותי שלא".

"אני מכבדת את ההורים שלי", אמרתי.

תמי הסירה את כפות ידיה מפניה.

"תעשי טובה ואל תחנכי אותי", אמרה, "לא סיפרתי לך על עצמי כדי לשמוע הטפות מוסר".

"אני מצטערת", אמרתי.

אחר כך היתה שתיקה ארוכה. תמי חזרה אל המיטה והניחה את ראשה על הכר, ואני לא זזתי. לפני היתה פתוחה מחברת התנ"ך של רינת, אבל לא הייתי מסוגלת לקלוט אף מילה ממה שהיה כתוב בה. המלים שאמרה תמי כמו עמדו באויר. הדהדו. התנפחו. הפכו למשא מעיק. הפכו את האויר שעמד בחדר למחניק. חשבתי על מה שאמרה בקשר לספונטניות. אותי אף פעם לא חינכו להיות ספונטנית. אמרו לי תחשבי טוב לפני שאת מקבלת החלטה. לפני שאת עושה מעשה. וקחי בחשבון את מה שאסור ואת מה שמותר. אסור לפגוע בכבוד המשפחה כי המשפחה היא הדבר החשוב ביותר בחיים. גם אם מישהו סוטה מדרך הישר, לא עלייך מוטל להחזיר אותו. יש לך אבא ויש לך סבא ויש לך דודים.

תמי נטלה את הכר וחיבקה אותו.

"תגידי", אמרה, "באמת לא תארת שזה הסיפור שלי?"

"באמת", אמרתי.

"מה חשבת?" היא שאלה.

"חשבתי שאת באה ממשפחה רגילה", אמרתי, "כמוני".

היא היכתה על הכר.

"מותק", אמרה, "אם הייתי באה ממשפחה רגילה, הייתי

לומדת בבית ספר תיכון בחיפה, ולא נרשמת לפנימיה!"
עכשיו זקפתי את גבותי.
"מה הקשר?" שאלתי.
"בחייך", אמרה תמי, "אל תעשי את עצמך".
"אני לא עושה את עצמי", אמרתי.
"את רוצה להגיד לי שלא ידעת שרוב התלמידים כאן באים מבתים עם בעיות?" שאלה.
"לא", אמרתי.
"אז למה הם באים לכאן?" שאלה תמי, "למה הם באים הנה ולא לומדים בבתי ספר תיכוניים רגילים, כאלה שבאים אליהם בבוקר וחוזרים הביתה בצהריים?"
משכתי בכתפי.
"אני למשל באתי לכאן מפני שאין הסעה מהכפר שלי ל'ארזים'", אמרתי, "לו היתה, הייתי חוזרת הביתה בהסעה".
"את..." אמרה תמי.
"חשבתי ש'ארזים' נחשב לבית־ספר טוב במיוחד", אמרתי.
היא ניפחה את נחיריה בבוז.
"אז מה?" אמרה, "אז זאת לדעתך סיבה לגור מחוץ לבית כשיש משפחה טובה?"
השפלתי את מבטי.
"בשבילי זאת היתה הסיבה היחידה", אמרתי, "ואם תבואי פעם לבקר אותי בכפר, תביני שאני לא אומרת את זה סתם. יש לי משפחה טובה מאד. אבא שלי, וסבא שלי, ואמא שלי וכל הדודים והאחים. כולם בסדר, ואני בכל זאת כאן..."
תמי קמה בכעס מהמיטה שלה. אינני יודעת מה בדברים שלי הכעיס אותה כל כך, אבל ברור לי שהיא כעסה. פנתה אל הדלת ויצאה, יחפה. ניגשתי אל החלון והבטתי החוצה כדי לראות לאן היא הולכת. היא פנתה אל הבניין שבו היו חדרי הבנים, וכעבור דקות ספורות יצאה גם משם, אבל הפעם לא לבדה, אלא ביחד עם רונן. כיווצתי את עפעפי כדי לראות אותם היטב, למרות שהיו רחוקים. נדמה לי שרונן הניח את זרועו על כתפה של תמי, והיא חיבקה אותו מאחור. אני אומרת נדמה לי, כי ממרחק כזה אי אפשר לראות בוודאות.

פרק י"ג

הימים הראשונים ב"ארזים" היו בשבילי ימים עמוסים במיוחד. כמעט כל הזמן למדתי. בבוקר יחד עם כולם בכיתה, ואחר הצהריים, הרבה יותר מכולם – בחדר או בסיפריה. לאחרים היה זמן לבלות בבריכה. לי, לא. הכנתי שיעורים ביסודיות רבה. חזרתי ושיננתי כל משפט שנאמר בכיתה. דברים שהיו מובנים מאליהם לתלמידים היהודים, היו סתומים בשבילי. עד שהגעתי ל"ארזים" בכלל לא ידעתי על קיומם של תורה שבעל פה, כתב רש"י ומלים קשות מן התנ"ך.

רינת עזרה לי. נערה מוזרה שגילתה רצון עז בכל מה שנגע להצלחה שלי. היתה לה סבלנות נדירה, אבל גם הסבלנות שלה לא הצליחה לפרוץ את המחסומים שהיו אצלי. לא יודעת מה קרה לי. לא הצלחתי לקלוט. כאילו הייתי אחת שאין לה יכולת. כאילו לא הייתי התלמידה הטובה ביותר בבית הספר שלנו בכפר.

לא היה לילה אחד שבו הלכתי לישון לפני חצות. מפעם לפעם היה הראש שלי נשמט על המחברת מרוב עייפות, ועיני היו נעצמות. אז התגעגעתי הביתה. לעזיזה. לבית הספר. לשפה שאותה אני מבינה כל כך טוב. לסיפרות הערבית. לקוראן. למורה שדבריו כל כך ברורים לי. לתחושת השייכות. לריחות. לשיחות הארוכות שהיו לי עם אבא. אבא שלי, למרות שלא למד באוניברסיטה, היה אדם משכיל. חסיד של חידושים. הוא חלם על כפר ערבי מודרני. הוא היה הראשון שהתחיל לגדל

תותים בחממות. הוא היה הראשון בכפר שלנו שקנה טרקטור. לכן עודד אותי לצאת ללמוד מחוץ לכפר. לכן שיכנע את סבא שאין לו מה לדאוג. נאדיה תחזור הביתה בדיוק אותה נאדיה, רק משכילה יותר.

מפעם לפעם היה רונן מציץ לסיפריה לבדוק אם אני עדיין יושבת שם. לעיתים נכנס והתיישב לידי והציץ בסקרנות לתוך המחברת שלי, אולי ביקש לראות מה אני משננת. תמי סיפרה לי שגם ההורים שלו גרושים. אמא שלו הסתלקה לאמריקה עם איזה אר״מניק אחד, ומאז נעלמו עקבותיה. אפילו מכתבים אינה שולחת. לקחה תרמיל אחד ונעלמה, ורונן נשאר עם אב ממורמר וכמה אחים ואחיות. תמי לא ידעה בדיוק בכמה אחים ואחיות מדובר. אבל הדגישה שרונן בא ממשפחה מרובת ילדים.

״משפחה מרובת ילדים?״ שאלתי אותה כי לא הבנתי כל כך את המושג הזה.

״כן״, אמרה תמי, ״חמישה שישה ילדים״.

צחקתי.

״אצלנו בכפר כמעט בכל משפחה יש חמישה ששה ילדים״, אמרתי.

היא לא הביטה בי. בהתה כשעיניה נעוצות בנקודה בלתי נראית בקיר ממול.

״זה ידוע״, אמרה בטון מלומד ומרוחק, ״זה ידוע שבכפרים הערבים יש ילודה מוגזמת״.

המשפט הזה שאמרה הקפיץ אותי, למרות שלא זזתי ממקומי. הוא הקפיץ את הלב שלי. לא רק בגלל שהיא השתמשה במילה ׳מוגזמת׳. בחיי שלא רק בגלל זה. מה שהרגיז אותי יותר מהמילה הזאת היה הטון המלומד שלה. כאילו אנחנו לא בני אדם אלא תופעה שבוחנים אותה מרחוק. כמו שלומדים ביאולוגיה. כמו שלומדים כימיה. ואז פתאום עלה בדעתי שבכלל, כל ההתעניינות הזאת של תמי בי איננה התעניינות בי כאדם אלא בי כתופעה. כאילו באמצעותי היא תוכל ללמוד משהו על הערבים בישראל. תוכל להגיד: כן, אני מכירה ערבים. למדתי עם אחת ב״ארזים״.

לפני שהספקתי להשיב לתמי, נכנסה נורית לחדר ושערותיה

רטובות, פזורות על כתפיה.

"מה העניינים?" שאלה באופן כללי.

"הכל בסדר", אמרה תמי, "היית בבריכה?"

"הייתי", אמרה נורית.

"רונן היה?" שאלה תמי.

"היה", אמרה נורית.

"שאל עליי?" שאלה תמי.

"לא", אמרה נורית.

תמי קרבה אליה ונעצה בה מבט רווי חשדנות.

"את מסתירה משהו?" שאלה.

"מה יש לי להסתיר?" נורית העמידה פנים של תמימה.

"מה יש לך להסתיר?" תמי חיקתה את טון שאלתה של נורית, "את חושבת שאני לא מרגישה שאת שמת עליו עין? את חושבת שאת מצליחה להסתיר את זה?"

נורית העיפה את המגבת שלה על המיטה.

"את מצחיקה אותי", אמרה, "בסך הכל דיברנו על הטכס שיהיה במוצאי שבת. ולא רק אני ורונן היינו שם. היו עוד".

"איזה טכס?" שאלה תמי.

"קבלת פנים של תלמידי הכיתות הגבוהות לתלמידים החדשים", אמרה נורית, "ורונן אומר שבכל הטכסים האלה יש הפתעות בלתי צפויות".

תמי לא נראתה נרגשת.

"שמעתי כבר על הטכסים האלה", אמרה, "גם האחים שלי עברו אותם" והיפנתה את ראשה לעברי, "אין לך מה לפחד", הוסיפה, "זה שום דבר".

לא פחדתי. בכלל לא שמעתי על הטכס הזה שהזכירה נורית. עדיין הייתי מוטרדת ממה שאמרה תמי על הילודה בכפרים הערבים. עדיין הרגשתי מחנק בגלל המלים האלה. אני אינני בנויה כמוהן. מדברת על דבר אחד, קופצת לדבר על משהו אחר, ושוב עוברת לנושא שלישי.

נורית הוציאה בגדים נקיים מהארון ופנתה למקלחת, ותמי התקרבה אלי.

"אני מתערבת איתך שהיא פוזלת אל רונן", לחשה.

לא השבתי לה.

"אני מכירה אותה", אמרה תמי, "בכלל לא מפריע לה שיש לה חבר".

המשכתי לשתוק. תמי סגרה בכעס את ספר ההיסטוריה שלה.

"לא הייתי צריכה לספר לה שהתאהבתי בו", סיננה.

גם על כך לא השבתי.

"את יודעת מה?" היא התעלמה לגמרי מהשתיקה שלי, "לך באמת טוב. לך אין בעיות כאלה".

"כן", אמרתי.

"אל תעלבי", אמרה תמי, "אני לא מתכוונת לפגוע בך".

"אני יודעת", אמרתי.

היא הציצה בי, הפעם בחשדנות, אולי הבינה סוף סוף שמשהו לא חלק בשיחה הזאת.

"קרה משהו?" שאלה.

"כן", אמרתי.

"מה?" היא שאלה.

"מה שאמרת קודם קצת פגע בי", ניסיתי להיות עדינה כדי לא להסתכסך איתה.

היא נראתה מופתעת, כאילו לא הבינה על מה אני מדברת.

"מה אמרתי?" קראה.

"מה שאמרת כשדיברנו על רונן", נזהרתי.

"מה אמרתי כשדיברנו על רונן?" אני חושבת שתמי באמת לא ידעה למה אני מתכוונת.

"מה שאמרת על משפחות מרובות ילדים", החלטתי להיות ישירה, "מה שאמרת על זה שבכפר הערבי יש ילודה מוגזמת".

היא צחקה צחוק של אחת שהשתחררה מלחץ.

"בחייך, נאדיה", אמרה, "מה מעליב בזה? הרי זאת עובדה".

"כן", אמרתי, "אבל את התייחסת אל העובדה הזאת כאל דבר שלילי. כאילו זה לא בסדר שהמשפחות שלנו גדולות. כאילו צריך לשנות את זה".

"נכון", אמרה תמי.

הפשטות הזאת שבה ביטאה תמי את המילה 'נכון' הכעיסה

אותי עוד יותר. לא די שאמרה מה שאמרה, אלא שהיא גם שלמה עם מה שאמרה. האמנם אין בה טיפה של רגישות? האמנם לא הבינה שהיא פוגעת בי?

היא לא הבינה. ידעתי את זה לפי תנועת הביטול שעשתה בידה. ידעתי את זה לפי ההבעה הסתמית שהיתה בעיניה, וידעתי את זה גם לפי המשפט המסכם שהשמיעה בטון מאשים כזה, כאילו אני היא זו שצריכה להבין אותה, ולא היא זו שצריכה להבין אותי.

"בחייך, נאדיה", היא אמרה, "הרי אנחנו לא מנסות להעמיד פנים. הרי כל העולם יודע שיש לנו בעיה אתכם. הרי כל עם בעולם לא מעוניין שהמיעוטים שלו יתרבו. הרי אתם נטל על הכלכלה שלנו, אז למה את מסתכלת עלי ככה?"

"למה אני מסתכלת עליך ככה, את עוד שואלת?" יצאתי מכליי מרוב כעס. "את לא יודעת? אני מסתכלת עליך ככה כי את מדברת ממש כמו גזענית. ואם לך מותר להיות גזענית כלפינו, איך את יכולה לבוא בטענות לאלה שהיו גזענים כלפיכם?"

פרק י"ד

למחרת, בשעות אחר־הצהריים, בא אבא שלי לבקר אותי. הוא הגיע במכונית פיג'ו סטיישן, דגם חדש, למגרש החניה של "ארזים". בעצם היה בדרכו הביתה מתל־אביב, אבל אמא השביעה אותו שלא יחזור לפני שיכנס לברר מה שלומי. וגם הוא היה סקרן לדעת, איך אני מסתדרת. האם קשה לי? האם הצלחתי להשתלב?

כשהגיע הייתי בחדר. בדיוק יצאתי מהמקלחת. רונן נתקל בו במגרש החניה ושאל אם אפשר לעזור לו. אבא שלי הוריד מהמכונית שני סלים עמוסים בפירות ובממתקים, ניגב במטפחת את הזיעה שניגרה ממצחו, ואמר:

"אני מחפש את המגורים של הבנות".

"בנות של איזו כיתה?" שאל רונן.

"בנות של כיתה ט'", אמר אבא.

"אין בעיות" שמח רונן, "אני אוביל אותך לשם".

אבא נעל את המכונית, לקח את הסלים והלך אחריו. אחר כך, לפי מה שתמי סיפרה לנורית הבנתי שהוא היה סקרן נורא לדעת מי הוא האיש הזה ואת מי בא לבקר. בכלל לא העלה בדעתו שזה אבא שלי. המראה לא הסגיר אותו. גם המבטא לא.

כשקרבו למגורי הבנות העז רונן לשאול את האיש את מי הוא מחפש. אבא הניח את הסלים, ושוב מחה את זיעתו. באותו יום היה חם נורא ובחדר שלנו בקושי היה אויר לנשימה.

"באתי לבקר את נאדיה", אמר אבא.

"את נאדיה?" תמה רונן.
"כן", אמר אבא, "אתה מכיר אותה?"
"היא לומדת אתי", אמר רונן, "אתה קרוב משפחה שלה או משהו?"
"אני אבא שלה", חייך אבא.
רונן חטף שוק. כך סיפר אחר כך. בכלל לא תאר לעצמו שאבא שלי יראה כך. היה בטוח שהוא נראה כמו הערבים המסורתיים. כפיה ועגָל. מבטא מסגיר. לבוש אחר.
הם עמדו מול הבניין שבו היה החדר שלי ועכשיו כבר יכולתי לשמוע את קולותיהם. מיד זינקתי החוצה. רצתי לעבר אבא. כל כך התרגשתי שהלב שלי דפק כמו תותחים. עדיין היתה בי מרירות צורבת מאותם דברים שאמרה תמי אתמול. עדיין הרגשתי את עצמי כמו קרובה לבכי. הביקור שינה בבת אחת את מצב הרוח שלי. החיוך של אבא. ריח הממתקים המוכר שעלה מהסל. הידיעה שבעצם אינני רחוקה כל כך מהכפר כמו שהרגשתי. תמיד ניתן לקפוץ לבקר אותי.
אבא הכניס את הסלים אל החדר. תמי ונורית זינקו במבוכה מהמיטות שלהן.
"נשאיר אתכם לבד", אמרה נורית.
"חכו רגע", אמר אבא, "מה אתן בורחות?"
"הן גרות איתי בחדר", הסברתי לו, "זאת תמי וזאת נורית".
אבא לחץ את ידיה של תמי ואחר כך את ידיה של נורית. הוא התיישב ליד שולחן הכתיבה שלי.
"חדר יפה," אמר.
"כן", אמרתי.
"הבאתי ענבים מצויינים", הוא פנה אל תמי, "ישר מהגפן", והוציא מהסל אשכול ענק עטוף בניילון, "תתכבדו".
לענבים היה מראה נפלא, מעורר תיאבון. תמי נטלה ממנו את האשכול ויצאה החוצה לשטוף אותו. אחר כך חזרה והניחה את הענבים בצלחת על השולחן.
"שיגעון של ענבים", אמרה נורית.
"הם מהחצר שלנו", הייתי גאה.
תמי פזלה אל נורית. למרות שאבא שלי התנהג בחביבות

ושאל שאלות ענייניות על החיים בפנימיה, על סדר היום ועל הלימודים, הן הרגישו קצת לא נוח. יכולתי לחוש את המתיחות באויר. יכולתי להריח את אי הנוחות. האם חששה תמי שאספר לאבא שלי מה אמרה אתמול בערב? או שמא חשדה בי שכבר סיפרתי לו?

בכל אופן, אחרי שאכלו כמה ענבים ושיבחו אותם באופן מופרז, יצאו תמי ונורית מהחדר. תמי הסבירה שעליה ללכת לסיפריה. נורית אמרה שמישהו מחכה לה ליד חדר האוכל. אבא חייך וברך אותן לשלום. אחר כך עבר לשבת על המיטה שלי, נשען בגבו על הקיר.

"נו?" שאל, "איך כאן?"

"קצת קשה", הודיתי.

"הן נראות נחמדות", אמר אבא והצביע על הדלת ממנה יצאו תמי ונורית.

"הן בסדר", אמרתי.

הוא כיווץ את עפעפיו.

"אני מתאר לעצמי מה עובר עלייך נאדיה", אמר, "לא העליתי בדעתי שיהיה לך קל. אבל אני בטוח שהימים הראשונים הם הקשים ביותר. ואלה יעברו. את תראי. הרבה יותר מהר ממה שאת חושבת".

"כן", אמרתי.

"רק שלא תתביישי בערביות שלך!" קולו היה חד, "להיות ערבי זה לא מצב נחות, נאדיה".

"אני יודעת", אמרתי.

"ואין שום צורך להסתיר זאת".

"אני לא מסתירה", אמרתי.

אבא חייך.

"איך עם המורים?" שאל.

"עד עכשיו הכל בסדר", אמרתי.

"אם את תכניסי לעצמך לראש שהם חייבים להתייחס אלייך בדיוק כמו אל כל השאר, הם יתייחסו ככה" הוא נשמע בטוח בדבריו, "לפעמים זו הצרה שלנו. לא של היהודים. אנחנו מצפים מהם ליחס אחר, והציפיות שלנו גוררות אותם".

"אני משתדלת לעבוד על עצמי בכיוון זה", אמרתי.

אבא קם.

"בואי תראי לי את הפנימיה", אמר.

סילקתי את הצלחת עם הענבים מהשולחן והסתרתי את הסלים מאחורי הארון שלי. אחר כך יצאנו ביחד. הסתובבנו בין המידשאות. חלפנו על פני המעבדות. נעצרנו מול הבריכה. מישהו קפץ למים מהמקפצה. זה היה רונן. אני לא יכולה להיות בטוחה, אבל נדמה לי שניסה לעשות עלינו רושם. בכל אופן ברור שהבחין בנו.

סיימנו את הסיור במגרש החניה. אבא ליטף את שערותי בטרם נכנס למכונית. נשארתי לעמוד עד שהתניע והתחיל לנסוע, צועקת אחריו דרישות שלום חמות לכל המשפחה וגם כמובן לעזיזה. הוא הבטיח למסור. חזר והדגיש שעכשיו, אחרי שראה אותי, יוכל להרגיע את אמא. היא דאגה מאוד.

המכונית התרחקה, ואני נותרתי לעמוד, מביטה בענני האבק שהלכו והתפזרו אל תוך האויר השקוף. הטרידה אותי המחשבה כיצד יכלה תמי לומר שאנחנו מהווים נטל על הכלכלה הישראלית? איך יכלה לומר דבר כזה על אבא שלי? האם לגדל תותים עסיסיים תחת מעטה פלסטיק זהו נטל? האם לספק לשווקים ענבים מהכרם שלך זהו נטל? האם גזלנו אי פעם דבר מה ממישהו? האם ביקשנו נדבות? הרי אנחנו עובדים בדיוק כמו היהודים. בחריצות ובמסירות. אז למה היא היתה צריכה להגיד דבר כזה, לעזאזל? למה?

פרק ט"ז

לטכס קבלת הפנים לתלמידים החדשים, שנערך ברחבת הבריכה, נגררתי בעל כורחי. בכלל לא היה לי חשק ללכת. אותה שיחה שהיתה לי עם תמי, העכירה את מצב הרוח שלי והותירה טעם מר בפי. לא יכולתי להשתחרר ממנה. בגללה לא הייתי מסוגלת להתרכז בלימודים. המלים חזרו והתייצבו לנגד עיני. כאילו הן קיימות בחלל. כאילו לא ניתן למחוק אותן. כאילו מרגע שהושמעו, יש להן חיים משלהן. אין עם בעולם שמעוניין שהמיעוטים שלו יתרבו, אמרה תמי. ואנחנו מיעוט, חשבתי. ולכן, כל ילד שנולד או יוולד להורים שלי, לא יתקבל כאן בברכה. מה שלא נעשה ומה שלא נרצה, אנחנו נהיה שונים. שונים לעולם.

ניסיתי לבחון את הדברים באוביקטיביות. לנסות לחשוב עליהם כאילו אני יהודיה שמפחדת מערבים, אבל לא הצלחתי. איך אני יכולה לחשוב כמו יהודיה אם אני ערביה? איך?

בכל זאת הלכתי לטכס כדי לא להיות שונה מכולם וכדי לא לנפח את העניין יותר מדי. רחבת הבריכה היתה מוארת במנורות צבעוניות. כולם לבשו חולצות לבנות. שולחנות ערוכים ניצבו, ורמקול השמיע מוסיקה רועשת. מצאתי לי מקום בפינה, ליד השער, ועמדתי. אמין חלף על פני ועצר. היסס, היפנה את ראשו לאחור וחזר על עקבותיו לעברי.

"שלום נאדיה", אמר.

"שלום אמין", אמרתי.

״איך את מסתדרת?״, שאל.
״ככה״ אמרתי, ״קצת קשה לי״.
״גם לי״, הוא חייך, ״כבר עברו לי בראש כמה חרטות״, אמר, ״כבר חשבתי לחזור הביתה ולגמור עם העניין הזה. אבל החלטתי בכל זאת לחכות״.
״כן״, אמרתי.
״איך החברות שלך?״, שאל.
״דווקא משתדלות״, אמרתי.
הוא נשען על הגדר לידי.
״בנות מתעניינות פחות בפוליטיקה, וזה טוב״, אמר.
״למה אתה אומר את זה?״, שאלתי.
״כי איתי גר אחד בחדר, קיצוני נורא. והוא מנסה כל הזמן לגרור אותי לויכוחים פוליטיים״. אמין חייך חיוך רפה, ״אבל אני משתדל לא להגרר״.
המוסיקה הפכה פתאום להיות רועמת יותר. מישהו מהבוגרים נטל רמקול נייד וצעק לתוכו קריאות מוזרות. הוא דיבר על המסורת של הטכסים האלה בפנימית ״ארזים״. הוא אמר שאת הטכס הזה צריך לזכור עד ימי הזיקנה. הוא אמר שהחבר׳ה של ״ארזים״ צריכים להיות אריות. הוא המשיך לשאוג לתוך הרמקול דברים שלא הבנתי כל כך, ותוך כדי דיבורו נשמעה המולה מאחור. מבין השיחים הגיחו תלמידי הכיתות הגבוהות ופרצו בבגדי ים לתוך רחבת הבריכה. הם קראו קריאות מוזרות, ועד שהצלחתי להבין מה קורה, תפס אותי מישהו מאחור, והעיף אותי ככה, בבגדים, ישר לתוך המים.
הייתי כל כך המומה שלא ידעתי מה לעשות עם עצמי. בלעתי מים. רגלי חיפשו את קרקעית הבריכה כדי לעמוד ולא לטבוע. הרי אינני יודעת לשחות. אבל הריצפה נעלמה. התחלתי להכות בידיים. השתעלתי כמו אני לא יודעת מה. מחשבות מוזרות חלפו בראשי. לא מחשבות ממש. שברי מחשבות. האם מישהו מתכוון להטביע אותי? האם רק אותי? האם רק אני נזרקתי למים? האם זה בגלל שאני ערביה?
פרפרתי. שוב בלעתי מים. הריצפה המשיכה להיות בלתי

מושגת. אבא שלי לא יאמין. הטביעו את הבת שלו. הטביעו את הבת שלו. הטביעו אותי. ילודה מופרזת. ילודה מוגזמת. עכשיו מטביעים אותי בגלל זה, ואני לא אהיה עוד.

מישהו נגע בזרועי ומשך אותי בכוח לאחור. לא ראיתי מי זה היה. הוא כיוון את ידי אל מעקה הבריכה, ועזר לי לתפוס בו. השתעלתי וירקתי ושוב השתעלתי ושוב ירקתי. שערותי היו רטובות לגמרי. ניסיתי לנשום נשימה אחת עמוקה כדי להרגע, אבל לא הצלחתי. כנראה בלעתי המון מים.

״את בסדר?״ שאל אותי זה שכיוון את ידי אל המעקה.

ניסיתי להביט בו מבעד לטיפות. זה היה רונן.

״כן״, אמרתי.

״את לא יודעת לשחות״, הוא אמר.

״לא,״ אמרתי.

״העיקר שלא טבעת״, הוא חייך.

״כן״, אמרתי.

״בואי תצאי״, אמר רונן והושיט לי את ידו.

רונן משך אותי מהמים, ואני לא התנגדתי. הרגשתי כמו חולה. הבגדים הרטובים דבקו לעורי. האם כך הם חוגגים חגיגות? חשבתי. האם זו היתה צריכה להיות בדיחה? האם ככה הם מתבדחים?

בתוך המים היתה המולה. עכשיו הצלחתי לראות שלא רק אני נזרקתי פנימה, אלא כל תלמידי השנה הראשונה. אחדים כבר הצליחו לצאת בכוחות עצמם. אחרים עדיין היו בפנים. ובחוץ עמדו הבוגרים ומחאו כפיים, ואתם המדריכים, עד שההמולה גברה, ונערה אחת התחילה לצרוח:

״מישהו טבע!״ ומיד בצווחה חזקה יותר, ״יש כאן מישהו שטבע!״

רונן שעמד לידי זינק לתוך המים, אל המקום שעליו הצביעה התלמידה. הוא צלל ונעלם, וחזר והגיח, מושך אחריו עוד מישהו. רעדתי מקור. הרגשתי מחנק בגרון. עמדתי לפרוץ בבכי. רונן יצא מהבריכה עם זה שטבע והניח אותו מתחת לאחד הפנסים וגחן עליו להנשים אותו. לא ראיתי מה קורה, כי בבת אחת הוקפו שניהם בהמון סקרנים רטובים.

אחר כך בא המנהל בריצה. עדיין לא ידעתי פרטים על מה שקרה מפני שרעדתי ולא הייתי מסוגלת לזוז ולברר. רגלי היו חלשות כאילו אני חולה בשפעת. פיק ברכיים נורא. הרגשתי שאני עומדת להקיא.

המנהל שלח מישהו להזעיק אמבולנס. תמי קרבה אלי והניחה מגבת על כתפי. מה אעשה במגבת? חשבתי, הרי אני לבושה בבגדים, והבגדים שלי רטובים.

"זה אמין", אמרה.

"מה?" קראתי.

"זה אמין" חזרה תמי, "הוא לא ידע לשחות. מי היה יכול להעלות בדעתו שבחור בן 15 לא יודע לשחות?"

"אמין?" קולי רעד.

"אל תדאגי", היא ניסתה לחייך חיוך מרגיע, "הוא יהיה בסדר. הוא חי".

הרעד שתקף אותי התגבר. ראיתי את רונן והמנהל גוררים את אמין הרטוב אל מחוץ לרחבת הבריכה. ניסיתי לזוז, אבל פתאום תקפה אותי סחרחורת איומה.

"היי!" קראה תמי, "מה יש לך?"

"אני מרגישה איום ונורא", מילמלתי, "אני חושבת שאני הולכת להתעלף!"

היא מיהרה לתמוך בי. נשמתי נשימה עמוקה, ועוד אחת, ועוד אחת.

"אני רוצה ללכת לחדר", אמרתי.

"בואי אלווה אותך", אמרה תמי.

הלכנו לאט. היא תומכת בי ואני נשענת עליה. היא מנסה להסביר לי שכל העסק הזה היה בסך הכל בדיחה, ובעצם היינו כולנו צריכים להנות מהבדיחה הזאת. ואני נשכתי את שפתי כדי לא להקיא. מה בסך הכל קרה? שאלה אותי תמי. בסך הכל זרקו אותנו למים בשביל הכיף. איך הם יכלו לדעת שיש בינינו כאלה שלא יודעים לשחות? איך הם יכלו בכלל להעלות דבר כזה בדעתם? הרי הם אינם מכירים אותנו. אף פעם לא התענינו בנו באמת. נדמה להם שאם לבתי־הספר שלהם יש משאבים אינסופיים לכל מה שקשור בספורט, אז כך זה גם אצלנו. אבל

זה לא ככה! רציתי לצעוק, זה לא ככה!

הגענו אל הביתן שלנו, ואני פניתי ישר לשירותים והקאתי. איזה מזל שלא הקאתי בדרך, חשבתי. אחר כך שטפתי את הפנים, החלפתי בגדים ונכנסתי למיטה. עדיין רעדתי, למרות שתמי כיסתה אותי בשמיכה. עדיין היתה לי בחילה.

תמי כיבתה את האור ושאלה אותי אם אני בסדר. אמרתי לה שאני בסדר. היא שאלה אם היא יכולה לחזור לחגיגה. אמרתי לה שהיא יכולה. היא פנתה אל הדלת ויצאה, וסגרה אותה מאחורי גבה, ואני פרצתי בבכי. בכיתי ובכיתי, ולא הייתי מסוגלת לחשוב. רק משפט אחד התנגן בתוך הבכי שלי: "אבא, אבא" כך בכיתי, "אני רוצה הביתה..."

פרק ט"ז

למחרת הגיע ל"ארזים" אביו של אמין והביא איתו תיגבורת מהכפר. הוא ושניים מבניו הגדולים התייצבו בחדרו של המנהל דויד גורן ודרשו לדעת מיהו אותו נער שדחף את אמין לבריכה. דויד גורן לא ידע להשיב להם. היו שם נערים רבים, ניסה להסביר, והם דחפו את כולם. לכן אי אפשר לדעת מיהו אותו נער שדחף את אמין. אבל אביו של אמין לא קיבל את ההסבר. הנער שדחף את אמין חייב לבוא ולהתוודות על המעשה. הוא בוודאי יודע את מי דחף.

קולותיהם בקעו אל המסדרון ורונן שהוזמן לחדר המנהל, שמע את כל מה שהתנהל בפנים, ואחר כך סיפר לכולם. אבא של אמין איים להוציא את בנו מהפנימיה. אם כך מתנהגים לבן שלו, אמר, אז הוא מוותר על ההשכלה היהודית שנותנים לו ב"ארזים". אם נער שעשה מעשה כל כך שפל לא מסוגל להודות בו, אז איפה הכבוד? איזה מין חינוך מקנים כאן לתלמידים?

הוא היה משוכנע שכל האירוע היה מכוון דווקא נגד הבן שלו, ודבריו של דויד גורן לא הרגיעו אותו.

דויד חזר והסביר שכל העניין היה רק שעשוע, ואבא של אמין חזר ואמר שאינו מבין איזה שעשוע היה זה, שסיכן את חיי בנו.

בסופו של דבר, כך סיפר לנו רונן, אביו של אמין התחיל להתרכך. הוא היה מוכרח לקבל את העובדה שבעצם לא רק

דחפו את אמין לבריכה, אלא גם הצילו אותו. וכפי שהיו נערים יהודים, שכשעשוע, דחפו את אמין למים, היו גם כאלה שזינקו להצילו, גם אם היה מדובר בערבי. לכן חזר בו מהחלטתו להוציא את בנו מהפנימיה. אבל בנושא האחר, המשיך להתעקש. הוא חייב לדעת מי הנער שדחף את אמין. לא כדי לפגוע בו, אלא כדי להציע לאביו לעשות מעין סולחה, בזעיר אנפין. מין „שולֶם" כזה.

"אצלנו לא נוהגים לעשות דברים כאלה", אמר לו דויד גורן.

"אצלכם לא, ואצלנו כן", אמר אבא של אמין.

"אנחנו דאגנו לתת לאמין את הטיפול המסור ביותר" ניסה דויד גורן לשנות את כיוון השיחה, "ולכן בעינינו העסק סגור. אמין בסדר. התלמיד שדחף אותו לא התכוון לדחוף דווקא אותו, וכמובן שלא היתה כוונה להטביעו. בוא נשכח מכל העניין".

אבל אבא של אמין לא היה מסוגל להבין איך דויד גורן יכול להעלות בדעתו שהוא מסוגל לשכוח דבר כזה. לשכוח שבנו כמעט טבע. לשכוח שהפרשה הזאת היתה יכולה להסתיים באסון כזה.

"אם לא נעשה סולחה", אמר למנהל, "ישארו שני התלמידים אויבים לעולם, וגם בין המשפחות לא יהיה שלום!"

שוב ניסה דויד גורן לשנות את כיוון השיחה. הוא ניסה להציע פיתרון חדש. מכיוון שקרה מה שקרה, הוא יאסור על התלמידים להמשיך לבצע טכסים דומים. בטכס של השנה הבאה הם יצטרכו למצוא רעיון אחר. הבריכה תהיה מחוץ לתחום. אף אחד לא יִזָרק יותר למים.

אבל אבא של אמין צחק.

"מה הקשר בין מה שיהיה בשנה הבאה לבין הסכסוך בין שתי המשפחות עכשיו?" שאל, "הרי הבן שלי כמעט טבע!"

את כל הדברים האלה סיפר לנו רונן בהפסקה, אחרי שחזר מחדר המנהל, ולפי טון דיבורו ידעתי שבעצם כל העסק מבדח אותו מאד. גם התלמידים צחקו. כאילו מדובר בבדיחה. כאילו אבא של אמין הוא טיפש, ובקשתו מעוררת גיחוך. ואני, שלא יכולתי להמשיך לסבול את הלעג הזה, קמתי ויצאתי בהפגנתיות מהכיתה.

ברגע שהזזתי את הכיסא שלי לאחור, נפלה דממה בחדר. כשחציתי את הכיתה, נעצו בי כולם מבטים מופתעים. לא יודעת מה עבר לכל אחד בראש באותו רגע. האם העלו בדעתם שאשב ככה שותקת ואצחק ביחד אתם על המנהגים שלנו? האם הם היו נוהגים כך במקומי? האם העלה מישהו בדעתו שאתן להם להשפיל אותי עד כדי כך?

רונן מיהר בעיקבותי. לא ידעתי שכך ינהג. בחיי שלא.

"נאדיה!" קרא, "חכי רגע!"

"מה אתה רוצה?" שאלתי בכעס.

"אני רוצה שתחכי רגע", אמר רונן.

עצרתי. בכל זאת הוא היה זה שהציל אותי מטביעה. למרות הלעג שהיה בקולו כשסיפר את השיחה עם אביו של אמין, הייתי חייבת לזכור שעלי לכבד אותו על מה שעשה.

הוא הגיע אלי.

"מה קרה?" שאל, "למה יצאת ככה?"

נשכתי את שפתי כדי לא להגיד משהו חריף מדי. האמנם אינו מבין מדוע קמתי ויצאתי מהכיתה?

"יצאתי בגלל הדברים שאמרת", ניסחתי משהו רגוע.

"לא היית צריכה להפגע מהדברים שאמרתי", אמר רונן.

"לא?" התרגזתי.

"לא", אמר רונן.

"אתה לועג למנהגיהם של בני עמי, ואתה רוצה שאני לא אפגע?" שאלתי אותו בכעס, "אם זה היה ההפך, לא היית נפגע?"

"אני לא פגעתי במנהגים של בני עמך", אמר רונן.

"אז מה עשית?" שאלתי.

"סיפרתי מה קרה בחדר של דויד", אמר רונן. "זה הכל. ואם את דווקא רוצה לדעת, אז אני באופן אישי חושב שהסולחה שלכם זה מנהג דווקא יפה והגיוני. אני חושב שהמנהג הזה היה פותר הרבה סיכסוכים אצלנו. אני יודע על הרבה מריבות שיכולות להמשך שנים, רק בגלל שלא מחסלים אותן ומתפייסים".

גיחכתי.

״תודה רבה על המחמאה״, אמרתי לרונן.

״אני לא מבין למה את צריכה להגיד את זה בבוז כזה״, אמר רונן.

״אני חושבת שאם אתה היית במקומי והיו לועגים למנהגים של העם שלך, גם אתה היית מגיב כך״, אמרתי, ״אבל אתה לא יודע מה מרגישים כשנמצאים במיעוט. כי אתה אף פעם לא עברת את זה״.

דברים אלה העלו את חמתו של רונן.

״את יודעת מה?!״ קרא, ״את מדברת כאילו ליהודים היתה תמיד מדינה. את מדברת כאילו היהודים אף פעם לא היו מיעוט. כאילו אף פעם לא לעגו למנהגים שלהם. את יודעת מה, נאדיה? אני יכול להגיד לך שכל מה שאת עברת ותעברי, לא מתקרב לקרסוליים של מה שסבא וסבתא שלי עברו כשהיו בגולה. לא מתקרב לקרסוליים!״ וכשאמר את הדברים האלה, נדמה היה לי שקולו רעד.

שתקתי. בתוכי ניסיתי להרגיש את מה שרונן מרגיש. חשבתי: רק אם אצליח לראות את הדברים דרך עיניו, אולי יעלה בידי להבין אותו. אבל לא הצלחתי.

הוא כיווץ את עפעפיו, אולי מפני שניסה להסתיר דמעות.

״את שותקת״, אמר.

״אני לא רוצה להרחיב את הויכוח״ אמרתי, ״אני לא רוצה להכנס לפוליטיקה. כשמתחילים לדבר על העם היהודי ועל העם הערבי באופן כללי, זה מביא בסופו של דבר לויכוח פוליטי. אני דברתי עלי ועל ההרגשה שלי, ועליך ועל ההרגשה שלך. זה הכל. לא התכוונתי לדבר על הסבים והסבתות שלנו״.

הוא תקע את ידיו בכיסי מכנסיו.

״איך שאת רוצה״, אמר, ״אם את לא רוצה להרחיב את הויכוח, אני לא ארחיב אותו. לא רוצה להתווכח בכלל, לא אתווכח אתך בכלל. אני רוצה רק שתדעי שלא התכוונתי ללעוג למנהגים שלכם. בכלל לא חשבתי על מנהגים באופן כללי. רק נראה לי מוזר שאבא של אמין רוצה התפייסות רשמית על מעשה שטות, וזה הצחיק אותי. זה הכל!״ והוא פנה לאחור ונכנס לכיתה, משאיר אותי עומדת לבד במיסדרון, וחושבת: אז

זה כן הצחיק אותו. אז הוא כן לעג. אז הוא כן חושב שזאת היתה שטות. ילד עמד לטבוע, ובעיניו זו שטות. ילד עמד לטבוע, והוא לא מבין מדוע אבא שלו מתפרץ ככה לחדרו של המנהל. האם ההורים שלו היו מגיבים אחרת? או שמא בכלל לא איכפת להם מה קורה לבנם?

פרק י"ז

באותו יום, אחר הצהריים, חזר השקט ל"ארזים". אמין שב ללימודים ואבא שלו נסע לכפר כשהוא מוותר על עניין הסולחה. כל הרוחות נרגעו, ורק אצלי נותר טעם מר מכל הפרשה. זה כנראה יהיה הגורל שלי כאן, חשבתי לעצמי. לספוג מפעם לפעם יחס כזה, מבלי שאף אחד יתכוון לפגוע בי באופן אישי. פשוט מפני שאני באה מתרבות אחרת ויש לי מנהגים אחרים, ומנהגים אחרים לא פעם מעוררים גיחוך.

ישבתי בספריה עם רינת. היא ניסתה להסביר לי תפילה יהודית. תפילה שמתפללים בראש השנה. כי ראש השנה הלך וקרב, ואנחנו למדנו על כך. כל עם חייב להכיר את החגים שלו, כך אמר המורה שלנו לתורה שבעל פה, והתכוון כמובן לתלמידים היהודים. הוא לא הזכיר אפילו במשפט קצר אחד את התלמידים הערבים שבכיתה. לא העלה בדעתו שאולי בעצם היה הגיוני לשחרר אותנו משיעורים אלה. הרי את החגים שלנו אנחנו מכירים ממסגרות אחרות, ולמה עלינו להתעמק בתפילות של היהודים?

כיוון שאף אחד לא הציע לשחרר אותנו משיעורים אלה, ישבנו כמו כולם ולמדנו את התפילות. רק הבדל אחד היה, הם הבינו את התפילות, ואני לא הבנתי אף מילה. לכן נאלצה רינת לשבת אתי בספריה אחר הצהריים ולהסביר לי.

ישבנו ככה, רכונות על סידור התפילה שלפי דבריו של המורה קוראים לו "מחזור", עד שתמי התפרצה אל הספריה,

חלפה בין השולחנות, הגיעה אלינו ותפסה אותי בזרועי.
״מה את חושבת לעצמך שאת עושה?״ שאלה בקולי קולות.
התלמידים האחרים שישבו באולם הרימו את ראשיהם מעל הספרים והמחברות והביטו בי ובתמי, כאילו גם אני צעקתי. לא הבנתי מה היא רוצה ממני. ניערתי את אצבעותיה מפרק ידי. בעיניה קראתי כעס. למה היא כועסת עלי? האם עשיתי לה משהו?
״מה קרה?״ שאלתי.
״את עוד שואלת אותי מה קרה?״ השיבה תמי, גם הפעם בצעקה.
הספרנית קרבה אלינו, מחזיקה את משקפיה בידה הימנית, ועיפרון בידה השמאלית.
״אני מבקשת לא לצעוק בספריה״, אמרה.
״בסדר״, השיבה לה תמי, ״אנחנו נצא״.
הבנתי שאין לי ברירה אלא לצאת בעקבותיה. רינת לא התערבה. נערה מוזרה, רינת הזאת. שקטה כל כך. לא מתערבת בשום דבר. רק לומדת וזהו. עוזרת לי בסבלנות, אבל לא בהתלהבות רבה. כאילו זה תפקיד שהיא חייבת למלא, בין אם היא מעוניינת בו ובין אם לא. למרות שאף אחד לא כפה עליה לעזור לי. היא הרי התנדבה.
״מה את רוצה ממני?״ שאלתי את תמי בחוץ.
״מה אני רוצה ממך?״ היא שוב הרימה את קולה, ״תגידי, את לא מתביישת?״
״מתביישת במה?״
״אל תעשי את עצמך תמימה, נאדיה״, אמרה תמי, ״כבר ראינו שאת לא תמימה כמו שאת נראית. כבר ראינו מה יש לך בראש״.
״מה יש לי בראש?״ שאלתי.
״את חושבת שאני לא יודעת שהחלטת להתלבש על רונן?״ קולה חרק.
הבטתי בה כאילו אני רואה לפני מישהי שאיבדה את שפיות דעתה.
״מה?״ קראתי, ״מה אמרת?״

"אל תעשי את עצמך חרשת", התרגזה עוד יותר, "כבר שמענו עליכן, צדיקות גדולות. מעמידות פנים כאילו אתן שונות מאתנו, אבל באמת אתן בדיוק אותו דבר, רק בנים יש לכן בראש" והיא הביטה בי במבט כזה כאילו עמדה לבלוע אותי, "תגידי את האמת נאדיה, מה את חושבת לך, שרונן יצא עם ערביה?"

עכשיו גברו דפיקות הלב שלי. הרגשתי איך עולה לי הדם לראש. הרגשתי שאני שונאת אותה. כאילו כל מה שאמרה עד היום היה שקר אחד גדול. כאילו ההתנהגות שלה היתה מלאכותית. בעצם היא שנאה אותי מהרגע הראשון. מהשניה שבה נודע לה שאני ערביה. אבל היא העמידה פנים שזה לא איכפת לה. העמידה פנים עד שלא היתה מסוגלת יותר.

מרוב כעס לא הצלחתי לפתוח את הפה. עמדתי כמו גולם. פחדתי לצעוק כמוה. לא רציתי למשוך תשומת לב. לא רציתי שיתאסף סביבנו קהל, וכולם ישאלו מה קרה.

היא תפסה אותי בזרועי.

"מה חשבת לעצמך?" המשיכה באותו טון, "שאם קיבלנו אותך יפה לחדר, ואם אנחנו מתנהגים אלייך כמו אל אחת מאתנו, אז כבר מותר לך הכל? לא חשבת שיש דברים שהם מעבר לגבול?"

עדיין לא הייתי מסוגלת לדבר. אני חושבת ששפתי רטטו, אבל לתמי זה בכלל לא הפריע.

"אז אם חשבת את כל הדברים האלה", היא המשיכה, "תדעי לך שחיית באשליות. רונן לא יצא עם ערביה. ולא רק רונן. אף אחד בפנימיה הזאת לא יצא עם ערביה. ואם את רוצה לדעת עוד משהו, אז אני יכולה להגיד לך עוד משהו. אני מתערבת אתך שגם המנהל היה מנסה למנוע את זה".

נשמתי נשימה עמוקה.

"אל תדאגי", אמרתי לתמי, "גם אצלנו מנסים למנוע דברים כאלה, לא רק אצלכם" וכשאמרתי את הדברים האלה המשיך ליבי לדפוק כמו אני לא יודעת מה. אולי בגלל הבוז שבו ביטאה תמי את המילה "ערביה". כאילו לא מדובר כאן בשני עמים שונים, אלא בעם אחד הנחות מהשני.

״לא?״ אמרה בלעג.
״לא״, אמרתי.
״אז למה את מנסה להתלבש על רונן?״ שאלה.
״אני לא מנסה להתלבש על רונן״, אמרתי, משתמשת באותן מִלים בהן השתמשה היא, למרות שהן היו רחוקות ממני כל כך.
״לא?״ היא שאלה שוב בלעג, ״אם את לא מנסה להתלבש עליו, למה את מתנהגת אליו ככה? למה את נועצת בו מבטים כאלה? מה את חושבת לך, שאני לא רואה? שאני עיוורת? את חושבת שלא ראיתי איך יצאת מהכיתה כשהוא דיבר? את חושבת שאני לא יודעת למה יצאת ככה, בהפגנתיות כזאת? כולם ראו שרצית שהוא יצא אחרייך. כולם ראו. זה לא טירוף רק שלי״.
חשבתי לעצמי ביאוש: אני כנראה לעולם לא אצליח להבין את הלך המחשבה הזה שלה ושל החברות שלה. הכל מסתובב אצלן סביב הבנים. כל השיחות. כל הויכוחים. כל הכעס. מה עשיתי בסך הכל? יצאתי מהכיתה מפני שרונן העליב אותי בדבריו. לא התכוונתי שיֵצא אחרי. לא ביקשתי למשוך תשומת לב. איך יכלה להעלות בדעתה שאני מנסה ״להתלבש עליו״. הרי אינני מסוגלת אפילו לחשוב במושגים כאלה. הרי מעולם לא העליתי בדעתי שבת יכולה ״להתלבש״ על בן. הרי זה בכלל לא קיים בעולם שלי.
״את יודעת מהו?״ אמרתי לתמי, ״אם זה באמת מה שאת חושבת עלי, אז אין לי מה להגיד לך״.
״את רואה!״ היא קראה, ״את מודה!״
״אני לא מודה״, אמרתי, ״אני רק חושבת שלא אצליח להסביר לך עד כמה את טועה, כי את רואה את העולם רק מהזווית שלך ולא מאמינה שיש זוויות אחרות, שונות״.
היא הניחה את ידיה על מותניה.
״רגע אחד״, אמרה, ״את רוצה להגיד לי שרונן לא מוצא חן בעיניך?״ שאלה.
״רונן נחמד״, אמרתי לה, ״זה הכל. והוא מנסה להיות ידיד שלי, זה הכל. ככה בכל אופן הוא אמר לי״.
תמי ניפחה את נחיריה בבוז.

"כבר שמענו על ידידות כזאת", אמרה, "את באמת חושבת שאפשר להיות ידיד של בן בגיל שלנו? בחייך, נאדיה, איפה את חיה?"

"אני חושבת שאני יכולה להיות ידידה של רונן כמו שאני ידידה של אמין", אמרתי לתמי, "ואני יודעת שאני לא יכולה להיות יותר מידידה. בזה אני בטוחה".

היא גיחכה.

"את יודעת איך זה", אמרה, "מתחילים בידידות וגומרים באהבה".

המשפט הזה גמר אותי. הרגשתי שאין כל טעם בשיחה זו. היא לא תבין אותי. בענין זה היא גם לא תנסה. תמשיך לחשוב שכל הבנות כמוה. תמשיך להיות בטוחה בחששות שלה. תמשיך לשנוא אותי על כך שכאילו ביקשתי לקחת ממנה את רונן, ברוב חוצפתי. כי אם זאת היתה מישהי אחרת, מילא, אבל ערביה? שערביה תצליח לקחת ממנה את רונן?

פניתי לאחור וחזרתי לספריה, אבל דבריה המשיכו להדהד באוזני: מתחילים בידידות וגומרים באהבה. אם אבא שלי היה שומע את המשפט הזה הוא לא היה מאמין למשמע אוזניו.

פרק י"ח

באותו ערב לא העזתי לחזור לחדר. ישבתי בספריה עד שעה מאוחרת, ואחר כך הסתובבתי בחוץ, עד שאודי המדריך התחיל לחפש אותי. כנראה חשבו שברחתי. אֵם הבית באה לכבות את האורות בחדר שלנו ולא מצאה אותי. היא שאלה את תמי ונורית אם הן יודעות לאן הלכתי, אבל הן לא ידעו. היא שאלה אם קרה משהו, ונורית אמרה שאין לה מושג. אבל תמי הודתה שקרה, וסיפרה לאֵם הבית על השיחה שהיתה לה איתי, ואם הבית סיפרה זאת לאודי.

התהלכתי לאורך הגדר של הפנימיה, והרגשתי מיואשת. מה בסך הכל עשיתי? רציתי ללמוד בבית ספר יהודי כדי שאחר כך יהיה לי יותר קל ללמוד באוניברסיטה, זה הכל. לא גזלתי דבר מאיש. לא דחפתי את עצמי למקומות שבהם אני בלתי רצויה. לא התבלטתי. כלום. אז למה כל הדברים הקטנים והפוגעים האלה צריכים להתרחש? למה לא יכולים לעזוב אותי לנפשי?

תחילה התעקשו לקבל אותי יותר יפה ממה שציפיתי. אני מתכוונת לתמי. יותר מדי יפה. כאילו בכלל אין הבדל ביני לבינה. לא ביקשתי קבלת פנים כזאת. לא ציפיתי לה בכלל. יש הבדלים ביני לבינה. אני לא רוצה להיות כמוה, ולה אין זכות לצפות ממני שארצה להיות כמוה. וגם רונן. אני ביקשתי את ידידותו? לא. בכלל לא חיפשתי כאן ידידות עם בנים. בכלל לא. הוא התעקש. הוא ביקש. הוא לחץ. ומי סובל עכשיו מזה? רק אני.

ניסיתי להבין: למה הם התיידדו איתי כל כך? למה התנדבו רבים כל כך לעזור לנו? האם זו סקרנות? האם זה הצורך ללמוד מקרוב עולם אחר? כמו תיירים שנוסעים לטייל בעולם כדי ללמוד על טיפוסים שונים של בני אדם.

מרחוק שמעתי את קולה של נורית קורא לי. יצאתי מהחשכה והתייצבתי מתחת לפנס. עדיין לא ידעתי שכולם מחפשים אותי. נורית הבחינה בי.

"או!" קראה וכמו נשמה לרווחה, "הנה את".

שתקתי.

"את יודעת שכולם מחפשים אותך?" שאלה.

"מחפשים?"

"נעלמת", אמרה נורית.

"הייתי כאן", אמרתי במבוכה.

היא קרבה אלי, צמותיה שמוטות מאחורי גבה, ולרגליה מכנסיים קצרצרים.

"לא היית צריכה לברוח", אמרה.

שתקתי.

"את לא צריכה להעלב מכל מלה שתמי אומרת", המשיכה נורית.

מדבריה הבנתי שתמי סיפרה לה על השיחה שהיתה בינינו, אבל ההתפתחות הנוספת טרם נודעה לי. הייתי בטוחה שזה נשאר בינה לבין תמי. כמו שהן מספרות זו לזו כל מיני פרטים אחרים. כמו שנורית מראה לתמי כל מכתב שמגיע מיריב, החבר שלה שכותב לה מכתבי אהבה נועזים ביותר.

נורית הניחה את זרועה על כתפי.

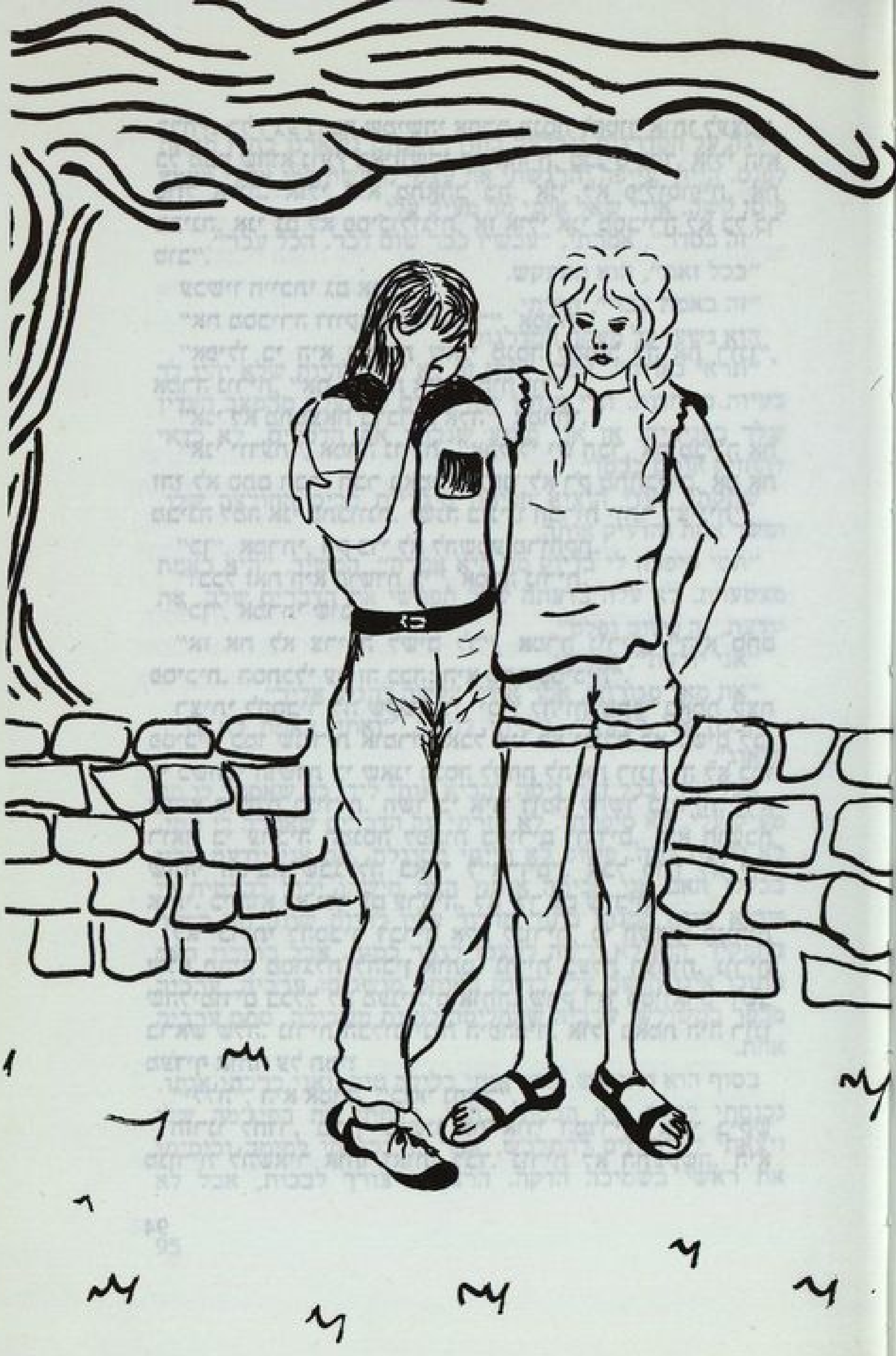
"תשמעי", אמרה, "את לא צריכה לקחת את תמי כל כך ברצינות. את צריכה להבין אותה. תראי, היא התאהבה ברונן, משהו לא נורמלי. נעשתה חולת אהבה. את מבינה מה זה חולת אהבה?"

משכתי בכתפי.

"לא", אמרתי.

נורית חייכה.

"כשמתאהבים ככה במישהו", הסבירה לי, "נמצאים כל הזמן

בלחץ. כל רגע נדמה שמישהי אחרת מנסה לחטוף אותו לעצמה. כל מבט שהוא נועץ באיזושהי בת אחרת, מכניס פחד. אולי הוא פוזל אליה. אולי הוא מתאהב בה. אני לא פילוסופית. את מבינה. אני גם לא פסיכולוגית, אז אולי אני מסבירה לא כל כך טוב".

עכשיו חייכתי גם אני.

"את מסבירה דווקא בסדר גמור", אמרתי.

"אפילו בי היא חושדת שאני מנסה לסחוב לה את רונן", אמרה נורית, "את תופסת איזו שטות זו?"

"אני לא מתמצאת בדברים אלה", אמרתי.

"אני יודעת", אמרה נורית, "אבל לי יש חבר, את מבינה את זה? לא סתם חבר. חבר באמת. אנחנו לא רק מתחבקים, אם את מבינה למה אני מתכוונת. ישנה בינינו חברות יותר רצינית".

"כן", אמרתי, רק כדי לא להשמע מרוחקת.

"ובכל זאת היא חושדת בי", אמרה נורית.

"כן", אמרתי שוב.

"אז את לא צריכה לשים לב", אמרה נורית, "היא סתם פסיכית. הסתכלי על זה ככה: היא סתם פסיכית".

רציתי להסביר לה שקשה לי. יכול להיות שתמי באמת קצת פסיכית כמו שנורית אומרת, אבל אני לא יכולה לא לשים לב. כי כשתמי חושדת בי שאני מנסה לקחת לה את רונן, זה לא כמו שהיא חושדת בנורית. חשד בי אינו דומה לחשד בנורית. היא רואה בי ערביה המנסה לפתות בחורים יהודים. היא חושבת שזוהי הסיבה שבגללה באתי ל"ארזים". אבל רונן לא ילך איתי. כי הוא לא ילך עם ערביה. לא ילך עם ערביה.

לא יכולתי להסביר דברים אלה לנורית, כי חשדתי בנורית שלא תהיה מסוגלת להבין אותם. נורית בעלת הצמות. נורית שהלימודים בכלל לא מעניינים אותה. שרק רוד סטיוארט יושב בראש שלה. נורית הבלונדינית היפהפיה. אולי באמת היה רונן מעדיף אותה על תמי?

"יללה", היא אמרה, "בואי נחזור".

חזרנו לחדר. בדרך פגשנו את אודי המדריך. אודי ביקש מנורית להשאיר אותו ואותי לבד. נורית לא התעקשה. היא

דילגה על המדרגות ונבלעה בחדר, ואנחנו נשארנו בחוץ מתחת לפנס. הייתי עייפה והרגשתי את עצמי מותשת כמו אחרי מאמץ פיסי קשה. אודי שאל אותי מה מעיק עלי.

"זה בסדר", אמרתי, "עכשיו כבר שום דבר. הכל עבר".

"בכל זאת", הוא התעקש.

"זה באמת עבר", חזרתי.

הוא נשען על מעקה המדרגות.

"תראי נאדיה", אמר, "הרי זה לא יכול להיות שלא יהיו לך בעיות מיוחדות. הרי אנחנו לא יכולים להתעלם מהמצב העדין שלך בפנימיה. אז אני מציע שנברר את הדברים. לא כדאי להחזיק אותם בבטן".

שתקתי. אודי הוציא חפיסת סיגריות מכיס החולצה שלו, ומשך אחת והדליק אותה.

"תמי סיפרה לי בדיוק מה היא אמרה", המשיך, "היא באמת מצטערת. לא עלה בדעתה שכך תפרשי את הדברים שלה. את יודעת, זה פשוט נפלט".

"אני יודעת", אמרתי.

"את מאד סגורה", אמר אודי, "קשה להגיע אליך".

"ככה אני רגילה", ניסיתי לחייך, "ואתה באמת לא צריך לדאוג".

אבל אודי בכל זאת ניסה להביא אותי לידי כך שאספר לו מה מעיק עלי. לא סיפרתי. לא חזרתי על הדברים שאמרה לי תמי. לא יודעת למה. פשוט לא הייתי מסוגלת. מה אני יודעת עליו בכלל? האם אני מכירה אותו? האם מישהו יכול להבטיח לי שהוא שונה ממנה? בתור מדריך עליו להיות שונה. זה קשור בתפקיד. הוא לא ירשה לעצמו לדבר כמוה. אבל בתוכו? האם בתוכו אינו חושב עלי בדיוק באותם מושגים? ערביה. ערביה מכפר במשולש. ערביה שהחליטה להיות משכילה. סתם ערביה אחת.

בסוף הוא התייאש. ברך אותי בלילה טוב, ואני ברכתי אותו. נכנסתי לחדר ולא הבטתי בתמי. לקחתי את הפיג'מה שלי ויצאתי לשירותים להתלבש. אחר כך נכנסתי למיטה וכיסיתי את ראשי בשמיכה הדקה. הרגשתי צורך לבכות, אבל לא

בכיתי. במקום זה הכרחתי את עצמי לחשוב על הבית. על החופשה ההולכת וקרבה. על אבא. על אמא המבררת אורז במטבח. על החדר שלי ושל אחיותי. על ריחות הכפר. והמחשבות האלה עזרו. הקולות הידהדו באוזני, והריחות הציפו את נחירי, עד שנרדמתי.

פרק י״ט

אחרי אותה שיחה עם תמי, התחלתי להתרחק מרונן. בקושי ברכתי אותו לשלום. בהפסקות בחרתי להסתובב במקומות שבהם לא יוכל להבחין בי. שיעורים הכנתי רק ביחד עם רינת. בחדר כמעט שלא הייתי. כשרציתי לקרוא, מצאתי לעצמי פינות ניסתרות בגן. פינות אליהן לא הגיע רונן.

אבל הוא מצא אותי. הרגיש כנראה שאני מתחמקת ממנו, ויום אחד פשוט עקב אחרי. בלי שהרגשתי. וכשהתיישבתי מתחת לעץ ופתחתי את ספר התנ״ך כדי לחזור על הפרקים האחרונים שלמדנו, הגיח רונן מבין השיחים, ואמר:

״תפסתי אותך, נאדיה״.

חטפתי צמרמורת בגב.

״אה״, אמרתי, ״זה אתה״.

״את בורחת ממני כל הזמן״, אמר רונן.

״אני לא בורחת״, הכחשתי, ״אני פשוט לא רוצה צרות״.

״צרות?״ הוא צחק.

שתקתי.

״על איזה צרות את מדברת?״ שאל.

״אתה יודע היטב״, אמרתי.

הוא התיישב לידי.

״הרי החלטנו שאנחנו סתם ידידים״, אמר, ״אז איזה צרות יכולות לצמוח מזה?״

נאנחתי.

״כשאתה סתם ידיד של תמי או של נורית או של רינת, זה

דבר אחד" אמרתי, "כשאתה סתם ידיד שלי, פתאום זה הופך להיות לא סתם. פתאום כולם מסביב חוששים. פתאום כולם מסביב יודעים יותר טוב ממך לאן זה מוביל. פתאום כולם מרגישים חובה לשמור עליך. אז אני לא צריכה צרות".

הוא חייך.

"בחייך, נאדיה", אמר, "את חושבת שאני רוצה בסתר ליבי להיות חבר שלך?"

הסמקתי.

"לא אמרתי את זה", מילמלתי.

הוא חיבק בזרועותיו את ברכיו.

"אני רוצה להגיד לך משהו עלי", אמר, "אני בחור רציונלי. לא עושה שטויות. אני גם לא אחד כזה שמתאהב. אצלי הכל עובד לפי ההיגיון. אם אני מתעסק עם מישהי, זה בשביל הכיף, לא בשביל הצרות. אז אין לי מה לעשות? בחייך, נאדיה, זה מה שאת חושבת עלי?"

"אני לא אמרתי שזה מה שאני חושבת עליך", ניסיתי להיות רגועה.

הוא צחק.

"אל תחשבי שאמין לא בא אלי להזהיר אותי", אמר.

"אמין?"

"מה שאת שומעת".

"מה פתאום אמין?"

"את שואלת אותי?" רונן פשט את רגליו לפנים, "כנראה חשב שזה ענין גם שלו. הוא הסביר לי שאצלכם זה לא מקובל. בת בגיל שלנו לא מסתובבת עם בן. יהיו צרות, הוא אמר לי. יהיו לי צרות עם המשפחה שלך. עם הדודים ועם האחים שלך. אצלכם, הוא אמר, הכבוד שלך הוא לא רק ענין שלך אלא של כל המשפחה. אז אני הסברתי לו שאין בינינו כלום. סתם ידידים וזהו".

"אתה רואה", אמרתי, "אי אפשר להיות סתם ידידים".

"אפשר", אמר רונן, "אני מצפצף על אמין ועל השטויות שלו".

סגרתי את ספר התנ"ך שהיה פתוח לידי.

"אמין לא מדבר שטויות", אמרתי.

"את רוצה להגיד שאת חושבת כמוהו?" שאל.

עצמתי את עיני.

"אני לא חושבת כמוהו, אבל רוב החברים שלי והקרובים שלי חושבים כמוהו", ונאנחתי, "וחוץ מזה, הרי בעצמך אמרת, אתה עושה דברים כדי להנות מהם. איזו הנאה גורמת לך הידידות הזאת?"

הוא צחק.

"אני משתגע להכיר אותך", אמר, "לדעת מה באמת את חושבת".

"בשביל מה?" שאלתי.

"לא יודע", אמר, "זה מין שיגעון. אולי מפני שאני בטוח שאת מסתירה המון דברים. שאת לא אומרת מה שאת חושבת. שאולי בעצם את בכלל שונאת אותנו – את היהודים".

"אני לא שונאת אתכם", אמרתי.

"זה מה שאת אומרת", אמר רונן.

שתקתי. הוא הישיר את מבטו לתוך עיני.

"תגידי את האמת", אמר, "איך זה יכול להיות שאת לא שונאת אותנו. איך זה יכול להיות?"

"אני לא שונאת אתכם", חזרתי ואמרתי.

"את שקרנית", התעצבן רונן, "עמוק בתוך הלב שלך היית מאד רוצה שלא נהיה כאן בכלל. שהמדינה הזאת תהיה שלכם. שבית הספר הזה יהיה שלכם. אני בטוח בזה".

קמתי.

"אני לא קיצונית כמו שאתה חושב", אמרתי, "בראש שלי יש לגמרי דברים אחרים. וחוץ מזה, כמו שאתה רציונלי, גם אני רציונלית. אני לא רוצה דברים בלתי אפשריים. אני חיה במציאות מסויימת".

רונן קם גם הוא.

"אני לא מאמין לך", אמר.

"אתה לא חייב להאמין", אמרתי אני.

רציתי להתרחק ממנו, אבל הוא חסם לי את הדרך.

"חכי רגע", אמר, "אל תברחי. תסתכלי עלי טוב. טוב טוב.

את רואה אותי? בעוד ארבע שנים אני אתגייס לצבא. תסתכלי טוב. ואני אחד כזה שמתכוון להתגייס ליחידה מובחרת, הנועזת ביותר. את מבינה את זה? אני אתגייס לאיזושהי סיירת. ומה יקרה אם תפרוץ מלחמה? מה יקרה אז? באיזה צד תהיי? בצד שלי, או בצד השני?"

"עזוב אותי", אמרתי לרונן.

"את מפחדת להגיד שאת שונאת אותי בגלל שאני יהודי ובגלל שאני אולי קצת קיצוני, ובגלל הכל" אמר רונן.

שתקתי.

"אני רוצה שתגידי את זה!" אמר.

נשכתי את שפתי.

"אתה יודע מה?" אמרתי, "אני באמת לא מבינה אותך. אם אתה כל כך בטוח שאני שונאת אותך, למה רצית להיות ידיד שלי. למה עשית לי הצגות כאלה? למה העמדת פנים כאילו אתה כל כך אחר. כל כך חביב. כל כך לא קיצוני?"

הוא גיחך.

"לא יודע", אמר, "אולי בגלל שאת יפה כל כך", ואחר כך תלש גבעול ירוק מבין עלי השיח, ותקע אותו בין שיניו, "אולי בעצם הייתי מת להתחיל איתך" הוסיף, "אבל אני באמת לא צריך צרות" ופתאום הפנה ככה את גבו אלי, והתחיל להתרחק לעבר הביתן שבו היו חדרי הבנים.

חלק שלישי – עזיזה

פרק כ'

בכל התקופה, עד לחופשה הראשונה, החלפתי עם תמי רק מִלים ספורות. המשכנו להתגורר באותו חדר, אבל הידידות שהתחילה לצמוח בינינו, נבלה. אני המשכתי להקדיש את רוב זמני הפנוי ללימודים, ותמי המשיכה להעדר מהחדר בכל הזדמנות. לעיתים, אפילו אחרי כיבוי אורות, היתה יוצאת, ונורית לחשה לי שהיא מתגנבת לחדרו של רונן.

לא שאלתי שאלות. כשנתקלתי ברונן ובתמי בדרך לחדר האוכל, הייתי מפנה את ראשי לצד השני. במסדרון שלנו דיברו על כך שהם חברים. הזוג הראשון של המחזור, ואחריו יבואו בוודאי זוגות נוספים. אבל נורית צחקה. חברות כזאת, כך אמרה לי, לא מחזיקה הרבה זמן מעמד. כי לא מתגעגעים, אמרה נורית, ומדבריה הבנתי שלפי דעתה אהבה ללא געגועים היא אהבה פגומה.

"קחי למשל אותי", אמרה לי נורית, "את יודעת איך אני מחכה לחופשת ראש השנה?"

"גם אני מחכה", הודיתי.

"כן", אמרה נורית, "אבל את מתגעגעת הביתה, ואני מתגעגעת ליריב".

שתקתי.

"סיפרתי לך פעם על יריב?" היא שאלה.

"לא", אמרתי.

"יריב הוא החבר שלי", אמרה נורית, "החתיך של חיפה".

חייכתי.

״רוצה לראות תמונה?״ שאלה נורית.

״כן״, אמרתי.

היא חיטטה במגירה שלה, ואני חשבתי: כמה מוזר, דווקא עם נורית אני מרגישה הרבה יותר נוח. דווקא מפני שהיא פשוטה כזאת. דווקא מפני שבהתחלה הגיבה כמו שהגיבה. לא רצתה לגור עם ערביה בחדר בגלל כל הדיעות הקדומות. דווקא מפני שאיננה מנסה להיות ליברלית כזאת. לכן, כשאני נמצאת בחברתה, אינני מרגישה את עצמי כמו אובייקט למחקר ולבדיקה. תמי רוצה ללמוד אותי. ללמוד את הערבים. להרחיב באמצעותי את אופקיה. רונן רוצה לנבור במחשבותי הכמוסות כדי להיות בטוח שכל אותן השערות שהיו לו בקשר לערבים הן נכונות. אולי כדי להצדיק את שאיפתו להתגייס לצבא ליחידה הקרבית ביותר, ולהלחם. ורק נורית מסוגלת לשכוח את זה שאני ערביה. לדבר אתי סתם. להתעניין בי הרבה פחות מחבריה. וגם להתעלם ממני, כשהיא טרודה בעניינים אחרים.

נורית הוציאה את התמונה של יריב. בגאוה הגישה לי אותה. התבוננתי בתמונה. ראיתי נער מגודל שערות. יחף. לבוש חולצה ששרווליה נתלשו ממנה. מחזיק גיטרה. עגיל נעוץ באוזן אחת שלו. עגיל גדול. ומכנסי הג׳ינס שלבש מקושטים בטלאים.

״מה את אומרת?״ שאלה נורית.

״מוזר״, אמרתי.

״למה מוזר?״ היא שאלה.

״ככה״, משכתי בכתפי, ״אצלנו בכפר לא מתלבשים ככה״.

נורית צחקה.

״הלבוש הזה מבטא את הלך המחשבה שלו״, הסבירה לי, ״הוא לא מתלבש ככה סתם״.

שתקתי.

״יריב הוא זרוק״, אמרה נורית.

״זרוק?״ שאלתי.

״את לא יודעת מה זה זרוק?״ היא התפלאה.

״לא״, אמרתי.

נורית ניסתה להסביר לי, אבל ניכר היה בה שקצת התקשתה. אמרה שיריב החליט לצאת מהמירוץ המטורף של החברה הבורגנית. הוא לא רוצה לחיות כמו שההורים שלו חיים. הוא רוצה לחיות בשקט ולהנות מהדברים הכי פשוטים שיש. שמש. ים. שמים. כוכבים. רוח. ילדים. אהבה. יין. קצת סמים. הוא לא רוצה מישרה מכובדת. לא רוצה להתחשב ב״מה יגידו השכנים״. רוצה לחיות לפי הלב שלו ולא לפי הכללים שמישהו קבע. לא רוצה התקף לב בגיל ארבעים. לא רוצה לצעוק כל היום על הילדים שלו. בגלל זה הוא מתלבש ככה. כי זאת מחאה. הוא רוצה להראות לכולם שהוא מצפצף על הכללים המקובלים של החברה.

נורית עצרה לרגע, ואחר כך נשמה עמוק.

״יריב רוצה לחיות לאט״, אמרה.

״מוזר״, חייכתי.

״למה?״ שאלה.

״כי דברים דומים כבר שמעתי פעם מבחורה שבאה מדנמרק. היא התחתנה עם בחור אחד מהכפר שלנו. היא הסבירה לי למה החליטה לעזוב את העיר שלה ואת המשפחה ואת הכל, כדי לבוא לישראל, ודווקא לכפר ערבי״, חייכתי קצת במבוכה, ״כי בכפר שלנו, כך היא אמרה, לא רצים. לא ממהרים. שותים קפה בנחת, משוחחים. נהנים מכל הדברים הפשוטים האלה שאת הזכרת״.

נורית קימטה את מצחה כאילו התעמקה בדברים שאמרתי.

״הבחורה הזאת אומרת״, המשכתי, ״שהמקום שבו הכי טוב לחיות הוא כפר ערבי״ ושוב חייכתי במבוכה.

״אף פעם לא חשבתי על זה״, אמרה נורית.

״את יכולה לבוא פעם לבקר״, אמרתי לה, ״אני מזמינה אותך. תראי שאצלנו באמת לא רצים אחרי שום דבר. יש זמן. יושבים בחוץ. שותים קפה. כמעט כל המשפחה גרה במקום אחד. סבא, ואבא והדודים...״

נורית משכה צמה אחת לפנים והתעסקה בה באצבעותיה.

״אני אציע ליריב״, אמרה.

״גם אותו אני מזמינה״, אמרתי.

"ולא יהיה איכפת, נגיד להורים שלך, שהוא מתלבש ככה?" שאלה בחשש.

"הוא יכול להתלבש איך שהוא רוצה", אמרתי, "אצלנו בכפר תוכלי למצוא כל מיני טיפוסים. יש שמרנים ויש מודרנים. החברה הכי טובה שלי, למשל, לא תעלה בדעתה ללבוש ג'ינס כמוני. אם היא לובשת מכנסיים, זה רק מתחת לשמלה".

נורית חייכה.

"אף פעם לא סיפרת לי שיש לך חברה טובה", אמרה.

"יש לי", אמרתי, "קוראים לה עזיזה".

"גם לי יש חברה טובה בבית", אמרה נורית, "והחבר שלה הוא החבר הכי טוב של יריב. אנחנו מין רביעיה כזאת, את יודעת, הולכים ביחד לסרטים. נוסעים לים. יוצאים לטיולים". ופתאום הרימה את ראשה, הפנתה את מבטה לתיקרה ואחר כך חזרה ונעצה אותן בי, "מה תעשי בחופשה שלך?" שאלה.

"אהיה בבית" אמרתי.

"כן, אבל מה תעשי?" שאלה.

"שום דבר מיוחד", אמרתי, "אעזור לאמא לבשל, אסתובב עם עזיזה. נשוחח. אקרא ספרים. אספר לאבא על בית הספר. אבא שלי כמו שראית, אינו שייך לשמרנים שבכפר. עובד קשה. הוא הראשון שהכניס לכפר שלנו חממות לגידול תות. ויש לנו גם שטחים גדולים. הוא מטפל בחקלאות של המשפחה, אבל כשיש לו זמן הוא קורא הרבה. הוא עודד אותי לצאת ללימודים מחוץ לכפר. לדעתו גם אנחנו צריכים להתקדם עם הזמן".

נורית החזירה את צמתה לאחור.

"ולא תלכי לשום סרט?" שאלה.

"אצלנו בכפר אין בית קולנוע", אמרתי לה, "ולחדרה אני אף פעם לא נוסעת בערב לראות סרט. זה לא מקובל".

היא נראתה מופתעת.

"אז את לא רואה סרטים בכלל?" שאלה.

"אני רואה סרטים בטלוויזיה", אמרתי.

אחר כך נכנסה תמי והשיחה הסתיימה. תמי סיפרה לנורית

שהיא לא נוסעת הביתה לחופשה אלא לרונן, ונורית סיפרה לתמי שהזמנתי אותה ואת יריב לבוא לבקר בכפר שלי בחופשה. ניגשתי לארון הבגדים והתחלתי לארוז. שלושה ימי חופשה מלאים בבית היו לפני, ועוד חצי יום לפניהם, וחצי יום אחריהם. האם זו אינה סיבה להיות נרגשת ומאושרת?

פרק כ"א

כשעליתי לאוטובוס הנוסע מחדרה אל הכפר שלי, הייתי בטוחה שאמצא בתוכו כמה אנשים מוכרים. חלפתי על פני הספסלים, ולא מצאתי אף אחד. כאילו קרה משהו ולי לא הודיעו. כאילו אף אחד לא יצא הבוקר מהכפר, ולכן אף אחד לא חוזר אליו. מה קרה?

התיישבתי בסוף, ליד החלון, והתחלתי לדאוג. האם יכול להיות שאירע אסון, ולי לא הודיעו עליו? למה לא הודיעו? הרי יש טלפונים בפנימיה. הרי יש לנו טלפון גם בבית?

הבחור שהתיישב לפני החזיק עיתון מגולגל בכיס מכנסיו הקצרים. היה לו שפם ענק ולפי מראהו יכולתי לנחש שהוא חבר באחד מקיבוצי הסביבה. בליבי התפללתי שיוציא את העיתון מהכיס ויתחיל לקרוא. אבל הוא דווקא פיהק פיהוק רחב והשעין את ראשו לאחור, כמו התכוון להרדם. ואז לא הייתי מסוגלת עוד להתאפק, ושאלתי אותו אם איכפת לו לתת לי לעיין בעיתון שלו. הבחור חייך. למה שיהיה לו איכפת, שאל אותי, הרי בלאו הכי אין מה לקרוא. כל יום אותו דבר. כל יום אותן שטויות. בעיות כלכליות. לבנון. נמאס כבר לשמוע.

לקחתי ממנו את העיתון ועיינתי בו. בבית התרגלתי לעיין בעיתון בעברית. בכפר אנחנו קוראים עיתונים בערבית ובעברית, אבל בפנימיה לא היה לי זמן לקרוא עיתון בכלל. חלפתי בעיני על פני הכותרות. לא מצאתי שום דבר. הבחור צדק. שוב בעיות כלכליות. שוב השאלה אם צה"ל יצא מלבנון

או לא. שוב הפגנות נגד הממשלה המשאירה את הצבא בלבנון. על הכפר שלי לא נכתב דבר.

סתם דאגתי. מה פתאום שיקרה משהו? הכפר שלי הוא כפר שקט. אין הפגנות. אין כמעט פעילות פוליטית. רוב האנשים הם עובדי אדמה פשוטים שמקבלים את המציאות כמו שהיא ולא מעלים בדעתם שיש להם יכולת לשנות משהו. תמיד סומכים על אחרים. תמיד מאמינים שהאחרים יודעים דברים טוב יותר.

הכביש התפתל בין הגבעות. מכונית קטנה בצבע כחול עקפה אותנו. התרוממתי ממקומי. זאת היתה המכונית של הרופאה שלנו. דוקטור נג׳לה עבסי. רציתי לנפנף לה. לצעוק לה, שתדע שנאדיה נמצאת באוטובוס, חוזרת הביתה לחופשה. אבל המכונית של נג׳לה נסעה במהירות, ונעלמה. ואני נותרתי במקום שלי בתוך האוטובוס, מאחורי הקיבוצניק בעל השפם.

אחר כך נכנסנו לתוך הכפר, ולבי התחיל לפעום ביתר מרץ, מרוב התרגשות. הריחות המוכרים חדרו מבחוץ אל תוך האוטובוס ואל תוך נחירי. שאפתי אותם עמוק. הנה הילדים היחפים. הנה הקיוסק מול תחנת האוטובוס. וחממות התות. והגפנים. בתי האבן. אני בבית שלי.

הנהג עצר את האוטובוס. הרגשתי פיק ברכיים כאילו אני חולה. כאילו חזרתי מעולם אחר, מנסיעה לחוץ לארץ. כאילו לא הייתי כאן במשך שנים, והנה אני מגלה לתדהמתי שהכל נשאר בדיוק אותו דבר. כלום לא השתנה. ומיד חשבתי: איזו טיפשה את נאדיה, מה כבר יכול להשתנות במשך שלושה שבועות?

רצתי הביתה. המזוודה היתה כבדה, ובכל זאת רצתי. את כל הספרים לקחתי אתי הביתה כדי לחזור ולשנן. וגם כמה בגדים, כדי לכבס אותם בבית. כדי שיהיה להם הריח של הבית ולא הריח של המכבסה של הפנימיה.

הדלת היתה פתוחה. דילגתי על שתי מדרגות בבת אחת.

״אמא!!!״ צעקתי.

אמא לא ענתה לי. במקומה יצאה מהמטבח דודה שלי, אשתו של אחיו של אבא. ניגבה את ידיה הרטובות ומיהרה לנשק אותי. רציתי לבכות מרוב התרגשות.

"איפה אמא?" כבר נבהלתי.
"הלכה למרפאה", אמרה לי הדודה.
"למרפאה?" נבהלתי.
"עם חסן", אמרה, "שום דבר רציני. דלקת עיניים".
נכנסתי אל החדר שלי ונשכבתי על המיטה. אויר קריר בבית. המון אויר. תיקרה גבוהה, ושטח גדול. כל כך שונה מהחדר ב"ארזים". כל כך מרווח. חדר שאפשר לנוע בו בחופשיות. חדר שבו הקירות לא סוגרים עלייך. לא חונקים אותך. ואם את זזה צעד אחד, אינך נתקלת באיזשהו רהיט. חדר שבו צריך לצעוד מהמיטה אל השולחן, ואי אפשר להושיט יד כדי לקחת את הספר שהנחת עליו לפני ששכבת לישון.

הדודה שלי באה והתיישבה על המיטה של לוטפיה, רצתה לדעת בדיוק איך זה שם בפנימיה ההיא. אמרתי שהכל בסדר, ושאלתי על הבית. בבית לא השתנה שום דבר, היא אמרה. כולם בריאים. סבא יצא לתפילה במסגד ויחזור עוד מעט. אבא נסע לחדרה לסדר משהו בבנק. עזיזה מסרה לי שתגיע אחרי הצהריים. במשך השבוע האחרון הגיעה אלינו כל יום לברר בדיוק מתי אני באה.

חייכתי לעצמי. פתאום, אני לא יודעת למה, דימיתי שאינני נאדיה, אלא נורית. פתאום רציתי לברר לעצמי איך יראה הכפר שלנו בעיניה. מה תחשוב? זה היה מוזר. הנה לפני כפר ערבי. בית אבן גדול שבו מתגוררים ביחד סב קשיש בקומה העליונה, לידו דוד ובני משפחתו ולמטה משפחה נוספת, המשפחה שלנו. ובבית ממול, עוד דוד. ובבית מאחור, עוד דוד. חמולה. כולם בנו סביב ביתו של סבא.

ועוד חשבתי: הנה הגיע יום ששי. סבא שלי הניח כפיה לבנה על ראשו, מקל בידו והלך אל המסגד להתפלל. לבוש גלימה. ערבי טיפוסי כמו שהיהודים רואים בדימיונם כשמישהו מזכיר להם ערבי. ולעומתו, אבא שלי, בכלל שכח שיום ששי היום. איש עסקים חילוני מודרני. נסע לבנק, כי מחר יהיו הבנקים בחדרה סגורים בגלל השבת. נסע במכונית הפיג'ר־סטיישן החדשה שלו. וליד הבית חונה טרקטור, גם הוא חדש. בבקרים, משכים קום כדי לפזר את הפועלים השכירים בשטחים של

המשפחה. אחר כך מטפל במשלוחי התוצרת החקלאית. ופעמיים בשבוע יש לו עניינים בבנקים. הוא קורא עיתון בכל יום, לא מחמיץ אף ידיעה כלכלית. בקיא בכל. יודע מה כדאי לגדל ומתי, והיכן למכור. איש מודרני. ובכל זאת ערבי גאה. אוהב את השפה והתרבות. מעריך את האיסלם. מכבד את אנשי הדת.

האם כך באמת היתה רואה נורית את הדברים, הרי ראיתי איך התפלאה כשאבא שלי הגיע ל"ארזים". או שמא אני טועה? ובכלל, מה פתאום אני מנסה לראות את הכפר שלי בעד העיניים שלה, ולא בעד העיניים שלי? הרי אינני נורית. אני נאדיה. אני אוהבת את הכפר שלי, ויש לי גם ביקורת עליו. אני אוהבת את האנשים כאן, אך גם עליהם יש לי ביקורת. הייתי רוצה לשנות. הייתי רוצה שיטפחו קצת יותר את המקום. שיהיה דשא. שתהיה תאורה. שיהיו לילדים מגרשי משחקים מסודרים. שלא הכל יתנהל רק לפי מה שהזקנים קובעים. אפילו השלטון של החמולות נראה לי פתאום בעייתי.

אמא חזרה מהמרפאה עם חסן, אחי הצעיר. חיבקה אותי ומרוב התרגשות הזילה דמעה. הרחיקה אותי ממנה כדי לבדוק אם נשארתי אותה נאדיה שלה. ושוב קרבה אותי. ושוב נשקה על לחיי. ושוב הרחיקה.

"הכל בסדר?" שאלה.

"הכל בסדר גמור", אמרתי.

"את מסתדרת שם?" שאלה.

"אני מסתדרת מצויין", אמרתי, "רק בלימודים קצת קשה".

"יש לך חברות נחמדות?" שאלה.

"כולם באמת בסדר", אמרתי, כי לא רציתי להיכנס לפרטים, "וגם אני. וגם המורים. אין בעיות, אמא".

היא תפסה אותי בידי ומשכה אותי אל המטבח. היה עליה לברור אורז לארוחת הצהריים. התיישבנו שתינו ליד הקערה, היא מצד אחד ואני מצד שני, ואני סיפרתי. סיפרתי על תמי ועל נורית. סיפרתי על הלימודים. סיפרתי על המעבדות. אמרתי שלאט לאט אני מסתגלת לשפה. ואמא ברכה את אללה על כך שנותרתי אותה ילדה טובה. בית הספר ההוא, היהודי, לא שינה אותי, בינתיים.

עד שבאה עזיזה והוציאה אותי מהמטבח. שאלה אם היא מפריעה, ואמא חייכה ואמרה שזה בסדר. אנחנו יכולות לעזוב אותה לנפשה, וללכת לטייל. בוודאי יש לנו על מה לדבר, אמרה אמא. בוודאי התגעגענו זו לזו.

משכתי את הנעליים שלי שהיו מונחות מתחת למיטה, ונעלתי אותן, ואחר כך יצאתי עם עזיזה לטייל בכפר, וחשבתי לעצמי: איזו הרגשה מוזרה להיות בבית. להיות שייכת. להיות אחת מכולם, ולא כל הזמן יוצאת דופן.

פרק כ"ב

"את נראית בדיוק אותו דבר", אמרה עזיזה.

צחקתי.

"מה חשבת?" שאלתי, "שאראה אחרת?"

"הייתי בטוחה שתשתני", אמרה.

משכתי בכתפיים. רציתי להגיד: מה פתאום שאשתנה? הרי אני בסך הכל לומדת שם ולא יותר. אבל לא יכולתי לומר את המשפט הזה, מפני שתחושה מוזרה עצרה בעדי. הבטתי בעזיזה, ופתאום, כמו קודם בבית, התעורר בי צורך זר לנסות לראות אותה מעיניה של נורית או מעיניה של תמי, או מעיניו של רונן. היא לבשה מכנסיים ארוכים כהים, ומעל המכנסיים שמלה בעלת פסים. שערותיה היו מסורקות לאחור, ולרגליה נעלה נעליים ישנות. לא נעלי ספורט כמו אלה שלובשות הבנות בפנימיה. נעליים אחרות, מחודדות ושטוחות. ערביה. עליה הן היו אומרות שאי אפשר לטעות בה. כך הן נראות. לא מתקדמות עם הזמן. ואז היתה נורית בוודאי שואלת: איך את יכולה להיות חברה שלה?

עד היום, בכלל לא שאלתי את עצמי שאלות כאלה. היינו שתי בנות שיש ביניהן הבנה. בכלל לא שמתי לב להבדלים. אז מה אם היא לובשת שמלה על מכנסיים, ואני מעזה ללבוש מכנסי ג'ינס? האם הלבוש הוא זה שיוצר את הפער בין אנשים?

אבל תמיד, באיזושהי פינה חבויה בלב, ידעתי שזה לא רק הלבוש. עזיזה היא באמת אחרת ממני. הבית שלה הרבה יותר

מסורתי מאשר הבית שלי, ואבא שלה רואה את העולם לגמרי אחרת מאבא שלי. את האדמות שלו הוא ממשיך לעבד בשיטות הישנות. לא מנסה להתקדם. לא מחפש חידושים. מדוע להכפיל את התוצרת, אם מה שהוא מוציא מהאדמה מספק אותו? מדוע להכניס מיכון לחקלאות? האם עלינו לחקות את כל מה שהיהודים עושים? הוא שואל.

את עזיזה לעולם לא היו שולחים לפנימיה יהודית. בנות צריכות ללמוד, אומר אבא שלה, אבל לא יותר מדי. בנות צריכות להנשא ולהיות נשים טובות, ולא להקדיש יותר מדי זמן למקצוע שלהן. ואם יש מחסור בבית, בבקשה, הן יכולות לצאת לעבוד בשדה. או בשדה של אחרים כדי להרוויח כסף. אבל קריירה? קריירה זה תחום לא לנשים.

כששמע אבא של עזיזה עלי, הוא לא הבין. פשוט לא תפס איך אבא שלי יכול לשלוח אותי מחוץ לכפר. מי ישמור עלי שם? איזה אב מוציא את הבת שלו מהבית? מי ערב לו שלא אקבל השפעה מוגזמת מהיהודים? ובכלל, בשביל מה? מה יצא מזה? איזה בחור ערבי ירצה להתחתן עם משכילה כמוני?

אבא צחק.

"אין לך מה לדאוג" אמר לי כשסיפרתי לו את הדברים שסיפרה לי עזיזה על אבא שלה, "היום ישנם הרבה ערבים משכילים בארץ, ויש להם מושגים אחרים".

ואני הצטרפתי לצחוקו:

"אני באמת לא דואגת", אמרתי.

והנה עכשיו, עזיזה ואני, זו מול זו. היא חושבת שלא השתניתי. אני יודעת שלא השתניתי, פרט לדבר אחד. פתאום נעשיתי כאילו מורכבת יותר. מנסה לראות את העולם לא מזוית צרה אחת, אלא משתי זויות. מעיני שלי, ומעיניהן של הבנות היהודיות. והתמונה שאני רואה, מקבלת מימד חדש. כאילו קודם היתה דו ממדית, ובבת אחת צברה עומק.

עזיזה הביטה בי.

"ספרי קצת", אמרה.

"מה יש לספר?" חייכתי, "כל הזמן אני לומדת".

"איך הבנות?" היא שאלה.

״יש כאלה, ויש כאלה, כמו בכל מקום״, השבתי.

״ואת מסתדרת איתן?״ שאלה עזיזה.

״אני מנסה״, אמרתי.

״והן לא פוגעות בך?״ היא ניסתה להכנס לפרטים.

שתקתי.

״את לא עונה״, אמרה עזיזה.

״אני לא עונה כי זאת שאלה מסובכת״, אמרתי. ״אפשר לפגוע מתוך כוונה, ואפשר לפגוע בלי כוונה. זה תלוי גם בפוגע וגם בנפגע. אני נפגעת הרבה פעמים, אבל אני לא בטוחה שהן מנסות לפגוע בי״.

עזיזה הביטה בי בחשדנות, ועצרה. ראיתי איך היא מכווצת את גבותיה. מנסה לרדת לעומקם של הדברים שאמרתי. משפילה את מבטה, ואחר כך חוזרת ונועצת אותו בי.

״את נשמעת כמו מישהו שמנסה לשכנע את עצמו שהכל בסדר״, אמרה, ״אני מאד מקווה שאת לא משפילה את עצמך ומתחנפת״.

לא זזתי. האם אני משפילה את עצמי? חשבתי. האם אני מתחנפת? האם עלי להכנס לויכוחים פוליטיים שלא יובילו לשום מקום? האם היה עלי לומר לרונן שאני שונאת אותו ואת היהודים? האם זו היתה האמת? האם אני שונאת אותם? האם הייתי רוצה שהם יגורשו מכאן?

״את שותקת״, אמרה עזיזה.

״אני יודעת״, אמרתי.

״למה?״ היא שאלה.

״אני חושבת על מה ששאלת״, אמרתי.

היא גיחכה.

״מה יש כאן לחשוב?״ שאלה, ״או שאת מתחנפת, או שאת לא מתחנפת!״ אמרה.

נאנחתי.

״זה לא כל כך פשוט, עזיזה״, אמרתי, ״זה הרבה יותר מסובך ממה שאת חושבת״ וללא קול, המשכתי בתוכי: אני לא מתחנפת אליהם אבל אני יודעת להעריך את הדברים הטובים אצלם. אני יודעת שישנם הרבה דברים שאני יכולה ללמוד

מהם. וגם אינני שונאת אותם. אני נולדתי כאן, בארץ הזאת, אל תוך מצב קיים. המצב הזה אינו טוב, אבל הוא נתון. אבא שלי אומר שהיהודים והערבים יכולים בהחלט לחיות ביחד, והוא עצמו מוכיח זאת בקשרים ההדוקים שיש לו עם היהודים. אחרים בכפר טוענים שזה בלתי אפשרי, ונאחזים באותה דוגמה. הנה הוא בעצמו. מתבולל. מנסה להיות כמו יהודי. מטשטש את ההבדלים. מתבטל בפניהם. מחקה אותם. משפיל את כבודו.

אולי כשאגדל אוכל לגבש דיעה כוללת. לא עכשיו, חשבתי לעצמי. עכשיו אני יודעת רק דבר אחד: נרשמתי ל״ארזים״ כי יש לי תוכנית לטווח רחוק. אני אהיה רופאה. וכדי ללמוד רפואה, עלי להרשם לאוניברסיטה העברית בירושלים. ובאוניברסיטה העברית בירושלים לומדים בעברית. לכן עלי להכין את עצמי וללמוד בבית ספר תיכון יהודי. כך יהיה ערך אחר לתעודת הבגרות שאקבל. זה הכל. לא באתי לשם כדי להתבולל. לא באתי כדי לנסות להיות יהודיה. באתי כדי ללמוד. כמה מרגיז שמשני הצדדים לא מבינים את זה, לא היהודים, וגם לא הערבים.

עזיזה ליטפה בשתי ידיה את שמלתה.

״את כן השתנית״, אמרה פתאום.

״כן השתניתי?״ תמהתי.

״אי אפשר לדבר איתך״, אמרה עזיזה. ״את חולמת. את כאילו בעולם אחר״.

״אני מצטערת״, אמרתי.

הגענו להצטלבות של שתי דרכים. עזיזה ניסתה למשוך לכיוון הבית שלה, אבל אני התנגדתי. בחרתי בדרך האחרת, המובילה אל המרפאה, מפני שקיוויתי לראות את נג׳לה הרופאה, כשתסיים את עבודתה. עזיזה ניסתה להתווכח. מה פתאום ללכת לדבר עם נג׳לה? שאלה. הרי היא איננה חברה שלנו.

אף על פי כן הלכה איתי. לא יודעת למה. אולי מפני שעדיין קיוותה לקבל ממני תשובות על שאלות שטרם שאלה.

פרק כ"ג

ישבנו בחוץ, ליד המרפאה וחיכינו לנג'לה שתסיים את עבודתה. בחדר הכניסה למרפאה היה עדיין תור של אנשים שחיכו להכנס ולהבדק, אבל התור הלך והתקצר. חיכינו בשתיקה. עזיזה היתה מהורהרת. גם אני לא דיברתי. חשבתי על כל מיני דברים. על עצמי. על הכפר. על "ארזים". על המסלול אליו נכנסתי, ההולך ומרחיק אותי גם מכאן וגם משם. האם אגיע למצב שבו ארגיש את עצמי בלתי שייכת. האמנם זהו הכיוון שבו אני מתקדמת?

אחר כך יצאה נג'לה. היא לבשה מכנסי ג'ינס וחולצה בהירה. בידה נשאה תיק. כשהבחינה בי, קרבה אלי וחיוך נפרש על שפתותיה.

"נאדיה!" קראה.

"שלום", אמרתי.

"מזמן לא ראיתי אותך כאן", אמרה.

"היא כבר לא נמצאת כאן", אמרה עזיזה במקומי.

"מה זאת אומרת לא נמצאת כאן?" שאלה נג'לה.

"אני לומדת בחוץ", אמרתי.

נג'לה הניחה את התיק שלה על האדמה והתיישבה לצידי. כעסתי על עזיזה בגלל הניסוח הקיצוני. למה היתה צריכה להגיד שאני לא נמצאת כאן? למה היתה צריכה להגיד את הדברים ככה, כאילו נטשתי איזו מערכה. כאילו ברחתי. כאילו הייתי אחראית על מישהו והותרתי אותו מאחור. כאילו הייתי

חייבת להישאר איתה כאן. כאילו עלי ללכת באותו מסלול שבו הולכת היא. שאותו בחרו בשבילה הוריה.
"לומדת בחוץ?" שאלה נג'לה.
"נרשמתי ל'ארזים'", אמרתי, "וגם לפנימיה. כי לא יכלו לארגן לי הסעה שתחזיר אותי כל יום הביתה" וחייכתי.
גם היא חייכה.
"נו?" שאלה, "ואיך את מסתדרת?"
"פחות או יותר", אמרתי.
"אני יכולה לתאר לעצמי", היא עצמה את עיניה לרגע, "בודאי יש לך בעיות בהיסטוריה, ובתנ"ך ובספרות. ואני יכולה גם לתאר לי שבמתמטיקה את מסתדרת יותר טוב. וגם בביאולוגיה ובאנגלית".
צחקתי.
"איך ידעת בדיוק?" שאלתי.
"מניסיון" אמרה היא, "אבל אני יכולה לנחם אותך. גם על השפה תתגברי. בהתחלה זה נראה כמו משימה בלתי אפשרית. אחר כך, מסתדרים. רק אל תתיאשי".
"גם את למדת בבית ספר יהודי?" קראתי, מפני שאת הפרט הזה לא ידעתי עליה.
"למדתי בבית הספר הריאלי בחיפה", אמרה נג'לה, "אבל לא בפנימיה. כל יום חזרתי הביתה. אני מתארת לי שמבחינה מסויימת היה לי הרבה יותר קל. אבל מבחינה אחרת, בוודאי היה יותר קשה. אז היו זמנים אחרים. היחס אלינו היה שונה. הרבה פחות פתוח".
"מתי זה היה?" שאלה עזיזה.
"לפני מלחמת ששים ושבע", אמרה נג'לה, "בדיוק בתקופת המלחמה הגעתי לבחינות הבגרות".
עזיזה קימטה את אפה בהסתייגות.
"לא מבינה למה אתן עושות את זה", אמרה, "אפשר לחשוב שמבתי הספר שלנו לא יוצאים חכמים. אפשר לחשוב שהם לא בתי ספר טובים".
נג'לה לא הקשיבה לדבריה. ניכר היה בה שפתאום הוצפה זכרונות. היא הביטה בי במבט עצוב.

״היה קשה מאד בזמן המלחמה״, אמרה, ״וגם לפני המלחמה. כל הזמן ציפו ממני לתגובות. כל הזמן נעצו בי מבטים. היא בטח מקווה שישראל תובס במלחמה, חשבו כולם. היא בטח מתפללת להצלחת הערבים. כל החיים שלי אזכור את הירידה למקלט. הירידה היחידה שלנו למקלט. ודווקא בבית הספר. את יודעת מה?״ היא חייכה חיוך נוגה, ״אף אחד לא אמר לי מילה. אבל כשנשמעה האזעקה וכולם רצו למקלט ואני ביניהם, ראיתי את הכעס בעיניים שלהם. כאילו מה פתאום זאת יורדת איתנו למקלט, הרי החברים שלה הם אלה שאולי מתכוונים להטיל עלינו פצצות״.

עזיזה קמה.

״ואתן, בכל זאת הולכות ולומדות בבתי ספר יהודים״, אמרה, ״שונאים אתכן, ואתן נשארות. איפה הכבוד שלכן, איפה?״

״אני לא חושבת שבדיוק שונאים אותנו״, אמרה נג׳לה.

״בטח!״ קולה של עזיזה היה מלא בוז, ״אז מה, לא שונאים? בטח ששונאים. ואם תצליחו בלימודים ישנאו אתכן עוד יותר. ככה זה בעולם. רק אתן מנסות להתעלם מהעובדות. מנסות לברוח. מנסות ליפות. אבל אני לא מאמינה. לא מאמינה!״ והיא הרימה את קולה בכעס רב.

נג׳לה קמה.

״ישנן הרבה בעיות בארץ הזאת בין הערבים ליהודים״, אמרה, ״ואני לא יודעת איך לפתור אותן. אני חושבת שהרבה אנשים נמצאים באותו מצב כמוני. מכירים בבעיות, אבל לא מוצאים להן פיתרון״ והיא הפסיקה רגע, כאילו חיפשה מילים שיבהירו את כוונתה, ״לעומתם ישנם אחרים שנדמה להם שהם כן יודעים איך לפתור את הבעיות, והם מנסים לפתור אותן. מנסים למצוא דרך. לאלה מגיע כבוד, וגם לאחרים מגיע כבוד. אני לא רואה פתרונות גדולים. אותי תמיד הטרידו הבעיות הקטנות. לכן הלכתי ללמוד רפואה. לכן אני באה הנה כדי לטפל בחולים. הרפואה כאן בישראל מאד מתקדמת. למה שלא נלמד מהיהודים את הדברים המועילים?״

עזיזה משכה בכתפיה.

״אפשר ללמוד רפואה בחוץ לארץ!״ אמרה.

״אפשר ללמוד רפואה בחוץ לארץ, ואפשר ללמוד רפואה בירושלים״, השיבה לה נג׳לה, ״אני נולדתי בחיפה. גדלתי כאן. למה לי לנסוע לאיטליה אם קיבלו אותי לבית הספר לרפואה בירושלים?״

״עזיזה חושבת שאני מושפעת מהיהודים״, אמרתי, ״היא חושבת שהשתניתי״.

נג׳לה צחקה.

״היא תהיה מושפעת מהם, והם יהיו מושפעים ממנה״, אמרה לעזיזה. ״כל זמן שהמערכת נשארת בין אדם לאדם, אני חושבת שהבעיות הן הרבה יותר קטנות ממה שאנחנו חושבים. רק כשקורה משהו, ופתאום את מפסיקה להיות נאדיה ומתחילה להיות ערביה, והם מפסיקים להיות זה וזה, ומתחילים להיות יהודים ככלל, משתנה המצב לרעה. וכשהוא משתנה לרעה, הוא משתנה משני הצדדים. פתאום גם את לא מרגישה את עצמך רק כמו נאדיה, אלא כמו ערביה. זה לא בא רק מצדם״.

עזיזה בעטה באבן.

״לא תצליחו לשכנע אותי״, אמרה עזיזה, ״בעיני היהודיות הן מופקרות, ואני לא מבינה איך נאדיה יכולה להתחבר איתן. פשוט לא מבינה. מה אתן חושבות, שאני חיה בעולם סגור? שאני לא רואה אותן? איך הן מתלבשות. איך הן מדברות. איך הן מתחבקות היום עם בחור אחד ומחר עם בחור אחר. בלי טיפה של כבוד. בלי שום יחס למשפחה. ככה צריך לחיות? זו הדוגמה שאנחנו צריכות לקחת?״

נג׳לה הציצה בשעונה.

״את מדברת בכלל על משהו אחר״, אמרה.

״אני מדברת על אותם דברים שאתן מנסות להתחמק מהם״, אמרה עזיזה.

נג׳לה חייכה.

״אם היה לי זמן, הייתי מנסה להסביר לך באריכות שאפשר לחיות וללמוד עם יהודים ובכל זאת לא לקבל מהם את אותם דברים שלא רוצים לקבל, אבל לצערי אני ממהרת״, והיא חזרה והציצה בשעונה, למרות שכבר ידעה בדיוק מה השעה, ״לכן

אגיד לך רק דבר אחד, עזיזה. מרחוק נראים הדברים שונים לגמרי ממה שהם באמת. רק מי שעבר בעצמו את החויה, מבין עד כמה ניתן לחיות איתה ולעמוד בה". אחר כך נטלה את התיק שלה, הניחה את כף ידה על שכמי, וקרצה לעברי: "את זקוקה להרבה כוח וסבלנות", אמרה, "ואל תתפסי ליאוש גם ברגעים הקשים. עשית לפי דעתי צעד נכון, נאדיה, והעצה היחידה שאני יכולה לתת לך היא, שבאותם רגעים קשים, שעוד יגיעו, אל תשכחי שישנם זמנים שבהם בן אדם חדל להתקיים בתור יחיד ומתחיל להתקיים בתור חלק מעם. אלה הן שעות קשות מאד. אבל הן עוברות. תקחי נשימה עמוקה וארוכה, ותמתיני בסבלנות. ותמיד כדאי לך לזכור שאת אמנם ערביה, אבל את גם נאדיה!". מבלי להמתין לתשובה שלי, הפנתה לעברי את גבה, והחלה לפסוע לעבר המכונית שלה, שחנתה מול המרפאה. נכנסה, התניעה והתרחקה.

פרק כ"ד

בערב, ליד השולחן, סיפרתי לאבא על השיחה שהיתה לי עם נג'לה הרופאה. הוא הקשיב לי בשקט, מקמט את מצחו כאילו מנסה להכין תגובה. כשסיימתי שתק. ראיתי בעיניו שהוא מהסס. כמו לא ידע אם מותר לו לומר לי בדיוק מה הוא חושב, או שמא עליו לסנן את דבריו, למעני. כדי שיהיה לי קל יותר. כדי שאהיה מסוגלת להמשיך בדרך שבה בחרתי.

מהמטבח בקע קולה של אמא. היא שרה. כבר סיימנו לאכול והיא פרשה עם לוטפיה כדי להדיח כלים ולנקות את מה שהיה לנקות. לוטפיה הצטרפה לשירתה. שתי נשים ומנגינה מסתלסלת. חשבתי: כמה התגעגעתי לרגעים אלה. לשלווה הזאת, האמיתית שעוטפת מכל הכיוונים. אף אחד לא רץ. אף אחד לא ממהר לשום מקום. הערב שייך למשפחה. נכס יקר שבשום מחיר אין לוותר עליו.

אבא נשען בסנטרו על כף ידו.

"אתה שותק", אמרתי לו.

"כן", אמר.

"למה?" שאלתי.

"אין לי הרבה מה להוסיף על הדברים שאמרה לך נג'לה", אמר אבא, "נג'לה עבסי היא אשה חכמה".

חייכתי.

"חכמה מאד", אמרתי.

"לצערי, את נמצאת במצב מסובך", אמר אבא. "אם אגיד לך

שלאורך תקופת הלימודים שלך ב׳ארזים׳ לא תעברי חוויות קשות בגלל היותך ערביה, זה יהיה שקר. את תעברי חוויות קשות, והרבה. ובכל זאת אני חושב שנהגת נכון. העולם מתקדם. המושגים משתנים. אנחנו לא יכולים לשבת כאן בכפר הזה ולעצום עיניים. נגזר עלינו לחיות יחד עם היהודים, וצריך ללמוד לעשות את זה נכון, בלי לוותר על הזהות שלנו. אנחנו חייבים להצטרף למירוץ. אז מה שנותר לך זה רק מוצא אחד. לראות את המטרה לנגד עינייך ולהתנחם בה. כך אולי תצליחי להתגבר על מכשולים שיעמדו בדרך״.

״כן״, אמרתי.

״היהודים הם עם קשה״, אמר אבא, ״הם נושאים על גבם זכרונות כבדים שעושים אותם חשדנים. אני מכיר אותם היטב. כמו בכל קבוצה יש ביניהם כאלה וישנם אחרים. ישנם פתוחים וליברלים, וישנם סגורים וקיצוניים. יש לי הרבה חברים יהודים״.

״אני יודעת״, אמרתי.

״ואל תחשבי שבדרך שלי אין מכשולים״, אמר אבא, ״אף פעם לא דיברתי איתך על כך, אבל ישנם הרבה אנשים בכפר שרואים בי בוגד. שחושבים שאני מגזים. שלא מאמינים שיש סיכוי לידידות כזאת. האנשים האלה יגידו לך שאני מסוגל למכור את נשמתי למען הכסף. אבל אני יכול לומר לך, נאדיה, שזה לא הכסף. זה משהו אחר. אני חסיד של יעול, והיהודים פיתחו חקלאות יעילה מאד. אני חסיד של התקדמות, והם יודעים להתקדם. אני שונא לעמוד במקום. ועם זאת אני שלם עם התרבות שלי. אוהב אותה. אין סדקים בתחושות הערביות שלי״.

״כן״, אמרתי.

הוא הרחיק מעט את ספלון הקפה השחור שאמא הניחה לידו על השולחן, קפה שהפיץ ריח נפלא. חייכתי אליו. חייכתי וחשבתי: איך היתה נורית מגיבה לו ראתה אותנו כאן, עכשיו, יושבים ומשוחחים? האם כך דימיינה לעצמה את הערבים? האם לא היתה קוראת בפליאה: מה, אבא שלך ערבי, הרי הוא אינו נראה ערבי בכלל...

המושגים האלה שאנחנו מפתחים לעצמנו. הטעויות שעליהן אנחנו מתרפקים. פירורי אינפורמציה המובילים להכללות כל כך לא נכונות. האם רק נורית ותמי ורונן חוטאים בהכללות האלה. האם אני לא טועה אותה טעות ביחס אליהם? האם נורית ותמי הן אלה שמייצגות את הנוער היהודי? האמנם?

נשענתי לאחור. ההירהורים הציפו אותי. גם ב"ארזים" הירהרתי מפעם לפעם, אבל אלה היו הירהורים אחרים. כאן הייתי הרבה יותר שלווה. הרבה יותר שייכת. הרבה יותר כנה עם עצמי, ולכן הרבה יותר משוחררת.

חשבתי: לראות בעזיזה טיפוס מייצג של נערה ערביה, זה כמו לראות בתמי טיפוס מייצג של נערה יהודיה. וכשם שבניגוד לעזיזה קיימת נאדיה, כך בניגוד לתמי ולנורית קיימות בודאי נערות אחרות שחושבות אחרת ומתנהגות אחרת ומתלבשות אחרת. הרי לא כל הנערות היהודיות לובשות בגיל ארבע עשרה חולצות עם שרוולים קרועים, ולא כל הנערות הערביות מסתובבות עם שמלה ומתחת לה מכנסיים ארוכים. העולם הרבה יותר מורכב. בני האדם כשם שהם דומים זה לזה, כך הם גם שונים זה מזה, וההכללות עושות להם עוול.

אבא קם.

"הבטחת להראות לי את המחברות שלך", אמר.

"לא שכחתי", אמרתי לו.

"תביאי את הילקוט", אמר ופנה אל הכורסא המוצבת מול הטלוויזיה.

יצאתי מחדר האוכל אל החדר שלי, ומשכתי את הילקוט שהיה מונח מתחת למיטה. חיטטתי בין המחברות. הוצאתי את מחברת הביאולוגיה ואת מחברת הפיסיקה, ואת מחברת הכימיה והמתמטיקה. השארתי את מחברת התנ"ך ומחברת העברית. לא היה לי כל רצון להתחיל להסביר לאבא שלי איך אנחנו לומדים תנ"ך, ואיזה פרשנים עלינו להכיר. סגרתי את הילקוט. מהמטבח עדיין בקעו המנגינות המסתלסלות. אמא ולוטפיה סיימו כנראה להדיח את הכלים והתחילו לקרצף את הרצפה במברשות קשות, ואני חשבתי: האם יודעת נורית איך מקרצפים אצלנו את הרצפה? האם ראתה את זה פעם? נורית

שהיתה משוכנעת שהערבים הם מלוכלכים, ואם ערביה גרה איתה באותו חדר, היא בוודאי תתרום תרומה גדולה ללכלוכו...

התרוממתי עם המחברות. בחוץ, על השביל נשמעו צעדים. אחר כך מישהו דפק על הדלת. זאת היתה עזיזה. היא שאלה את גמאל אחי, שפתח לה את הדלת, אם אני בבית. גמאל אמר שאני בבית והזמין אותה להכנס. יצאתי מהחדר אל חדר האורחים. הטלוויזיה כבר היתה מופעלת. אבא ישב על הכורסא שלו מולה, וגמאל ישב על הספה. עזיזה עמדה.

"הנה", אמרתי לאבא והושטתי לו את המחברות.

"שימי אותן כאן", הוא הצביע על השולחן הקטן, "אחר כך אעבור עליהן".

"באתי לראות מה שלומך", אמרה עזיזה.

הנחתי את המחברות על השולחן הקטן. אבא היה שקוע בחדשות בעברית.

"אני בסדר", אמרתי לעזיזה.

"חשבתי שאולי תרצי לצאת לטייל", אמרה, "נורא נעים בחוץ".

רציתי להגיד שבעצם תיכננתי להקדיש את הערב לקריאה, כי יש לי הרבה מה לקרוא ולהשלים, אבל היה משהו במבטה של עזיזה שבגללו לא יכולתי לסרב. אז נעצתי מבט שואל באבא, לברר מה דעתו על הרעיון, והוא נענע לי בראש, כמו קלט את הרמז והשיב: זה בסדר, את יכולה לצאת.

"אצא איתך", אמרתי לעזיזה.

הוצאתי מארון הבגדים שלי סוודר דק, ויצאתי איתה. הסתובבנו בשתיקה. היא הלכה לאט, ואני הלכתי קצת יותר מהר. לכן היה עלי לעצור מפעם לפעם כדי להמתין לה.

"תגידי, נאדיה, איך הבנים שם?" שאלה עזיזה.

"הבנים?" שאלתי.

"הבנים", אמרה עזיזה, "היהודים. זה נכון מה שמספרים עליהם?"

"מה מספרים עליהם?" התממתי.

"את יודעת", היא חייכה חיוך נבוך, "זה שהם לא מכבדים

את הבנות. את יודעת למה אני מתכוונת. שהם את יודעת..."

"יש להם מושגים אחרים", אמרתי.

"וזה נכון מה שמספרים עליהם?" היא חזרה שוב על אותה שאלה.

"אני לא יודעת בדיוק", אמרתי, "אני לא מכירה את כולם כל כך טוב".

"מה זאת אומרת לא מכירה את כולם?" שאלה עזיזה, "את לא מרגישה איך הם מתיחסים אלייך? את לא מרגישה אם הם מכבדים אותך או לא?"

נאנחתי.

"את אומרת 'הם' כאילו כולם אותו דבר", אמרתי, "וזה לא נכון. כל אחד הוא משהו אחר. כל אחד מתנהג אחרת. ובעניין הכבוד, זה הרבה יותר מסובך ממה שאת חושבת. גם את המושג הזה הם תופסים בדרך שונה..."

עזיזה התרחקה ממני, צעדה צעד לאחור כאילו ביקשה לבחון אותי מזוית אחרת. אחר כך אמרה:

"כל כך חיכיתי לך, ועכשיו את מתחמקת, נאדיה" וקולה נשמע כועס, "יש לי הרגשה שאת כל הזמן מתחמקת".

על זה לא השבתי לה. לא יודעת למה. אולי מפני שפתאום התחלתי לשאול את עצמי אם זה נכון. האם אני באמת מתחמקת כל הזמן? האם אני מתחמקת מעצמי? מעזיזה? מרונן? האם אינני מניחה למחשבות שלי להגיע אל האמת כי אני פוחדת ממנה?

פרק כ"ה

ביום האחרון של החופשה שלי, טילפנה נורית. היא שאלה אם תוכל לבוא לבקר אותי, לפני שחוזרים ל"ארזים". אמרתי לה שאשמח מאוד לביקור כזה. נורית שאלה אם תוכל להביא איתה גם את החבר שלה, יריב. אמרתי שאשמח להכיר את יריב. היא שאלה אם זה באמת בסדר, ואם ההורים שלי לא מתנגדים. צחקתי. זה בסדר גמור, אמרתי לנורית.

"חכי רגע" קולה של נורית נשמע קצת מוזר בעד האפרכסת, "אני הולכת לקחת נייר לרשום את הכתובת שלך".

צחקתי.

"את לא צריכה כתובת" אמרתי לה, "כשתגיעו לכפר תשאלו איפה גרה משפחת אבו־יוסוף. כל אחד יגיד לכם".

נורית נשמעה מהססת.

"בכל זאת תגידי לי את שם הרחוב", אמרה. "או אולי את בכלל מתחמקת כי לא בא לך שנבוא?"

"אין שמות לרחובות", צחקתי שוב.

"או קיי", אמרה נורית, "נגיע כבר איכשהו".

"להתראות", אמרתי.

אבל היא לא ניתקה.

"תגידי", אמרה, "איכפת לך אם גם תמי תבוא?" שאלה.

נשמתי נשימה עמוקה. בעצם, הייתי מעדיפה שתמי לא תבוא. אחרי אותה תקרית שאירעה בינינו, שמרתי לה טינה, אבל לסרב לא הייתי מסוגלת. אצלנו בבית קיבלו כל אורח.

מרגע שנעשה מישהו לאורח, שוכחים לו הכל. מקבלים אותו בכבוד, כשם שמקבלים בכבוד כל אדם אחר. האם נורית במקומי היתה אומרת: לא, אני לא רוצה שתמי תבוא? האם האמת חשובה יותר מהכבוד? האם האמת עדיפה על הנימוס? האמנם חייב אדם להיות ספונטני כזה ולהגיד כל מה שעולה בראשו?

״נאדיה?״ נורית קראה.

״כן״, אמרתי.

״אם את לא רוצה שתמי תבוא, אז אין בעיות״, אמרה נורית.

״לא אמרתי שאני לא רוצה״, הזדרזתי לתקן אותה.

״לא אמרת, אבל את בטח לא מאושרת לרעיון הזה״, אמרה נורית.

״זה בסדר״, אמרתי, ״היא יכולה לבוא״.

״את בטוחה?״ שאלה נורית.

״בטוחה״, אמרתי.

״אז להתראות״, אמרה נורית, ״נגיע לקראת הצהריים״.

שוב עמדתי להשיב את האפרכסת למקומה, אבל נורית חזרה וקראה לתוכה מן העבר השני:

״הי, נאדיה!״

״כן?״ שאלתי.

״עוד שאלה קטנה״, אמרה נורית.

״בבקשה״, אמרתי.

״זה בקשר לרונן״, אמרה נורית.

״מה בקשר לרונן?״ שאלתי.

״גם רונן רוצה לבוא״, אמרה נורית.

שתקתי.

״הוא חבר של תמי״, אמרה נורית, ״הוא היה אצלה בחופשה, והיא לא יכולה להגיד לו להישאר בבית״.

״אני מבינה״, אמרתי.

״איכפת לך שגם הוא יצטרף?״ שאלה נורית.

״לא״, שיקרתי, ״הוא יכול להצטרף״.

נורית שרקה שריקה מוזרה. בעד האפרכסת נשמעה השריקה צורמת מאד.

״את נורא מנומסת״, היא קראה.
״זה בסדר״, אמרתי.
״מותר לך גם להגיד שאת בכלל לא רוצה שנבוא״, אמרה.
״אני רוצה שתבואו״, אמרתי.
״או קיי״, היא נשמעה מרוצה, ״נגיע מתישהו. אל תחכי לנו באופן מיוחד. אם נאחר את האוטובוס נשתדל להגיע בטרמפים״.
״אנחנו נחכה לכם עם ארוחת הצהריים״, אמרתי.
״עזבי!״ נורית נשמעה מתנגדת, ״אנחנו לא מתכוונים להכביד״.
״לא תכבידו״, אמרתי, ״אמא שלי תשמח לארח אתכם לארוחת הצהריים״.
״איך שאת רוצה״, אמרה נורית.
״זה בסדר״, אמרתי.
״להתראות״, היא קראה בפעם השלישית.
״להתראות!״ קראתי אני.
הפעם הצלחתי לנתק את השיחה מבלי שנורית תחזור לדבר. נותרתי לעמוד ליד הטלפון. אני חושבת שהייתי קפואה. לא רק בגוף, אלא גם בראש. פתאום לא ידעתי מה לחשוב. האם אני שמחה לביקור הזה? האם אני מפחדת? האם אני רוצה שנורית ורונן ותמי יכירו את הכפר שלי? האם אני מתביישת? האם הבית שלנו ימצא חן בעיניהם, או אולי יעורר גיחוך? ואמא? אשה כל כך חמה, כל כך דואגת, כל כך טובה, ועם זאת, כל כך פשוטה. וסבא? האם אני רוצה שיראו אותו, או שמא אני מעדיפה שלא יראו אותו?
חבל שסבא לא בבית. דווקא אותו הייתי רוצה שיראו. למה? האם משום שהוא כל כך אחר מאבא שלי? איש זקוף בעל הדרת פנים ועיניים חמות. מכניס אורחים מסורתי. יודע לתבל את סיפוריו באגדות מרתקות. אף פעם לא נכנס לדברי האחר. תמיד נותן את העצה הנבונה ביותר. איך יכולתי להעלות בדעתי שאני מעדיפה שלא יראו אותו? האם אינני מסוגלת להיות גאה בשום דבר שלנו?
נאנחתי. שטויות. אני לא מתביישת בשום דבר. אני אוהבת

את הכפר שלי. אני אוהבת את הבית שלי. אני גאה באמא שלי שנתנה לי כל כך הרבה חום. אני מכבדת את סבא שלי. אני אוהבת את אורח החיים הפשוט הזה.

הטלפון ניצב מול החלון הפתוח. עמדתי ככה, ולא זזתי. בחוץ חלף מישהו על פני השביל ופנה לכיוון שער הבית. התרוממתי על קצות בהונותי. בבת אחת ניתק חוט המחשבות שנכרכתי בו. זה היה עבד. הנער שבסתר ליבי הייתי רוצה להינשא לו.

צמרמורת חרשה את גבי. עזבתי את הטלפון ופניתי אל חדר הכניסה. עבד הציץ פנימה.

"נאדיה!" קרא.

"שלום עבד", אמרתי.

"אני מחפש את גמאל", אמר.

"גמאל נסע עם אבא לחדרה", אמרתי.

הוא נשען על משקוף הדלת.

"שמעתי עלייך", חייך. "איך זה שם בפנימיה?"

משכתי בכתפיים.

"קשה", אמרתי.

"כל הכבוד לך", הוא אמר, "רק אחת עם רצון כמו שלך יכולה לעשות דבר כזה", ושוב חייך. "רק שלא תשתני, את שומעת?"

"אני לא אשתנה", אמרתי.

הוא פנה לאחור.

"תמסרי לגמאל שחיפשתי אותו", אמר, "שיבוא אלי. גם את יכולה לבוא, אם יש לך זמן" וחייך בפעם השלישית.

הבטחתי לעבד שאמסור לגמאל שיבוא אליו, ואחר כך נותרתי לעמוד ליד הדלת כדי להביט בו בלכתו. בבת אחת הוצפתי מין רגש חם, מתוק כזה. וגם התחזקתי. הרגשה משונה הציפה אותי. אני לא אשתנה. אני לא אשתנה. אני עדיין אוהבת את הנער הזה וזוהי הוכחה שנשארתי אותה נאדיה.

כעבור כמה דקות, כשניתקתי מהדלת, לא פחדתי עוד כל כך מהביקור של רונן ותמי. כי בעצם מה איכפת לי מה יחשוב רונן, כשעבד מבקש ממני לא להשתנות? ומה איכפת לי מה תחשוב תמי, כשאני כל כך שייכת?

פרק כ"ו

הם הגיעו בשעות הצהריים. רונן ותמי, יריב ונורית. הם באו באוטובוס וירדו בתחנה ושאלו את האדם הראשון שפגשו, איפה גרה משפחת אבו יוסף. נורית היתה בטוחה שיאמר להם שאינו יודע. אבל האיש ידע. הוביל אותם ישר אל הבית שלנו.

קיבלתי את פניהם בחיוך מנומס. אמא מיהרה לצאת לקראתם. גם לוטפיה. בחום הזמינה אותם להכנס פנימה. נכנסו בשקט. פתאום נראו לי לגמרי אחרים. הרבה יותר מביישים. מהססים כאלה. רונן כמעט לא הביט בי. תמי ניזהרה לא להשמיע מלים מיותרות. שכחה את הספונטניות שלה והיתה מאופקת מאד. ישבו על הספה בחדר האורחים שלנו, צמודים זה לזה. הביטו בקירות, הביטו בתקרה. נדבקו אל התרמילים שלהם כאילו עומד מישהו לקחת אותם מהם.

אמא הגישה קערה מלאה ענבים. האיצה בהם לאכול. לקחו כל אחד שניים שלושה ענבים והודו לה כמעט ללא קול.

ניסיתי לשבור את הקרח. הצעתי להם לצאת לטייל בכפר. אולי רוצים לראות את חממות התות של אבא שלי? אולי הם רוצים לטפס על הגבעה הדרומית להשקיף על הנוף? ואולי סתם לשבת בחוץ? הרי לא מוכרחים להיות דווקא בבית.

יריב אמר שזה רעיון טוב. אני חושבת שהוא היה היחיד המשוחרר. בדיוק כמו שנראה בתמונה. שערות ארוכות. סרט על המצח. עגיל באוזן אחת. מכנסי ג'ינס קרועים. סנדלים שחוקים. גופיה שחשפה כתפיים שזופות ושריריות.

״בחיי ששיגעון לגור כאן״, אמר כשיצאנו, ״כזאת שלווה״.
״כן״, אמרתי.
״ואיזה ילדים זרוקים!״ הוא צחק, ״לי אף פעם לא הירשו ללכת ככה יחף בחוץ״.
חייכתי. לא יכולתי להחליט אם זה עלבון או מחמאה.
״חם״, אמרתי, ״לכן הם הולכים יחפים״.
״אנחנו נוסעים לחוץ לארץ כדי לחפש כפרים יווניים״ אמר יריב, ״ובעצם יש לנו כפרים דומים בארץ״ ונשם נשימה עמוקה, ״תגידי, אין כאן אף אחד שמשכיר חדרים לקיץ, או משהו כזה?״
״אני חושבת שאין כאן״, אמרתי.
״חבל״, אמר יריב, ״הייתי בא לתפוס אווירה״.
״באמת מוזר שלא מקימים פה בית מלון״, אמר רונן.
צחקתי.
״מה פתאום בית מלון?״ אמרתי.
הראיתי להם את החממות, אבל יריב דווקא לא התפעל. בעיניו הכפר הערבי צריך להישמר כמו שהיה. כאילו אנחנו איזו שמורת טבע המיועדת לתיירים. כמו שמורות האינדיאנים בארצות־הברית. ואני התאפקתי לא להשיב לו על כך בכעס. בכל זאת, הם היו אורחים שלי, והייתי חייבת לקבל אותם יפה ולא לפגוע בהם.
אבל המשפט הזה שאמר יריב, הוציא אותי מדעתי. כל כך כעסתי שלא יכולתי להמשיך בסיור. הכפר הערבי צריך להשמר כמו שהיה. איזו חוצפה. להם מותר להתקדם עם הזמן. להם מותר להשתכלל. להם מותר לנצל את כל חידושי הטכנולוגיה, והכפר הערבי צריך להשמר כמו שהיה. האם הנער הזה, שנראה כל כך חביב, אינו מבין מה שהוא אומר?
חזרנו הביתה. השולחן כבר היה ערוך. בצד לחשה נורית לתמי:
״בחיי, נורא נקי כאן״.
״למה שלא יהיה נקי כאן?״ אמרה תמי.
נורית משכה בכתפיה.
״תארתי לעצמי את הבית לגמרי אחרת״, לחשה, ״בסך הכל

הוא דומה לבתים שלנו. טלוויזיה. כורסאות. שולחן. מפה. רק ספרים אין פה בחדר האורחים".

"אולי הספרים במקום אחר", אמרה תמי.

"וגם תמונות אין", אמרה נורית, "רק אחת".

פזלתי אל הקיר. באמת היתה רק תמונה אחת בחדר האורחים שלנו. תמונה של ילד בוכה. תמונה גדולה. לא יודעת מי קנה אותה, אבל אמא אהבה מאד את התמונה הזאת. ובאמת לא היו שם מדפי ספרים. כמעט לא היו לנו ספרים בבית, ואני אף פעם לא שמתי לב לזה. אף פעם לא עלה בדעתי שמישהו ישים לב לזה. לא חשבתי שזה מה שמאפיין בתים אחרים.

אמא הגישה עוף ואורז, מרק, וסלטים. נורית התפעלה מהארוחה. אצלה בבית, כך סיפרה, אין בכלל ארוחות צהריים. אמא שלה עסוקה מדי. כל אחד חוטף לעצמו משהו, וזהו. סנדוויץ' או פלאפל וקוקה קולה. אמא צחקה. צחוקה חימם את האווירה.

"כל אחד נוהג בדרך שלו", אמרה ובדבריה לא היתה נימה של ביקורת.

כשסיימנו לאכול, הגיעה עזיזה. עזיזה לא ידעה על הביקור. היא באה אלי. נכנסה בחופשיות הביתה, ופנתה אל החדר שלי. כשלא מצאה אותי שם, עברה לחדר האורחים, ואז קפאה בבת אחת.

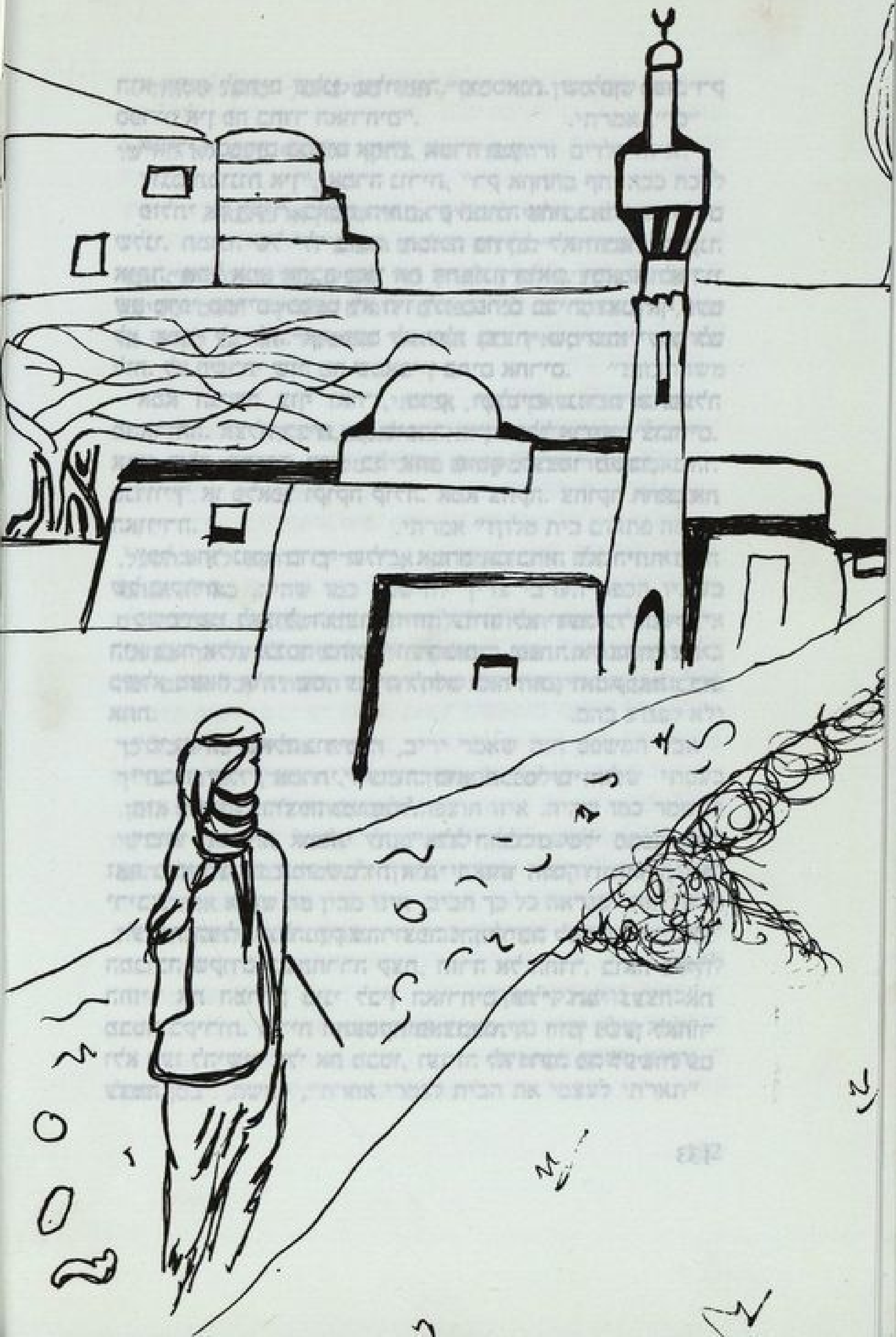
"מי זאת?" שאלה נורית.

"חברה שלי", אמרתי, "עזיזה. בואי תכנסי עזיזה".

היא נתקעה בריצפה כמו פסל.

"בואי תכירי", אמרתי לה, "אלה החברים שלי מהפנימיה. זאת נורית וזאת תמי שגרות איתי באותו חדר, וזה רונן, וזה יריב".

עזיזה הצליחה להנתק מהריצפה והתקרבה לעברנו בהיסוס. המבוכה שקודם השתחררה קצת, חזרה אל החדר. בואה כאילו החזיר את המרחק ביני לבין האורחים שלי. תמי נעצה את מבטה בקירות. נורית התעסקה באצבעותיה. רונן נשען לאחור ולא העז להישיר אלי את מבטו, ועזיזה לא ידעה מה לעשות עם עצמה.

הזמנתי אותה לשבת. ישבנו כמו גלמים. רק יריב אמר משהו מפעם לפעם. שהריח בכפר שלנו משכר. שהוא ממש בהלם. חי כל כך הרבה שנים במדינת ישראל ובכלל לא ידע שכך נראה כפר ערבי. שנורא כיף לחיות ככה. שכאן אפשר לתפוס ראש, שיגעון.

עזיזה יישרה את השמלה שלה, ושוב יישרה אותה ושוב ושוב. כמו אחת שלא יודעת מה לעשות עם ידיה. רונן שאל אם יש סיכוי לתפוס טרמפים מכאן, או אולי עדיף לרדת ברגל אל הכביש הראשי, והתכוננו ללכת.

לוויתי אותם החוצה. עזיזה נותרה לשבת על הספה, מלטפת את השמלה שלה. חזרתי לאט. בפה הרגשתי טעם מר. הלשון שלי היתה יבשה כמו בזמן מחלה. חבל שהם באו, אמרתי לעצמי. חבל. הרבה יותר טוב היה לולא באו.

עזיזה קמה לקראתי.

"בכלל לא נחמדים", אמרה.

"הם היו נבוכים", ניסיתי לגונן עליהם.

"אני לא מבינה איך את מסוגלת לסבול בנות כאלה", אמרה עזיזה, "שוויצריות".

הבטתי בה בתימהון.

"שוויצריות?" קראתי, "על סמך מה את אומרת שהן שוויצריות?"

"הן נראות ככה", אמרה עזיזה.

חשבתי: תמי ונורית ישבו בשקט על הספה. הן באמת שוויצריות, מבחינה מסויימת. אבל לא הראו לעזיזה כל סימן שממנו יכלה להסיק שהן כאלה. הרי היו כל כך נבוכות. הרי כמעט לא זזו. ובכל זאת קובעת עזיזה בבטחון מוחלט שהן מה שהן. למה? האם אין זו דיעה קדומה? האם לא כך בדיוק נהגה נורית כשאמרה שלערבים יש ריח אחר. שהם מלוכלכים?

הרגשתי מחנק בגרון. אולי בעצם אין שום סיכוי לשנות את הדברים? אולי כך בנוי האדם. נושא בתוכו מטען גדול של דיעות קדומות, וכשמראה העיניים סותר אותן הוא משכנע את עצמו שאינו רואה טוב.

השתעלתי כדי לשחרר את המועקה מגרוני, ונשמתי נשימה

"הצעתי להם לצאת לטייל בכפר."

עמוקה. אסור לי לחשוב על דברים אלה, אמרתי לעצמי. אסור לי לחשוב יותר מדי. אסור לי להערים מכשולים על פני הדרך שבה אני הולכת. אני רוצה ללמוד. אני רוצה להיות רופאה. אני רוצה להחזיק מעמד. זה הכל. השאר אינו משמעותי. ומיד חזרתי ושאלתי את עצמי: האמנם?

חלק רביעי – אודי

פרק כ"ז

אחרי החופשה נכנסו הלימודים לשיגרה: אותן מחשבות בלתי פוסקות על השוני ביני לבין התלמידים היהודים, פינו את מקומן לבעיות של יום יום. להספיק להתכונן למבחן במתמטיקה. להשתלט על החומר בתנ"ך. להיות בעניינים בשיעורי ההיסטוריה.

במבחנים הראשונים הוצאתי ציונים יחסית גבוהים. בפיסיקה קיבלתי שבע. בכימיה קיבלתי שמונה. בביאולוגיה קיבלתי שבע. לעומת הציונים שנהגתי לקבל בבית הספר שלנו, היו הציונים האלה ירידה בשבילי. כי בבית־הספר בכפר לא ירדתי מתשע. לא הכרתי בכלל את הסיפרה שבע. אבל נורית הוציאה שלילי בכימיה, ורונן קיבל מספיק בביאולוגיה, אז איך אני יכולה להתלונן?

"אני לא מתלוננת", אמרתי לנורית בזמן שישבנו לאכול ארוחת ערב בחדר האוכל, "זה רק מוזר לי".

"כאן הרמה יותר גבוהה", אמר רונן.

אודי שישב לצידו של רונן זקף את ראשו. בתור מדריך נהג לאכול אתנו את הארוחות, והקפיד בכל פעם להצטרף לשולחן אחר, אולי כדי שלא יחשדו בו שהוא מעדיף קבוצה מסויימת על פני קבוצה אחרת.

"אתה אומר דבר לא בדוק", אמר לרונן.

רונן הביט בו בפליאה.

"למה אתה מתכוון?" שאל.

"אני מתכוון לדברים שאמרת על הרמה", אמר אודי, "ישנם היום בתי־ספר ערביים ברמה טובה מאד".

"לא אמרתי שלא", אמר רונן, "אבל שלנו הם על רמה גבוהה יותר".

"זה בדיוק מה שלא נכון", אמר אודי.

"אז למה נאדיה קיבלה שם רק טוב מאוד, ופה היא מקבלת פתאום כמעט טוב?" שאל רונן, "הרי היא בעצמה אמרה את זה".

"אולי מפני ששיטות הלימוד שונות", אמר אודי, "וכאן היא צריכה להתרגל לשיטות אחרות. אבל אין לזה שום קשר לרמה גבוהה או נמוכה".

"כאן באמת לומדים אחרת", התערבתי.

"אתה רואה", אודי חייך אלי.

רונן משך בכתפיו.

"אני לא מומחה לחינוך", אמר, "ולא התכוונתי בכלל להתווכח".

"זה בסדר", אמר אודי, "אתה לא צריך להתנצל".

רונן פזל אלי.

"אני לא מתנצל בפניך", אמר, "אני מתנצל בפניה. אני לא רוצה שהיא תעלב או משהו כזה. או שתעשה מזה עניין. בסך הכל, מה יש לה להתלונן. אם אני הייתי מקבל שמונה בכימיה, הייתי קופץ לשמיים".

"בפעם הבאה תשב לידה במבחן", אמרה נורית, "ואז תקבל גם אתה שמונה בכימיה".

רונן חייך.

"זה רעיון!" אמר.

לא הגבתי. רונן סיים לשתות את הקפה שלו ושאל את תמי אם היא מסיימת. תמי הרחיקה ממנה את הצלחת.

רונן קם. תמי הצטרפה אליו. הם ברכו אותנו בשלום ויצאו יחד כאילו היו בעל ואשה.

"אני משערת שאת הולכת ללמוד בסיפריה", אמרה לי תמי.

"כן", אמרתי.

"לימודים פוריים", לעג חבוי נשמע בקולה של תמי,

״תשתדלי לא לחזור לפני אחת עשרה״.

״אשתדל״, אמרתי.

״גם את״, אמרה לנורית.

״אני הולכת לכתוב מכתב ליריב״, אמרה נורית, ״אבל אני לא מבטיחה לך לכתוב עד אחת עשרה״.

תמי קרצה לנורית ואחר כך קרצה לאודי. אודי לא הגיב. הרמז היה ברור. היא רצתה להיות עם רונן לבד בחדר. רק שניהם. כאילו זה חדר פרטי. והיא הרי ידעה שעלי אפשר לסמוך. שאם אומרים לי דבר כזה, לא אעז לחזור קודם. למה עלי להרגיש כך? למה עלי לשבת תקועה בסיפריה רק מפני שתמי רוצה לבלות עם רונן. למה נורית מרגישה שמותר לה לחזור מתי שהיא רוצה, ואני לא מסוגלת להרגיש כמוה?

רונן כרך את זרועו סביב מותניה של תמי. זו היתה תנועה הפגנתית. הבינותי זאת לפי המבט שנעץ בי, כאילו כדי להיות בטוח שאני רואה. הפניתי את מבטי הצידה. עדיין לא התרגלתי לחופשיות הזאת, ואינני מסוגלת להישיר אליהם מבט בזמן שהם מתחבקים. עדיין אני במבוכה למראה דברים כאלה.

רונן חייך אל אודי.

״אני מת עליה״, אמר שוב, ונשק לשערותיה של תמי.

אודי לא הגיב. אני הייתי אדומה ממבוכה. רונן היכה קלות על ישבנה של תמי ויצא אתה מחדר האוכל.

״סתם שחצן״, אמרה נורית.

״הוא בחור טוב״, אמר אודי, ״זה רק חיצוני״.

״חיצוני או לא חיצוני״, אמרה נורית, ״אני לא הייתי מרשה להתנהג אתי כך״.

אודי משך בכתפיו.

מזגתי לעצמי קפה מהקנקן והמתקתי אותו. נורית קמה ומישמשה את כיס מכנסיה כאילו חיפשה משהו חשוב מאד. אחר כך התכופפה. התרוממה. שוב התכופפה.

״היה לי בכיס מכתב מיריב״, אמרה, ״איך הוא נעלם פתאום?״

הזזתי את הכיסא שלי לאחור כדי לעזור לנורית לחפש את המכתב. מצאתי אותו על הכיסא שלה. היא נאנחה.

"אם המכתב הזה היה הולך לאיבוד, הייתי מתאבדת", אמרה.

"לא מתאבדים כל כך מהר", אמר אודי.

היא דחפה את המכתב לכיס מכנסיה.

"צר לי לעזוב אותכם", אמרה, "אבל אני מוכרחה להחזיר לנבלה הזה מנה אחת אפיים" ולפי טון דיבורה ניכר היה בה שהיא כועסת, ולפי הקשר הדברים אפשר היה לנחש שהיא כועסת על יריב ושאליו התכוונה כשאמרה 'הנבלה הזה', למרות שלא אמרה את הדברים במפורש.

אודי נראה נהנה מהכעס הפתאומי.

"אומרים הנבלה הזאת", תיקן את נורית.

"עזוב אותי עם השטויות האלה", אמרה נורית.

היא יצאה, ונותרנו רק שנינו. אודי ואני. הוא גומע קפה לאיטו, ואני גומעת קפה לאיטי. הוא מביט בי ואני מביטה בו.

"אני שמח לראות שאת באמת מסתגלת", אמר כשהניח את הספל.

"פחות או יותר", אמרתי.

"למה פחות או יותר?" שאל.

"מפני שאם באמת אסתגל", אמרתי, "אז אני אהיה אחת מהחבר'ה, ואני לא יכולה להיות אחת מהחבר'ה כי אני שונה".

הוא נשען לאחור על מסעד הכיסא.

"היית רוצה להיות אחת מהם?" שאל.

"לא", אמרתי.

"זאת אומרת שאת רוצה להישאר שונה?"

"אף אחד לא רוצה להיות שונה", אמרתי, "אבל במצב הקיים אין לי ברירה. אני רוצה להישאר כמו שאני. אני רוצה להצליח בלימודים, וזהו".

הוא רכן על השולחן.

"אני מאוד מקווה שהרצון הזה לא יקלקל את היחסים בינך לבינם", אמר בשקט, "אם תשאלי אותי, זה החשש הכי גדול שלי".

"יקלקל את היחסים ביני לבינם?" שאלתי.

"בדיוק", אמר אודי, "כי כשיש מישהו שונה בחבורה כמעט אחידה, והוא לא מצליח באופן מיוחד, מוכנים כולם לסלוח לו

על זה שהוא שונה. אבל כשהוא גם שונה וגם מצליח, לעיתים זו צרה צרורה..."

לא הגבתי.

"לכן אני מקווה שיהיה לך הכוח להמשיך להצליח", אמר. "אסור לך לוותר על המטרה שלשמה באת ללמוד כאן, נאדיה, גם אם הגשמתה תעלה לך במחיר כבד".

ואני נענעתי בראשי כדי לומר לו שהבנתי את דבריו, למרות שבתוכי לא ידעתי בדיוק למה הוא מתכוון.

פרק כ"ח

הביקורים הבאים שלי בבית היו הרבה יותר רגועים מהביקור הראשון. עזיזה חדלה לחפש בי סימנים חמורים של שינויים. סבא למד לדעת ששום אסון לא מתרחש כתוצאה מההחלטה הנועזת לשלוח אותי ללמוד בפנימיה של יהודים, וגם אמא נרגעה. הנה אני חוזרת כמו שנסעתי. מצב רוחי טוב. אף אחד לא ניסה לפגוע בי. אף אחד לא העליב אותי. לא נמצא מורה אחד בכל הפנימיה שיפלה אותי לרעה רק משום שאני ערביה, ויתן לי ציון גרוע מהציון שמגיע לי.

רק אבא לא היה צריך להרגע, או שמא העמיד פנים שאין לו צורך להרגע. הוא ידע מראש שכך יתרחשו הדברים. הוא בטח בי ובכוחי להתמודד עם קשיים. היה לו ברור שארכוש את השפה במהירות ואשתלט אפילו על לימודי התנ"ך והספרות.

"בכלל" כך אמר לי באחד הביקורים, "מי שזוכה להכיר תרבות אחרת ככה, מתוכה, תמיד יצא נשכר. תמיד יתרחבו האופקים שלו. תמיד יצליח להיות אובייקטיבי יותר".

ואני חייכתי.

"יש משהו במה שאתה אומר", השבתי לו, וחשבתי: אכן נעשיתי אובייקטיבית יותר. בוחנת הכל משתי זויות. אחת שלי, ואחת של תמי, נורית ורונן. זוית מול זוית. תרבות מול תרבות. הצרה היא שלא תמיד הכף נוטה לכיוון כלשהו, ולכן אני מתנדנדת. פעם עולה, פעם יורדת, ולא מצליחה לגבש דיעה. לא מצליחה להיות בטוחה שדיעה אחת נכונה יותר מהדיעה האחרת.

אמרתי שהביקורים שלי בבית הלכו ונעשו רגועים יותר. גם השיבות לפנימיה נעשו רגועות יותר. החדר הקטן שלנו התמלא בפלקטים ססגוניים. תמונות מבריקות של הזמר הבלונדיני רוד סטיוארט. פוסטר ענק של הזמר הישראלי שחור השיער דייויד ברוזה. זוג מתחתן בין עצים. זוג מתחבק לאור השמש השוקעת. קוף יושב בשירותים ומושך אליו נייר טואלט. ועוד תמונה של בית שימוש ומתוכו בוקעות ידיים ולמעלה כתוב באותיות גדולות: "הצילו!!!" כאילו מישהו טבע בפנים.

זה לא היה הטעם שלי, אבל אני נמנעתי מויכוחים מיותרים ולכן לא אמרתי דבר. בכלל, למדתי לוותר בלי להרגיש רע. אם תמי ונורית רוצות למלא את הקירות בפוסטרים מוזרים כאלה, בבקשה. בלאו הכי החדר הזה איננו באמת החדר שלי. החדר שלי נמצא הרחק מכאן, בכפר שלי במשולש. לשם אני שייכת, ואותו אקשט איך שאני מבינה. ואם אתלה איזושהי תמונה על הקיר, תהיה לה משמעות. תמונה של נוף, או תמונה מרגשת של ילד בוכה, כמו זו שתלויה אצלנו בחדר הכניסה, מול הדלת.

לפעמים, בלילות, כשלא יכולתי להרדם מפני שלמדתי יותר מדי והראש שלי היה גדוש במשפטים עבריים, הייתי מעבירה את המבט על פני התמונות האלה, וקצת מגחכת. מה הן מביעות? האם היתה לתמי כוונה מיוחדת כשתלתה את הפוסטר הזה של הידיים הבוקעות מבית השימוש וזועקות הצילו?

גם היחסים בין תמי לביני נרגעו. היא הפסיקה להתימר, ואני הפסקתי לצפות ממנה להתעניינות כלשהי. החברות בינה לבין רונן הלכה והתהדקה, וככל שהתהדקה, כך בילתה תמי פחות בחדר שלנו, ויותר בחוץ. הציונים שקיבלה היו איומים. שיעורי בית בכלל לא הכינה.

"אני יודעת מה חשוב בחיים ומה לא!" היתה חוזרת ואומרת לנורית ולי, "ורונן הרבה יותר חשוב לי מכל הלימודים המטופשים האלה!"

פתאום חדלה לעשות עבודת מחקר על הכפר הערבי. פשוט חדלה להתעניין. הפכתי לגביה להיות ערביה בלתי מעניינת.

"הם רוצים להוכיח שהם לא פרימיטיבים כמו שהם נראים. זה הכל", היתה חוזרת ואומרת בהכללה, כאילו הצליחה

בכוחות עצמה לרדת אל שורש הבעיה של הערבים בארץ, "אז בבקשה. שינסו. שאחר כך לא יגידו שלא נתנו להם הזדמנויות".
תחילה, כשקיבלתי ציונים גבוהים במקצועות ריאליים, והיא קיבלה ציונים נמוכים, חששתי שהמצב הזה יעורר את קנאתה ויגרור מריבות מיותרות. לכן נמנעתי מלהראות את הציונים הטובים שקיבלתי במבחנים. גם את השמחה למראה ציון גבוה למדתי למחוק מהבעתי. אבל תמי דווקא הדהימה אותי. רונן כל כך מילא אותה, שלא נותרה לה פינה פנויה בשביל לקנא בי. אני חושבת שבעיניה נראיתי קצת מפגרת. אחת שחושבת שיש משמעות לציונים, בעולם כל כך בלתי צפוי. בעולם כל כך ציני.
תמי התרחקה ממני, ונורית התקרבה. אחרי שהתברר לנורית שיריב, החבר הנערץ עזב אותה לנצח, התקיימו כמה שיחות ביני לבינה, שיחות שהתמשכו אל תוך הלילה. כמו שתי חברות אמיתיות דיברנו. אולי מפני שהנושא הזה הוא באמת מעבר לעמים ומעבר לתרבויות. נורית סיפרה לי עד כמה אהבה את יריב, ואני הקשבתי. היא אמרה שלא תוכל לחיות בלעדיו. שהיא מרגישה שהכל הפך להיות שחור. שלא נותר לה שום טעם לחיים, ואני, מהזווית שלי, חזרתי והזכרתי לה שהיא עדיין ילדה. יהיו אחרים, אמרתי. אני בטוחה.
"אף פעם בחיים שלי לא אוהב מישהו כמו שאני אוהבת את יריב", אמרה נורית.
"דברים כאלה אי אפשר לדעת", אמרתי אני.
היא זקפה את גבותיה מעל עיניים אדומות מבכי.
"את מדברת כאילו יש לך ניסיון", אמרה.
שתקתי. נורית התיישבה על המיטה.
"תגידי, נאדיה", אמרה, "אהבת פעם?".
חייכתי.
"את לא צריכה להתבייש", אמרה, "אני לא אספר זאת לאיש".
הנהנתי בראשי.
"אהבתי", אמרתי.
"בחייך!" היא קראה.
"אבל אצלי זו אהבה מסוג אחר", אמרתי, "אני לא מסתובבת עם...", ובבת אחת הרגשתי איך אני מתאדמת מרוב בושה,

"אני לא מסתובבת איתו כמו שאת מסתובבת עם יריב".

"הסתובבתי עם יריב", תיקנה אותי נורית.

"הסתובבת", אמרתי.

"אז מה אתם עושים?" היא שאלה.

"כלום", אמרתי.

"מה זאת אומרת כלום", לא הבינה נורית.

"כלום זה כלום", צחקתי, "הוא אפילו לא יודע שאני חושבת עליו. לפעמים אנחנו נפגשים, ומברכים זה את זו וזהו. כשנגיע לגיל שבו מתארסים, אז נראה מה יקרה".

היא צחקה.

"את מתכוונת להגיד שאז ישדכו ביניכם?" שאלה.

"יכול להיות", אמרתי, "אבל רק אחרי שהוא יחליט שאני מוצאת חן בעיניו. אז ישנה אפשרות שיבקש מאבא שלו לפנות אל אבא שלי".

"ואם יפנה אלייך אחד שאת לא סובלת?" שאלה נורית.

"אם יפנה אלי אחד שאני לא סובלת, אני אסרב", אמרתי.

"מוזר", אמרה נורית.

"אני חושבת שזו דרך כלל לא מוזרה", אמרתי, "אני חושבת שדרך זו חוסכת הרבה צרות" והתכוונתי כמובן אל הצרה המסויימת הזו שנורית נמצאה בה.

אני לא יודעת מה חשבה נורית. אני גם לא יכולה להיות בטוחה שהיא הבינה את התיאור שלי כמו שצריך. כבר הספקתי ללמוד שהרבה מהתלמידים בפנימיה בטוחים שאנחנו לא התקדמנו. שאנחנו דורכים במקום. שמשדכים אותנו בעל כורחנו. שממש מוכרים אותנו למרבה במחיר. והם לא תופסים שהערבים, בדיוק כמו היהודים, אינם מיקשה אחת. יש שמרנים ויש מודרנים. יש דתיים מאוד, וישנם דתיים פחות. בדיוק כמו אצל היהודים. ישנם חרדים משכונת מאה שערים בירושלים, וישנם חופשיים כמו רונן וכמו תמי. ישנם כאלה שבאו ל"ארזים" כדי ללמוד ולקבל ציונים טובים כמו רינת למשל, וישנם כאלה שרק האהבה מעסיקה אותם. אז למה, לעזאזל, אני מצליחה להבין את זה והם לא? האם זה מפני שאני חיה ביניהם, והם לא חיים בינינו?

פרק כ״ט

התקפת המחבלים ברחוב יפו בירושלים, ניפצה בנין שלם של אשליות שבניתי במשך חודשים אחדים. כמו קלפים קרסו היחסים השקטים שלי עם החבר׳ה של הפנימיה. בבת אחת. ולא ברעש, אלא בדממה, ואת הדממה הזאת אני לא אשכח לעולם.

ישבנו בחדר האוכל, אוכלים ארוחת צהריים. נורית לימיני, רונן ותמי מולנו. אודי בראש השולחן. אני לא זוכרת בדיוק על מה דיברנו. על הבחינה הגדולה בהיסטוריה שעמדה להערך בעוד שבוע, או על הכמות האדירה של החומר שהיה עלינו לשנן לקראתה. ואולי בכלל לא דיברנו על הבחינה בהיסטוריה, אלא על משהו אחר. אינני זוכרת, ואינני מסוגלת לזכור. כי המכה שבאה אחר כך היתה כל כך אדירה, כמו זעזוע מוח. זעזוע מוח כזה שאחריו לא זוכרים כלום ממה שהתרחש לפניו.

דיברנו בשקט, ואז פתאום נכנסה רינת. זאת השקטה שעזרה לי להסתגל ללימודים, ושעכשיו כבר לא היה לי צורך בה מפני שהסתדרתי לבד. רינת בעלת המשקפיים. זו שכולם כינו אותה דגרנית, מפני שלא גילתה כל עניין בחיי החברה של הפנימיה. דווקא היא. התקרבה לאט. ישר אל השולחן שלנו. דווקא אל השולחן שלנו. ועצרה. נשענת בגופה על קצה השולחן ואמרה בקול מוזר:

״שמעתם מה קרה ברחוב יפו בירושלים?״

רונן הרים את עיניו בביטול מעל הצלחת שלו. רינת לא היתה מאלה שסבל. פניה היו מכוסים בפצעונים קטנים.

משקפיה הסתירו מבט מבוייש של אחת שיש לה המון רגשי נחיתות.

"מה קרה?" הוא שאל ללא ענין.

"היתה התקפה של מחבלים", אמרה רינת בקול קר.

רונן זינק ממקומו כאילו נעקץ. אני קפאתי. קלטתי מבט מהיר שזרק אודי לעברי, אולי ביקש לבחון את התגובה שלי. צלחת נפלה והתנפצה על הריצפה מן הזינוק הבלתי זהיר של רונן. נשענתי לאחור על מסעד הכיסא ונשמתי עמוק. את חייבת להיות חזקה, אמרתי לעצמי וזכרתי את השיחה שהיתה לי פעם עם הרופאה של הכפר. לפעמים, חדל בן אדם להתקיים בתור פרט, ומתחיל להתקיים בתור חלק מעם. שום דבר לא יעזור לך ברגעים האלה. רק הידיעה שהם חולפים.

"מה???" צעק רונן.

"היתה התקפה של מחבלים" חזרה רינת, והפעם בקול רם יותר כדי שכולם ישמעו, "ברחוב יפו. שלושה מטורפים ירו באנשים ללא הבחנה".

בבת אחת התקבצו סביבה סקרנים משולחנות אחרים. אף פעם לא זכתה רינת להיות מרכזית כל כך. אני חושבת שעיניה הבריקו. היא זו שהביאה את הידיעה. היא זו שידעה לפני כולם. האם יכול להיות שעובדה זו היתה חשובה לה יותר ממה שקרה ברחוב יפו, או אולי אני, בגלל מצבי המיוחד נוטה לפרש כך את הדברים.

לא ידעתי לאן להפנות את מבטי. אלה שהקיפו את רינת דחפו אותי, לא בכוונה. כמעט מחצו אותי. לא הייתי מסוגלת לקום ולהדחק כמוהם. הרי אני לא אחת מהם. לא יכולתי לבקש ממנה, כמו האחרים, שתספר פרטים על מה שהיה. לא יכולתי לעשות כלום, רק להמחק. לחדול להתקיים. להעלם. לחשוב: הלוואי שהרצפה הזאת היתה נבקעת עכשיו ובולעת אותי.

אבל הרצפה לא נבקעה, ומבין המצטופפים יכולתי לראות את עיניה של רינת. היא כיוונה את מבטה אלי. מבט ישיר, מלא שנאה. רינת. דווקא רינת שישבה איתי כל כך הרבה שעות ועזרה לי בלימודים. דווקא רינת שכל כך השתדלה לעזור. שבאמת התכוונה שאצליח, ואני האמנתי לה. היא לא חקרה

אותי על החיים בכפר. היא לא התעניינה ביחסים שלי עם בנים. היה לה אתגר: שנאדיה תתפוס מה קורה בשיעורי תנ"ך. שנאדיה תצליח בבחינה בספרות. זה הכל. איך לא עלה בדעתי שגם היא שונאת אותי. שהיא עוזרת לי להצליח, ובעצם מקווה שאכשל?

חמקתי ממבטה של רינת. אל תגזימי, נאדיה, אמרתי לעצמי. אל תאבדי את הראש ואת הפרופורציות. רינת באמת רצתה לעזור לך בלימודים. אל תהיי כמוהם, שוכחים ברגע אחד של כעס, חודשים ארוכים של ידידות. אל תשליכי את ההתנהגות שלה עכשיו על העבר. תנשמי עמוק. תני לרגעים האיומים האלה לעבור, ואחר כך תמחקי אותם. אחרת לא תצליחי להישרד בפנימיה הזאת, בשום פנים.

ההמולה הלכה וגברה, אבל קולו של רונן גבר על קולותיהם של האחרים.

"ערבים מטונפים"! אמר.

"עונש מוות למחבלים!" קרא מישהו אחר.

"אני הייתי תולה אותם אחד אחד!" הצטרף שלישי.

כולם עמדו. רק אני ישבתי. נמחצת ביניהם. איך אברח מכאן? לאן אברח. מה קרה ברחוב יפו? מי ירה? למה ירו. האם אהיה מסוגלת לצאת עכשיו מחדר האוכל מבלי למשוך תשומת לב.

"הם הצליחו להגיע לרחוב יפו במכונית שכורה, וירו באנשים!" צעקה רינת, וזו היתה הפעם הראשונה ששמעתי אותה מרימה את קולה, "אומרים שחיפשו בני ערובה".

"אני הייתי יורה בהם", אמר רונן.

"נאצים!" צעקה תמי.

"חיות אדם!" אמרה נורית.

"והממשלה המטומטמת שלנו נוהגת בהם בכפפות של משי", אמר רונן, "יתנו להם זכויות, ומשפט צדק, וסנגור חינם, וכל השטויות האלה, במקום לתלות אותם ישר וגמרנו!"

אודי הניף את ידו.

"אל תגזים!" צעק לעבר רונן.

"אני לא מגזים!" אמר רונן.

"אם אנחנו נתנהג כמו שאתה אומר, נהיה בדיוק כמוהם!"
אמר אודי, "ואנחנו, בכל זאת מתיימרים להיות שונים!"

"מתיימרים..." רונן עיקם את האף, "ומה יוצא לנו מההתיימרות הזאת? רק צרות. תראה, לעזאזל, איך אנחנו מתנהגים. תראה איך אנחנו הולכים לקראתם. נותנים להם לחיות כמו בני אדם. מאפשרים להם ללמוד איתנו. עוזרים להם. ומה יוצא, תגיד לי, מה יוצא?"

המלים האלה היכו בי כמו פטיש. הוא מדבר עלי. עלי ועל אמין ועל מוחמד. כאילו אנחנו ירינו באנשים ברחוב יפו. ואם לא ירינו בהם בפועל, כאילו אנחנו מזדהים עם האנשים שירו. כאילו ברור שכאן אנחנו לומדים להיות מחבלים. שבאנו לפנימיה הזאת כדי להכשיר את עצמנו לקראת הדרך הזאת. מאפשרים להם ללמוד איתנו. המלים חזרו והידהדו באוזני. מאפשרים להם ללמוד איתנו...

רגלי רעדו. בכל זאת קמתי. כה בשקט. כמו גנב שחומק מבית אליו פרץ. בזהירות. שלא יבחינו בי. אבל הכיסא חרק. דווקא אני, מכולם, הייתי צריכה לבחור לשבת על הכיסא החורק ביותר בכל חדר האוכל.

מישהו הביא טרנזיסטור מהחדר, ועכשיו התגודדו כולם סביבו ועזבו את רינת. כתבי הרדיו דיווחו פרטים מרחוב יפו בירושלים. הם תארו מה אירע שם. איך אזרח בעל תושיה שהיה ברשותו אקדח פגע באחד המחבלים, ואיך אזרחים אחרים רדפו אחרי שני חבריו. לא יכולתי לקלוט את הדברים. לא הייתי מסוגלת להבין מה קרה שם. רק דבר אחד מילא את ראשי. איך אני חומקת מחדר האוכל הזה, ולא חוזרת לכאן לעולם, ואיך אני עושה זאת מבלי למשוך תשומת לב.

לרגע התלכדו המבטים של רינת ושלי. מיהרתי להימלט מעיניה. גררתי את עצמי לעבר הדלת, ואז, בבת אחת נפלה דממה בחדר האוכל. מישהו הבחין בי, והאחרים נגררו אחרי מבטו כמו מגנט. כאילו על פי פקודה. ואני חציתי את חדר האוכל האינסופי של פנימית "ארזים", כשכל המבטים נעוצים בי, ואף אחד לא אומר דבר. דממה קרה כקרח, ורק קולו של הקריין מפר אותה במלים חורקות ובלתי ברורות.

פרק ל׳

בחוץ התחלתי לרוץ. חציתי את המידשאות, ודילגתי על המדרגות אל החדר שלנו. פרצתי פנימה כל עוד נפשי בי. לא נשכבתי על המיטה להתאושש, אלא פתחתי את ארון הבגדים ובידיים רועדות התחלתי להוציא ממנו את הבגדים שלי. את כולם. את החולצות ואת המכנסיים. את הפיג׳מות. את הגרביים. רוקנתי את שתי המגירות הפרטיות, וסגרתי את הארון בטריקה. ממנו פניתי אל שולחן הכתיבה. מגירה אחרי מגירה הוצאתי מהשולחן, ואת תוכן המגירות הפכתי על המיטה. אני עוזבת את ״ארזים״ עוד היום. אינני יכולה לעמוד במצבים כאלה. אינני יכולה!

הדמעות חנקו את גרוני. שנאתי את המחבלים שירו ברחוב יפו. למה היו צריכים לעשות את זה. למה היו צריכים לעשות לי את זה? הרי הכל הסתדר כל כך יפה. כל כך חלק. הלימודים. היחסים עם החבר׳ה. אפילו המתח שהיה בין רונן לביני נרגע. ודווקא עכשיו, הם. כאילו נגדי. כאילו לא לקחו בחשבון שהם עלולים לפגוע בי, או כאילו לקחו את זה בחשבון, ולכן עשו מה שעשו. כדי להוציא אותי מ״ארזים״. כדי להעניש אותי על שמחלתי על כבודי. כאילו חטאתי בכך שאני מנסה להסתגל אל היהודים והם מענישים אותי על החטא הנורא הזה.

ידעתי שזו שטות. אותם אנשים שפעלו ברחוב יפו, לא חשבו עלי. הם בכלל לא יודעים שאני קיימת. ולמרות שידעתי, המשכתי לשמוע את עצמי בתוכי, מדברת אליהם. למה? רציתי

לדעת. למה הייתם צריכים לעשות לי את זה? למה הייתם צריכים להרוס הכל? הכל?

התחלתי לארוז את הבגדים במזוודה שהוצאתי מתחת למיטה. אבא יכעס עלי, חשבתי. היית צריכה להתאפק, הוא יגיד. באת ל"ארזים" כדי ללמוד ולקבל תעודת בגרות ולא כדי לקחת על עצמך אחריות למה שעושים מחבלים. ואת הרי יכולת לנחש שדברים כאלה יקרו. היית צריכה לקחת אותם בחשבון. אז מה פתאום לעזוב עכשיו. מה פתאום?

"אבל אני לא מסוגלת לעמוד בזה, אבא...", אני אגיד.

"מה הם אמרו לך?" הוא ישאל.

"הם לא אמרו לי שום דבר" אני אגיד, "רק הביטו, ואתה יודע, אבא, לפעמים השתיקה הרבה יותר איומה מהמלים. לפעמים המבטים הרבה יותר מאשימים מאשר המשפטים והקולות. ואני לא יכולתי, לא יכולתי..."

הרגשתי זעם נורא. זעם על היהודים וזעם על הערבים. על כל אלה שהורגים. על כל העולם המשוגע הזה שבתוכו אני חיה.

מישהו צעד בחוץ. המשכתי לארגן את הבגדים שלי בתוך המזוודה. הצעדים הלכו וקרבו אל החדר שלי. רציתי לזנק אל הדלת כדי לנעול אותה, אבל היא נפתחה לפני שהספקתי.

בפתח עמדה רינת.

נסוגותי אל המזוודה שלי. רציתי לארוז ולארוז עד אין סוף, להבלע בתוך האריזה הזאת. להדחק אל תוך המזוודה ולהשאר נעולה בתוכה, עד שיגררו אותי מכאן. עד שאתעורר בבית, בכפר שלי. עד שאדע שלא אחזור לכאן לעולם, לשמוע את רונן אומר: ואנחנו מאפשרים להם ללמוד איתנו.

"מה את עושה?" רינת התקרבה אלי.

"אורזת", אמרתי.

"אורזת?" היא התפלאה.

"כן", אמרתי.

"למה?" היא שאלה.

הבטתי בה ולא יכולתי להחליט אם היא שואלת ברצינות, או שהיא לועגת לי. האם איננה מבינה למה? אחרי כל המבטים.

אחרי כל הדברים שנאמרו בחדר האוכל?

"ככה", אמרתי.

"אני לא מבינה אותך", רינת הרימה את קולה, "את עוד כועסת עלינו?"

הרגשתי סחרחורת פתאומית. היא באה להתווכח איתי, חשבתי. היא מבקשת לצאת לדו קרב מילולי. להחזיר לעצמה את כל מה שהשקיעה בי. לגבות את כל העזרה שנתנה, בתנ"ך, בהיסטוריה, בספרות ובדקדוק. היא שונאת אותי באמת. היא שונאת אותי מין שנאה, שרק אחת כמוה יכולה לשנוא. אחת שעזרה ולא קיבלה תמורה. אחת שעזרה, ולא ברור לה מדוע עזרה, אבל ברור לה שהיא אינה מאלה שבאמת אוהבים לעזור.

"אני לא כועסת על אף אחד", אמרתי.

"את משקרת", אמרה רינת, "את כועסת עלינו ועוד איך. אתם יורים בנו ברחובות, ואחר כך את עוד כועסת עלינו, כאילו אנחנו אשמים. כאילו אנחנו לא בסדר".

נשמתי נשימה עמוקה.

"מי זה אתם?" צעקתי, מפני שלא הייתי מסוגלת עוד להתאפק, "מי זה אתם?"

"אתם זה אתם!" אמרה רינת, "אתם זה הערבים. מה את עושה את עצמך? את לא יודעת מי את?"

"את רוצה להגיד שאני יריתי ברחוב יפו?" כמעט פרצתי בבכי.

"לא אמרתי שאת באופן אישי", אמרה רינת.

"לא אמרת, אבל התכוונת!" אמרתי.

היא נאנחה.

"תשמעי, נאדיה", אמרה, "לא באתי הנה כדי לריב איתך. באתי הנה מפני שלדעתי התנהגת מאד לא בסדר. מפני שלדעתי, אם את לא אחת מהם, ואם את חושבת שהם לא בסדר, היית צריכה לקום לפני כולם בחדר האוכל ולהגיד את זה, ולא להסתלק לך ככה, כאילו אנחנו כולנו אשמים, ואת צדיקה".

שתקתי. רינת קרבה אלי והביטה באצבעות ידי שרעדו.

"תגידי", אמרה, "זה בכלל לא מזעזע אותך שהם ירו ככה באמצע רחוב יפו על עוברים ושבים? זה בכלל לא מטריד אותך?

תארי לך שאמא שלך היתה הולכת לשם. תארי לך שאבא שלך היה בדיוק יורד מהאוטובוס וחוטף כדור בראש..."

הרגשתי שאני רוצה למות. באמת למות. לא להיות בכלל, לעולם. לא להעלם ולחזור. בלי חזרות. זה עולם שאינני מסוגלת לחיות בו. מה הם רוצים ממני, לעזאזל? הרי אינני מכונה. אינני יכולה להיות גם ערביה וגם יהודיה. כואב לי שאנשים נהרגים. בכל מקום. אבל אני ערביה, וכשמחבלים יורים ברחוב יפו, אינני חושבת מיד על אותם אנשים שבהם פגעו הכדורים. אני ילדה אנוכית. אני חושבת על עצמי. על מה שזה יעשה לי. על מה שזה יעשה ללימודים שלי. על מה שזה יעשה ליחסים שלי עם המורים. עם התלמידים. עם אודי המדריך.

"את שותקת", אמרה רינת.

"כן", אמרתי.

"למה?"

"ככה", משכתי בכתפי, "אני לא מסוגלת להגיד את הדברים שאת רוצה שאני אגיד".

"זאת אומרת שאת בכלל לא מזועזעת?" היא שאלה.

התיישבתי בכבדות על המיטה.

"תעשי טובה, רינת", אמרתי, "עזבי אותי. אני רוצה להישאר לבד".

"את כפויית טובה!" אמרה רינת.

"אני מצטערת", אמרתי.

היא נשכה את שפתיה בכעס.

"את נצלנית!" אמרה.

"עזבי אותי", התחננתי.

"אם הייתי יודעת בהתחלה שזה מה שיש לך בראש", אמרה רינת, "לא הייתי יושבת איתך אפילו דקה. עושה את עצמך צדיקה תמימה, ובאמת לא מסוגלת להזדעזע אפילו מרצח מגעיל כזה..."

ואני חשבתי: שום דבר לא יעזור לך, נאדיה. הם לא יבינו אותך. במקרים כאלה, הפרטים חדלים להתקיים בתור פרטים, ומתחילים להתקיים בתור עמים. גם את. לכן אינך מסוגלת

להגיד את הדברים שהיא מצפה ממך שתגידי. למרות שאת שונאת אלימות. למרות שחינכו אותך בבית שהשגים משיגים בדרכי שלום. למרות הכל, אינך מסוגלת לקום, לנשום עמוק, ולהגיד לפני כולם: תשמעו חבר'ה, אני נגד המחבלים. אני נגד השיטה שלהם, אבל...

פרק ל״א

כשסיימתי את אריזת חפצי, בדקתי שוב את המגירות להיות בטוחה שלא שכחתי כלום. לרגע היססתי. האם עלי להשאיר פתק, להסביר מדוע עזבתי? ואם לא להסביר, לפחות להודיע, כדי שלא ידאגו ויפנו למשטרה? הנחתי את המזוודה על הריצפה. מה אסביר להם? שנעלבתי? שאין לי כוח? שאני חלשה מדי כדי לעמוד במצבים כאלה. שאינני בנויה לשיחות כמו השיחה שניסתה רינת לנהל איתי? נכון, חבר׳ה, עזרתם לי. אני מודה לכם על העזרה. ובכל זאת. אבל הם לא יבינו. מיד יגידו: זאת כפויית טובה. נותנים לה הכל, והיא מסתלקת. לא פותחים את הפה נגדה, והיא נעלבת.

לא אשאיר להם פתק. פשוט אלך וזהו. כשיגלו שאני לא ב״ארזים״, בוודאי יפנו קודם כל אל אבא שלי. והוא ירגיע אותם. לא פונים ישר למשטרה. קודם מבררים. וגם רינת הרי יודעת שעזבתי. היא ראתה אותי אורזת. אמרתי לה בפירוש. אני עוזבת.

יצאתי אל המסדרון. בדקתי אם אין אף אחד. חשדתי ברינת שהיא מסתתרת באיזשהו מקום, כדי לעקוב אחרי. לא יודעת למה. המסדרון היה ריק. הלכתי במהירות, נושאת את המזוודה הכבדה ביד אחת, ותיק גדול ביד השניה. רק שלא יראו אותי יוצאת, חשבתי. רק שלא ינסו לעכב בעדי. כי אני לא אחזור ל״ארזים״ בשום פנים.

ירדתי במדרגות ואף אחד לא הבחין בי. צעדתי במהירות

לאורכו של שביל לכיוון השער. נשמתי לרווחה. הנה, עוד כמה צעדים ואני בחוץ. חוזרת אל העולם שלי. חוזרת אל אמא. אל אבא. אל סבא.

רק ליד התחנה הרשתי לעצמי לעצור. הנחתי את המזוודה על האדמה וחיבקתי את העמוד שלהט מחום השמש. אבל אז ראיתי מישהו רוכב על אופניים מתקרב לעברי. הוא יצא משער הפנימיה, וירד בכביש במהירות רבה. חצה את הדרך הראשית ונעצר בחריקה.

״את עושה שטות״, אמר אודי.

לא היה לי כוח להתווכח. גם לדבר לא. הרגשתי כל כך חלשה, כאילו הגעתי אל אפיסת הכוחות, ומה שנותר לי זה רק להתמוטט.

״אני לא מסוגלת לחזור״, אמרתי לאודי.

״את חייבת״, הוא אמר.

״אני רגישה מדי״, הודיתי.

הוא השעין את האופניים על עמוד התחנה.

״אני יודע״, אמר, ״ובכל זאת, נאדיה, השגת הרבה השגים״.

״ההשגים האלה לא מענינים אותי עכשיו״, אמרתי.

״את חייבת להבין גם את החבר׳ה האחרים״, הוא אמר והצביע בידו לעבר בתי הפנימיה, ״את חייבת לקחת בחשבון מה עובר עליהם. אנחנו חיים במצב מסובך מאד. אי אפשר למחוק את זה״.

״אני יודעת״, אמרתי.

״אסור לך לעזוב בפזיזות כזאת״, אמר אודי.

התיישבתי על המזוודה שלי.

״זאת הצרה״, אמרתי בקול חנוק, ״זאת בדיוק הצרה שלי, שאני לוקחת בחשבון גם מה עובר עליהם. בן אדם לא יכול להיות חצוי. אני לא יכולה לחשוב גם כמו ערביה וגם כמו יהודיה. אני אשתגע מזה. אני חייבת להחליט לאן אני שייכת״.

״את שייכת לעצמך״, אמר אודי.

״למה אתה אומר את זה?״ שאלתי.

״כי אני חושב ככה״, אמר אודי.

״ואתה?״ שאלתי.

"גם אני שייך לעצמי", הוא אמר.

"אתה שייך לעצמך וגם לעם שלך!" התרגזתי, "וגם אני שייכת לעצמי וגם לעם שלי. אתה לא יכול לדרוש ממני להיות שייכת רק לעצמי, בזמן שלך אתה מרשה להיות שייך גם לעצמך וגם לעם שלך!"

הוא חייך.

"רוב הזמן אני שייך רק לעצמי", אמר, "וגם את ככה. את חייבת לעשות מאזן, נאדיה. ואם תעשי מאזן, תמצאי שהוא חיובי. לכן אסור לך ללכת עכשיו. לכן את צריכה להניח לזעם להרגע".

שתקתי.

"תאמיני לי", הוא המשיך, "אם היה לי איזשהו פתרון לבעיה זו, הייתי מציע אותו. אבל אין לי. לא לכל בעיה יש פתרון".

"אני יודעת", אמרתי.

הוא ניסה לקחת את המזוודה שלי.

"בואי נחזור", אמר.

"אני לא מסוגלת", קולי היה חנוק, ובעיני רוחי ראיתי את רונן עומד מולי, מביט בי ומסנן: 'נאצים!'.

"את חייבת", אמר אודי.

מרחוק, במקום שבו הכביש התפתל במעלה הגבעה, נראה האוטובוס מתקרב. הוצאתי את ארנק הכסף מהתיק שלי, כדי שיהיה לי כסף מוכן לשלם עבור הכרטיס. אודי תפס את ידי.

"אני אעזור לך לעבור את הימים האלה", אמר.

"אני רוצה לחזור הביתה", אמרתי לו.

"אל תתני לתקרית כזאת להרוס לך את כל החיים", הוא התעקש, "הרי היו לך תכניות כל כך ברורות".

"כן", אמרתי.

"ואת מוכנה לוותר על הכל?" הוא שאל, "לא לנסות להתקבל ללימודי רפואה באוניברסיטה. לא להיות רופאה. לא לחזור לכפר כדי לטפל בחולים? על הכל לוותר?"

המילים האלה החזירו אלי את הרופאה של הכפר. את השיחה שלנו. רציתי להגיד: אני אלמד בכפר, ובכל זאת אנסה להתקבל לאוניברסיטה, אבל לא אמרתי. כי ידעתי מה אודי יגיד. הוא

יגיד שגם באוניברסיטה יהיו מקרים כמו המקרה שאירע היום, ואם אין לי כוח היום לעמוד בהם, מדוע יהיה לי כוח לעמוד בהם בעוד כמה שנים? מדוע אז לא אפגע. ואם אינני מוכנה לעמוד מול הפגיעות האלה, איך באמת אלמד רפואה במדינת ישראל, בתור ערביה ישראלית?

האוטובוס ירד עכשיו אל המישור. הלך והתקרב. אודי חזר וניסה למשוך לעברו את המזוודה. נשמתי עמוק. האם לחזור? האם לנסוע? האם יהיה לי כוח לעמוד מול רונן? האם אוכל להמשיך לשבת עם רינת בספריה? האם כל חיי אהיה חייבת להבליג?

האוטובוס הלך וגדל. פתאום היה כמו מפלצת מכנית, בעלת קולות מנוע חורקים. אודי הביט בי. בחור נאה. עיניים נעימות. חיוך מבוגר כזה, ומרגיע.

האוטובוס עצר בתחנה. אודי לא הירפה מהמזוודה שלי. אני חיבקתי את הארנק. הנהג פתח את הדלת. חיכה בסבלנות עד שאעלה. לא היה לו ספק שאני מתכוונת לנסוע איתו, כי אחרת מדוע אני עומדת ככה בתחנה? אבל אני לא זזתי. כמו פסל עמדתי, מחבקת את ארנק הכסף, פוזלת לעבר אודי, חושבת לעצמי: את חיה במציאות קשה נאדיה, אבל מהמציאות אי אפשר לברוח. לומדים לחיות איתה. כאן את גרה ואלה האנשים שיהיו סביבך תמיד ואתם כבר קשרת קשרים לגמרי לא רעים. אם לא תלמדי לחיות אתם יחד גם בשעות הקשות, אז אין לך סיכוי. שום דבר לא יעזור.

"נו?" אמר הנהג, "את עולה?"

לא זזתי.

"יללה!" הוא צעק, "תחליטי כבר. אין לי זמן. יש נוסעים באוטובוס הזה."

אודי זז שני צעדים לעבר הדלת.

"אתה יכול לנסוע" הזדרזתי להשיב לנהג לפני שאודי ידבר בשמי, "אני לא נוסעת".

הנהג סגר את הדלת, ואודי העמיס את המזוודה על סבל האופניים שלו. אחר כך הלכנו זה לצד זו בדרך המובילה אל הפנימיה, ושתקנו. אפילו מילה אחת לא אמרנו.

נאדיה, ילדה ערביה מכפר במשולש, הרוקמת חלום להיות רופאה ולנהל את המרפאה המקומית.

כדי להגשים את חלומה וכדי להגדיל את סיכוייה להתקבל לבית הספר לרפואה באוניברסיטה העברית בירושלים, היא מחליטה לעבור ללמוד בבית ספר יהודי.

נאדיה נרשמת לבית ספר יהודי עם פנימיה, ומתקבלת. קליטתה בפנימיה רצופה קשיים. היא מנסה להשתלב בחברה היהודית ולהכיר אותה; יחד עם זאת היא מתעקשת, בגאווה, לשמור על יחודה ועל ערביותה ולהוכיח לידידיה בכפר שאין לה כוונה להתרחק מהם. מצבה המיוחד מעורר בעיות רגישות.

בספר אין מגמות פוליטיות כלשהן, והוא מעורר מחשבות בנושא החיים בצוותא של תלמידים יהודים ותלמידים ערבים.

תצלום השער: חנה אזולאי־הספרי, מהסרט "נאדיה"
הצלם: יהושע גלוטמן